

โครงสร้างพื้นฐานของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

บทนำ

สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ หมายถึง ภูมิภาคซึ่งประกอบด้วยกลุ่มจังหวัดที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ เป็นสี่จังหวัดชายแดนระหว่างประเทศไทย กับ ประเทศลัทธิพินธุรัฐมาเลเซีย ภูมิภาคส่วนนี้ประกอบด้วย สี่จังหวัดยะลา จ.ปัตตานี จ.นราธิวาส และ จ.สตูล โดยมีพื้นที่รวมเท่ากับ 13,346.9 ตร.กม. (ร้อยละ 19.02 ของพื้นที่ภาคใต้) และมีความยาวตลอดแนวชายแดนประมาณ 492 กม. (รวม จ.สงขลา) สภาพที่ตั้งของภูมิภาคแยกออกเป็น 2 ส่วนอย่างชัดเจน โดยมีจังหวัดสงขลาคั่นกลาง คือ กลุ่มพื้นที่ส่วนใหญ่อันประกอบด้วย จ.ยะลา จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาสส่วนหนึ่ง กับพื้นที่ของ จ.สตูลอีกส่วนหนึ่ง สภาพของภูมิภาคเช่นนี้เกิดขึ้นเนื่องจากการใช้หลักเกณฑ์ทางภูมิศาสตร์ และทางสังคมวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานร่วมกันที่สำคัญในอันที่จะกำหนดชื่อของภูมิภาค ทั้งนี้ เพราะเดิมภูมิภาคนี้มีชื่อเรียกแตกต่างกันไป เช่น เมืองแขก หัวเมืองมลายู และสี่จังหวัดภาคใต้ เป็นต้น ต่อมาในปี 2506 คณะรัฐมนตรีได้มีมติกำหนดชื่อภูมิภาคเสียใหม่ เพื่อสร้างความเป็นเอกภาพ โดยให้ใช้ชื่อสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ตราบเท่าปัจจุบัน¹ เมื่อพิจารณาต่อมติดังกล่าวเห็นได้ว่า ได้ยึดถือสภาพทางภูมิศาสตร์ และสภาพทางสังคมวัฒนธรรมเป็นพื้นฐานสำคัญ คือโดยสภาพภูมิศาสตร์ พื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาคมีอาณาเขตติดต่อกับภูมิภาคตอนเหนือของมาเลเซียและโดยทางสังคมวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่ของทั้ง 4 จังหวัด นับถือศาสนาอิสลามซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินวิถีชีวิตของประชากรที่แตกต่างจากประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ดังนั้น จะเห็นลักษณะเฉพาะของภูมิภาคใต้อย่างชัดเจน และโดยเหตุดังนี้ การศึกษายุ่มชนไม่ว่าระดับใดก็ตามของภูมิภาคนี้ จึงต้องปูพื้นฐานความเข้าใจต่อโครงสร้างพื้นฐานของภูมิภาคเสียก่อนอย่างหลีกเลี่ยงไม่พ้น

¹ กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย, หนังสือด่วนมากที่ 6528/2516 ลงวันที่ 23 เมษายน 2516, เรื่องการเรียกชื่อจังหวัดปัตตานี ถึงผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด

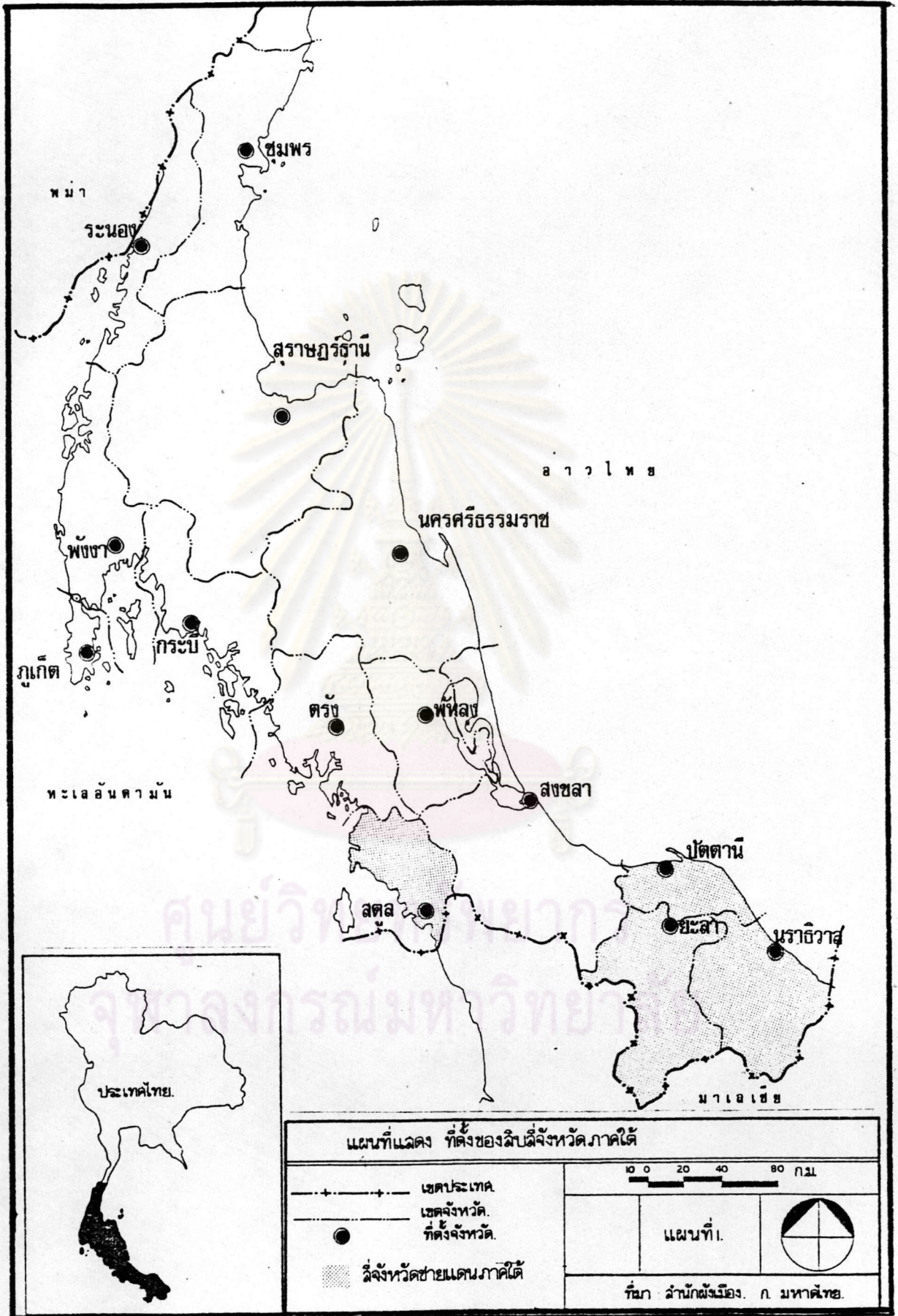
โดยนับตั้งกล่าวนี การที่จะศึกษาเพื่อวางแผนชุมชนเมืองของจังหวัดยะลา จึงต้อง
ศึกษาลักษณะทั่วไปของภูมิภาค เพราะจังหวัดยะลามีความสัมพันธ์ในฐานะเป็นจังหวัดหนึ่งของภูมิภาค
อย่างเด่นชัด ทั้งนี้ โดยสภาพทางภูมิศาสตร์และทางสังคมวัฒนธรรม ของ จ.ยะลา ก็มีลักษณะร่วม
เช่นเดียวกับภูมิภาค คือ ในทางภูมิศาสตร์ จ.ยะลา ก็มีสภาพเป็นจังหวัดชายแดนจังหวัดหนึ่ง โดย
มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐต่าง ๆ ของมาเลเซีย สำหรับทางสังคมวัฒนธรรมประชากรส่วนใหญ่ก็เป็น
มุสลิมเช่นเดียวกัน ดังนั้น การที่จะให้เข้าใจปัญหาพื้นที่ที่ศึกษาจึงต้องมีความรู้และความเข้าใจ
พื้นฐานต่อปัญหาของภูมิภาค เพราะปัญหาบางประการของชุมชนเป็นปัญหาที่ได้รับผลกระทบมาจาก
ปัญหาในระดับภูมิภาค โดยเหตุนี้การเข้าใจปัญหาภูมิภาคจึงเท่ากับทำให้มีความเข้าใจปัญหาชุมชน
อย่างลึกซึ้งยิ่งขึ้น

ที่ตั้งและอาณาเขต (แผนที่ 1)

- ทิศเหนือ ติดต่อกับจังหวัดตรัง พัทลุง ที่จังหวัดสตูล และติดต่อกับอ่าวไทย ที่
จังหวัดปัตตานีกับนราธิวาส
- ทิศใต้ ติดต่อกับประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย โดยมีอาณาเขตจรดรัฐต่าง ๆ
คือ จังหวัดนราธิวาสติดต่อกับรัฐกลันตัน จังหวัดยะลาติดต่อกับรัฐ
เปรัก, รัฐโทรบุรี และจังหวัดสตูลติดต่อกับรัฐเปอลิส
- ทิศตะวันตก ติดต่อกับอ่าวไทย
- ทิศตะวันออก ติดต่อกับทะเลอันดามัน

โครงสร้างทางประวัติศาสตร์

การศึกษาประวัติความเป็นมาของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น นับได้ว่าเป็น
เรื่องสำคัญเรื่องหนึ่ง ทั้งนี้ เพราะการศึกษาประวัติศาสตร์ จะทำให้เข้าใจถึงที่มาของโครง
สร้างทางสังคม และวัฒนธรรมของภูมิภาค ซึ่งโครงสร้างดังกล่าวนี้ ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่มี
อิทธิพลต่อพฤติกรรมของสังคมนั่นเอง

การแผ่อิทธิพลของคำสอนอิสลาม เมืองปัตตานีในระยะเริ่มแรกสันนิษฐานว่า ประชากรนับถือคำสอนพราหมณ์ และคำสอนพุทธนิกายมหายาน คำสอนอิสลามได้เข้ามามีบทบาทในยุคของพญาอู นาคภา ตามพงศาวดาร กล่าวไว้ว่า กษัตริย์พระองค์นี้ทรงประสูริหมักโดยที่ไม่มีหมอกคนใดสามารถรักษาให้หายได้ ต่อมาหมอกชาวปาซายคนหนึ่งซึ่งเป็นชาวมุสลิม ได้เข้ามาอาสาการรักษา โดยมีข้อแม้ว่า หลังจากหายแล้วพระองค์จะต้องหันมานับถือคำสอนอิสลาม พระองค์ก็รับคำ แต่เมื่อโรคหายแล้วพระองค์ก็สับปิดพลั่วทำให้โรคกลับมากำเริบอีก หมอกชาวปาซายก็มาอาสาการรักษาอีก โดยมีข้อแม้ตั้งเดิมพระองค์ก็ยินยอม แต่เมื่อหายพระองค์ก็สับปิดพลั่วอีก จนกระทั่งเมื่อโรคกลับมากำเริบอีกในครั้งที่สาม พระองค์จึงทรงยินยอมเปลี่ยนมานับถือคำสอนอิสลาม และได้เปลี่ยนพระนามเป็นสุลต่านอิสมาเอล ขาห์ ฮิลลูลาห์ ฟิล-อลาม คำสอนอิสลามจึงเป็นคำสอนประจำเมืองปัตตานีตราบจนปัจจุบันนี้

ประวัติคำลัทธิเมืองไทรบุรี

เมืองไทรบุรีนั้น หมายถึงพื้นที่ของจังหวัดสตูลทั้งหมด และรวมตลอดถึงพื้นที่บางส่วนของรัฐเคดาห์ในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย เมืองไทรบุรีมีประวัติความเป็นมาเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี โดยที่แต่เดิมบริเวณนี้เป็นอาณาจักรชื่อ ฤๅ หรืออาณาจักรสังกาชูกา ครั้นต่อมาเมื่ออาณาจักรชื่อฤๅได้หายไปจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ก็ปรากฏชื่อเมืองไทรบุรีขึ้นมาเช่นกัน เมืองไทรบุรีในระยะแรกประชากรนับถือคำสอนพุทธเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี ดังจะพบได้จากชื่อของเจ้าเมืองในระยะแรกเป็นชื่อที่เหมือน ๆ กับภาษาไทย เช่น พระองค์โพธิสัตว์ พระองค์มหาวงศ์ เป็นต้น และเมื่อพิจารณาจากชื่อสถานที่บางแห่งก็เป็นชื่อไทย เช่น คลองแก้ว ซึ่งชาวมุสลิมก็เรียกชื่อนี้มาตราบเท่าปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรไทยกับเมืองปัตตานีและเมืองไทรบุรี

ความสัมพันธ์ระหว่างอาณาจักรไทยกับดินแดนดังกล่าวนี้ เป็นไปในรูปแบบเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชเมืองหนึ่ง ทั้งนี้เพราะจากหลักฐานปรากฏว่า อาณาจักรไทยเข้าไปมีอิทธิพลอย่างเด่นชัดในดินแดนบริเวณนี้ ภายหลังจากที่คำสอนอิสลามได้แพร่หลายอย่างมั่นคงแล้ว ดังนั้น รูปแบบความสัมพันธ์จึงเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเมืองที่มีลักษณะวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับปัตตานี

ราชอาณาจักรไทยเริ่มแผ่อิทธิพลเข้าสู่ดินแดนปัตตานีตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 19 แต่ยังมีลักษณะที่ไม่เด่นชัดนัก อิทธิพลของไทยปรากฏเห็นได้ชัดตั้งแต่ยุคกรุงสุโขทัยเป็นต้นมา และมีบทบาทต่อโครงสร้างการปกครองเมืองปัตตานีอย่างชัดเจน ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ จนกระทั่งปัจจุบัน ดังนี้การศึกษาจึงขอกล่าวแยกออกเป็น 3 ยุค คือ

ยุคกรุงสุโขทัย หลักฐานที่มักจะอ้างอิงกันโดยทั่วไปในการศึกษาประวัติศาสตร์ยุคกรุงสุโขทัย คือ หลักศิลาจารึก ซึ่งตามหลักฐานดังกล่าวนี้ ได้บันทึกถึงอาณาเขตของกรุงสุโขทัยที่เกี่ยวข้องกับเมืองปัตตานีไว้ว่า "เบื้องหัวนอนรอดคคคคคค พระบางแพรง ลู่วรรณภูมิ ราชบุรี เพชรบุรี ศรีธรรมราช ผังทะเลเป็นที่แล้ว"⁵ จากข้อความดังกล่าวอาจวิเคราะห์ได้ว่า เมืองปัตตานีตกเป็นเมืองขึ้นของกรุงสุโขทัยแล้ว ทั้งนี้ เนื่องจากเมืองศรีธรรมราช ในขณะนั้น มีอาณาเขตครอบคลุมถึงแหลมมะละกา การปกครองเมืองปัตตานีในยุคนี้ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชอื่น ๆ คือ เมืองหลวงให้อำนาจแก่ประเทศราชในการปกครองตนเอง โดยที่เมืองหลวงจะไม่ส่งข้าราชการไปปกครอง แต่เมืองประเทศราชจะต้องส่งเครื่องบรรณาการมาถวายตามระยะเวลาที่กำหนด (3 ปี ต่อ 1 ครั้ง) เรียกว่า บูหงมาค่า (ดอกไม้เงินดอกไม้ทอง) ความสัมพันธ์ของไทยกับปัตตานีมีสภาพเช่นเดียวกับเมืองประเทศราชอื่น ๆ โดยทั่วไป ในลักษณะของความสัมพันธ์ที่ขาดความต่อเนื่อง ทั้งนี้ เพราะเมืองประเทศราชจะยินยอมอยู่ใต้อาณัติของเมืองหลวงก็ต่อเมื่อเมืองหลวงยังมีความเข้มแข็ง พอที่จะให้ดูแลให้โทษได้เท่านั้น แต่หากตราบไต่ที่เมืองหลวงอ่อนแอหรือระส่ำระสายหรือผลัดเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ เมืองประเทศราชมักจะถือโอกาสแข็งข้อ ไม่ยอมขึ้นกับเมืองหลวงอีกต่อไป โดยสภาพดังกล่าวนี้ ในราวพุทธศตวรรษที่ 21 อาณาจักรมะละกามีอำนาจมากขึ้น จึงแผ่อิทธิพลเข้ามาแทนที่กรุงสุโขทัยในดินแดนทางใต้ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2003 เมืองปัตตานีจึงตกไปเป็นเมืองขึ้นของมะละกา ตลอดจนถึงยุคสุโขทัย และกลับมาขึ้นต่อไทยอีกในสมัยกรุงศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2054 เมื่ออาณาจักรมะละกาตกไปเป็นของโปรตุเกส

⁵ ศศิตถ์ย์ บุรุษพัฒน์, ไทยมุสลิม, (กรุงเทพฯ ฯ สำนักพิมพ์แพรววิทยา, 2519

ยุคกรุงศรีอยุธยา ในยุคนี้เมืองปัตตานีได้กลับมาเป็นเมืองประเทศราชอีกครั้งหนึ่ง แต่ก็ยังคงมีลักษณะเช่นเดียวกับกรุงสุโขทัย คือมีความสัมพันธ์ไม่ต่อเนื่อง เมืองปัตตานีอยู่กระต้างกระเดื่องอยู่ตลอดเวลา เมื่อมีโอกาส เช่น เมื่อเกิดการกบฏขึ้นในสมัยของสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ (พ.ศ. 2106) หรือเมื่อมีการผลัดเปลี่ยนแผ่นดินในสมัยพระเจ้าปราสาททอง (พ.ศ. 2173 - 2176) เจ้าผู้ครองเมืองปัตตานีคือ รាយอองงู ก็ถือโอกาสดลั้งบรรณาการพระเจ้าปราสาททอง จึงทรงโปรดให้แต่งกองทัพไปปราบถึงสองครั้ง แต่ไม่สำเร็จ ครั้นจะแต่งกองทัพไปอีกครั้งที่สาม (พ.ศ. 2719) ฮอสันดาได้เข้ามาเกลี้ยกล่อมให้มาขึ้นกับกรุงศรีอยุธยา ได้สำเร็จ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2310 ไทยต้องเสียกรุงให้พม่า เมืองปัตตานีก็ตั้งตนเป็นอิสระอีก (เช่นเดียวกับหัวเมืองอื่น ๆ) ตลอดมา จวบจนถึงยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะพระเจ้ากรุงธนบุรีไม่ได้เสด็จมาปราบเมืองปัตตานี เมืองปัตตานีจึงเป็นอิสระตลอดรัชสมัยกรุงธนบุรี

ยุคกรุงรัตนโกสินทร์ อิทธิพลของไทยที่มีต่อโครงสร้างการปกครองเมืองปัตตานีปรากฏชัดในยุคนี้เอง กล่าวคือ ในปี 2328 หลังจากที่กรมพระราชชายวรวงศ์มหาสุริยวงศาเสด็จศึกจากการไปตั้งรับกองทัพพม่าที่ตำบลลาดหญ้า เมืองกาญจนบุรี ที่เรียกว่า "สงครามเก้าทัพ" รัชกาลที่ 1 ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้กรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ ยกทัพไปปราบกองทัพพม่าที่เข้ามาทางบึงชีไต และให้ไปปราบเมืองปัตตานีให้กลับมาเป็นเมืองขึ้นของไทยเหมือนในสมัยก่อนกรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ จึงยกทัพไปปราบเมืองปัตตานี และลามาธิบดีเมืองได้ในปี พ.ศ. 2329 โดยผู้ล่ดำนมะหะหมัด เจ้าเมืองปัตตานีถูกฆ่าตายในที่รบ กรมพระราชชายวรวงศ์ ฯ จึงให้กวาดต้อนผู้คนพร้อมทั้งทรัพย์สิน ตลอดจนถึงตราวุธ อันมีปืนใหญ่นางพญาตานี เป็นต้น และพร้อมทั้งตั้งพระราชวังของเจ้าเมืองเดิมขึ้นปกครองเมืองแทน เรียกว่ารายาปัตตานี โดยให้อยู่ในความดูแลของเมืองสงขลา ดังนั้น เมืองปัตตานีจึงกลับมาขึ้นกับไทยอีกครั้งหนึ่ง การปกครองเมืองปัตตานีในยุคนี้มีลักษณะเช่นเดียวกับในยุคอื่น ๆ ในลักษณะของความระล่ำระล่าย ดังนั้น เมื่อปัตตานีก่อการกบฏได้แล้ว รัชกาลที่ 1 ได้ทรงมีรายาโชบายที่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างการปกครอง เพื่อให้การปกครองในดินแดนภาคใต้มีเสถียรภาพ ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2351 จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้แบ่งเมืองปัตตานีออกเป็น 7 หัวเมือง (แผนภาพที่ 1) แต่ละเมืองมีฐานะเป็นหัวเมืองตรี และยังคงมีเจ้าเมืองปกครองโดยอยู่ในความดูแลของเมืองสงขลาต่อไป

เมื่อแบ่งการปกครองออกเป็น 7 หัวเมืองแล้ว ทำให้การปกครองดินแดนแถบนี้มีความสงบตลอดมา จวบจนสิ้นรัชกาลที่ 2 ครั้นถึงรัชสมัยพระนั่งเกล้า ฯ หัวเมืองทั้งเจ็ดเกิดความวุ่นวายขึ้นอีก แต่กองทัพไทยโดยเจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาภย์สามารถปราบลงได้ การปกครองหัวเมืองทั้งเจ็ดจึงสงบตลอดมา

ในปี พ.ศ. 2449 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้มีการปฏิรูประบบการปกครองทั่วประเทศ ที่เรียกว่า การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล ดังนั้น จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบหัวเมืองทั้ง 7 ลงมาเหลือ 4 เมือง คือ เมืองปัตตานี เมืองยะลา เมืองลำบูรี และเมืองระแงะ โดยให้รวมกันเป็นมณฑลปัตตานี ต่อมาเมื่อปี การเปลี่ยนแปลงการปกครอง และเมื่อได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 และได้เปลี่ยนรูปแบบการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล มาเป็นการบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค โดยแบ่งเขตการปกครองเป็นจังหวัด อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน ดังนั้น มณฑลปัตตานีจึงแยกออกมาเป็น 3 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาส ตราบจนปัจจุบัน

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองไทรบุรี ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับเมืองปัตตานี กล่าวคือเมืองไทรบุรีตกเป็นเมืองประเทศราชมาโดยตลอดยุคกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา จนกระทั่งกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ในปี พ.ศ. 2310 เมืองไทรบุรีก็ตั้งตัวเป็นอิสระและเป็นอิสระมาโดยตลอดกรุงธนบุรี ครั้นเมื่อกรมพระราชวังบวร ฯ ยกทัพมาปราบเมืองปัตตานีได้แล้ว เจ้าเมืองไทรบุรีเกิดความเกรงกลัวต่อกองทัพไทย จึงยอมอ่อนน้อมแต่โดยดี เมืองไทรบุรีจึงตกมาเป็นของไทยอีกครั้งหนึ่ง ไทยปกครองเมืองไทรบุรีมาโดยราบรื่นตลอดรัชกาลที่ 1 และที่ 2 แต่เมื่อเข้ารัชสมัยของรัชกาลที่ 3 ในปี พ.ศ. 2376 เจ้าเมืองไทรบุรีได้คบคิดกับพม่าที่จะมาตีไทย เมื่อรัชกาลที่ 3 ทรงทราบข่าวได้ทรงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาภย์ยกทัพไปปราบเมื่อปราบเมืองไทรบุรีได้สำเร็จแล้ว เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาภย์ จึงแต่งตั้งให้พระยาวภักดีบริรักษ์ เป็นผู้รักษาเมืองไทรบุรี ซึ่งการแต่งตั้งครั้งนี้ ก่อให้เกิดความไม่พอใจแก่เชื้อสายเจ้าเมืองไทรบุรีเดิมมาก เพราะเป็นการแต่งตั้งข้าราชการไทยมาปกครอง ดังนั้น ในรัชสมัยนี้จึงเกิดการกบฏขึ้น 2 ครั้ง ในปี 2374 และปี พ.ศ. 2381 ซึ่งกองทัพไทยก็ปราบได้สำเร็จทั้ง 2 ครั้ง โดยให้เจ้าพระยามนตรีศรีธรรมาภย์เป็นแม่ทัพในครั้งแรก และพระยาศรีพิพัฒน์โกษา เป็นแม่ทัพในครั้งที่ 2 เมื่อเลิกรุกในครั้งที่ 2 แล้ว ในปี พ.ศ. 2382 รัชกาลที่ 3 จึงทรงโปรดเกล้า ฯ ให้แบ่งเมือง

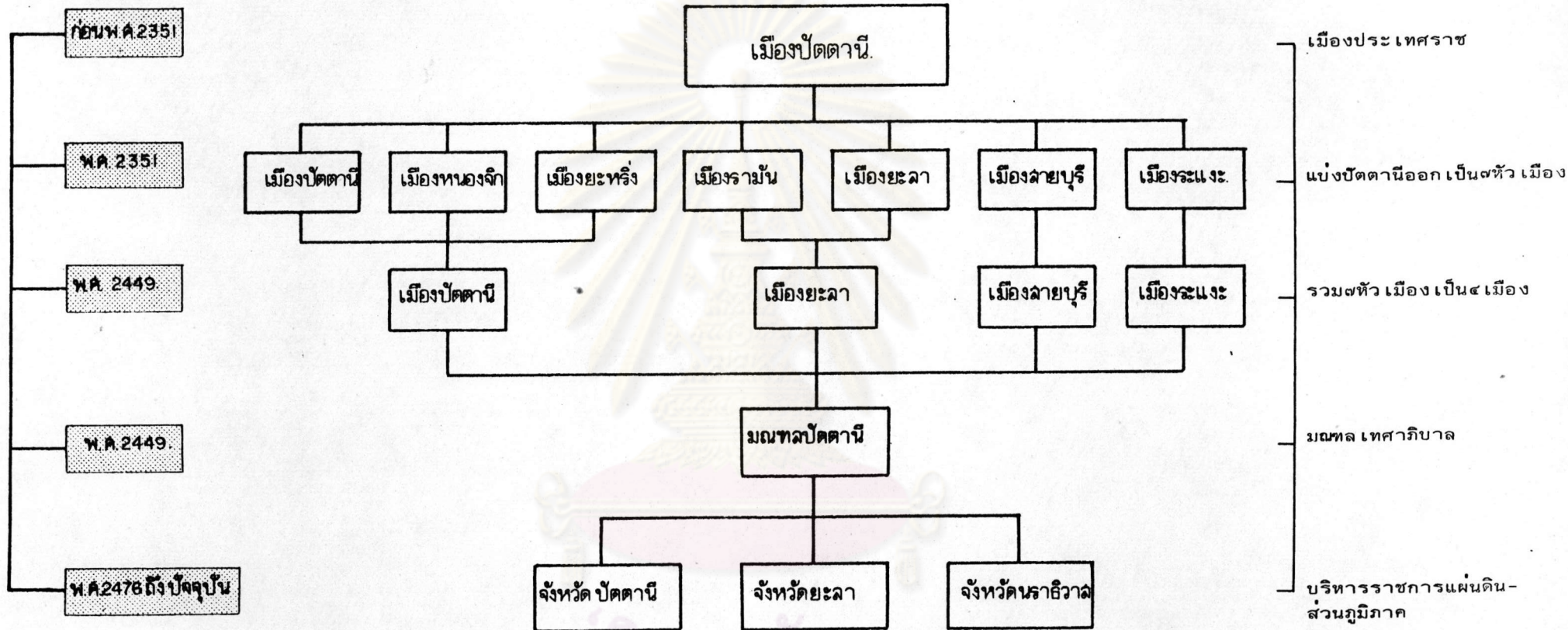
ไทรบุรีออกเป็น 4 เมือง (แผนภาพที่ 2) คือเมืองไทรบุรี เมืองกาบังปาซูล เมืองเปอร์ลิส และเมืองลุตูล โดยยังคงให้มีเจ้าเมืองปกครอง แต่ต้องขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ต่อมา เมื่อเจ้าเมืองกาบังปาซูลตาย ในปี พ.ศ. 2402 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 4 จึงโปรดเกล้า ฯ ให้ยุบเมืองกาบังปาซูลมารวมกับเมืองไทรบุรี โดยให้มีเจ้าพระยาไทรบุรีเป็นเจ้าเมือง และเปลี่ยนมาขึ้นต่อกรุงเทพฯ ฯ โดยตรง ครั้นถึงรัชสมัยของ รัชกาลที่ 5 เมื่อทรงปฏิรูประบบการปกครองมาเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล หัวเมืองทั้ง 3 จึงได้ รวมกันเป็นมณฑลไทรบุรี (2440) โดยแต่งตั้งให้เจ้าเมืองไทรบุรีเป็นข้าหลวงเทศาภิบาล มณฑลไทรบุรี

ในปี พ.ศ. 2452 ไทยได้ตกลงแบ่งปันเขตแดนกับอังกฤษ มีผลทำให้เมืองไทรบุรี กับเมืองเปอร์ลิส ตกไปเป็นของอังกฤษ ส่วนเมืองลุตูลก็ให้ไปรวมกับมณฑลภูเก็ต ครั้นเมื่อมีการ สร้างถนนสายควนเนียง-ลุตูล เสร็จแล้วจึงเปลี่ยนให้มาขึ้นกับสงขลาแทน ในที่สุดเมื่อมีการ เปลี่ยนระบบการบริหารราชการแผ่นดินมาเป็นรูปแบบเช่นเดียวกับปัจจุบันแล้ว เมืองลุตูลจึงได้ รับการยกฐานะเป็นจังหวัดลุตูล นับตั้งแต่นั้นมา

จากโครงสร้างทางประวัติศาสตร์ เห็นได้ว่าภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ (เมือง บัตตานีและเมืองไทรบุรี) เป็นสังคมที่นอกจากจะมีประวัติศาสตร์เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง แล้ว ยังมีลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศอีกด้วย กล่าวคือ ประชากรส่วนใหญ่ของภูมิภาคนี้ ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลาม ในการดำเนินชีวิต ในขณะที่ ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศนับถือศาสนาพุทธ โดยเหตุนี้ ความสัมพันธ์ทางประวัติศาสตร์จึงมี รูปแบบของความขัดแย้งกันในลักษณะของเมืองหลวงกับประเทศราชตลอดมา อย่างไรก็ตาม สิ่งหนึ่ง ที่มีผลมาจากประวัติศาสตร์คือความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของตนเองของประชากรในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นศาสนา วัฒนธรรม หรือรูปแบบสังคมก็ตาม สิ่งเหล่านี้มีบทบาทอย่างสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรม ของสังคมในภูมิภาคนี้ ดังนั้น การกำหนดวางนโยบายใด ๆ ก็ตาม จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีความ เข้าใจต่อปัจจัยพื้นฐานเหล่านี้ เพราะจะนำมาซึ่งความยอมรับในนโยบายนั้น ๆ ของประชากรใน ท้องถิ่นในที่สุด

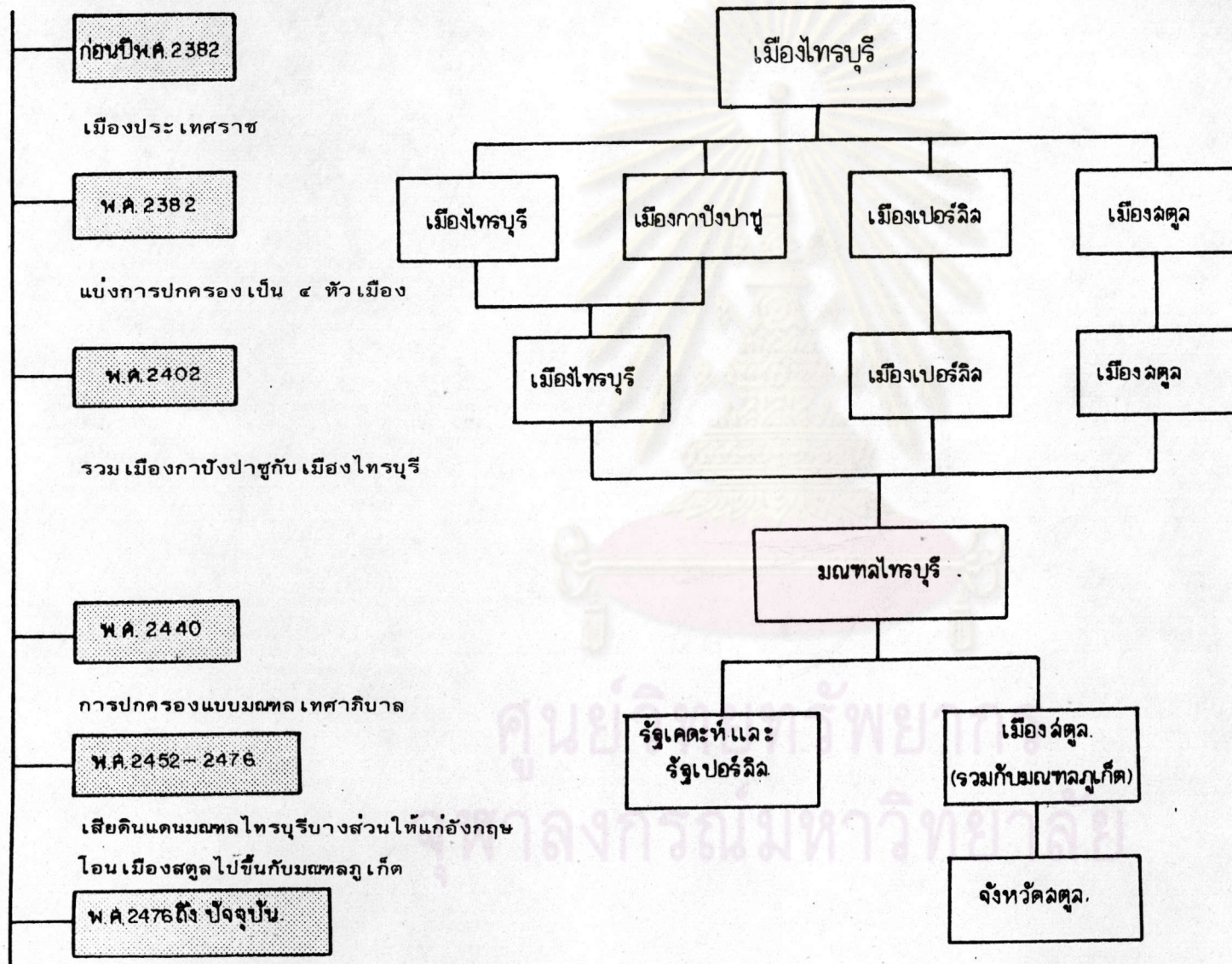
แผนภาพ 1

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองปัตตานี.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับเมืองไทรบุรี

ก่อนปีพ.ศ. 2382

เมืองประเทศราช

พ.ศ. 2382

แบ่งการปกครองเป็น 4 หัวเมือง

พ.ศ. 2402

รวมเมืองกาปังปาซุกับเมืองไทรบุรี

พ.ศ. 2440

การปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล

พ.ศ. 2452 - 2476

เสียดินแดนมณฑลไทรบุรีบางส่วนให้แก่อังกฤษ

โอนเมืองสตูลไปขึ้นกับมณฑลภูเก็ต

พ.ศ. 2476 ถึง ปัจจุบัน

ระเบียบบริหารราชการแผ่นดินส่วนภูมิภาค

โครงสร้างทางการบริหารการปกครอง

สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ สัตระเยียบบริหารราชการแผ่นดิน ตามประกาศคณะปฏิวัติ
ที่ 218 (ตารางที่ 1 ประกอบ แผนที่ 2) โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วนการปกครอง

1. การปกครองส่วนภูมิภาค แบ่งพื้นที่การปกครองออกเป็นจังหวัด 4 จังหวัด
อำเภอ 40 อำเภอ ตำบล 261 ตำบล และจำนวนหมู่บ้านเท่ากับ 1,500 หมู่บ้าน รวมเป็น
พื้นที่ทั้งสิ้น 13,346.9 ตารางกิโลเมตร
2. การปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยองค์การบริหารส่วนจังหวัด 4 แห่ง
เทศบาล 7 แห่ง และสุขาภิบาลอีก 24 แห่ง รวมเป็นพื้นที่ชุมชนเมืองเท่ากับ 181.19 ตาราง-
กิโลเมตร

เทศบาลเมืองยะลา เป็นชุมชนเมืองชุมชนหนึ่งซึ่งจัดการปกครองตามระเบียบบริหาร
ราชการส่วนท้องถิ่น และอยู่ในเขตการปกครองของ อ.เมือง จ.ยะลา โดยมีพื้นที่ครอบคลุม
เขตตำบลละเตงทั้งหมด รวมเป็นเนื้อที่ 19 ตารางกิโลเมตร

โครงสร้างทางกายภาพ

ลักษณะภูมิประเทศ ลักษณะทางพื้นที่ของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจแบ่งออก
ได้เป็น 3 ลักษณะ คือ (แผนที่ 4)

1. บริเวณที่เป็นภูเขาสูง หมายถึง ลักษณะภูมิประเทศที่มีความลาดชันเกินกว่า
10 % หรือ 150 เมตรขึ้นไป ลักษณะภูมิประเทศดังนี้ จะปกคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของภูมิภาค ใน
เขตสามจังหวัดอันประกอบด้วย ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสพื้นที่ที่เป็นภูเขาจะเริ่ม
ต้นตั้งแต่แนวเขตติดต่อจังหวัดสงขลา ในเขตอำเภอยะหาคะครอบคลุมผ่านพื้นที่จังหวัดยะลา และ
สิ้นสุดลงที่จังหวัดนราธิวาส เทือกเขาที่สำคัญของลักษณะภูมิประเทศแบบนี้ คือเทือกเขาสันกาลาคีรี
ซึ่งเป็นเส้นกั้นอาณาเขตระหว่างไทยกับสหพันธรัฐมาเลเซีย ทิวเขาสันกาลาคีรีนี้เริ่มต้นจากบริเวณ
ชายฝั่งด้านตะวันตกในเขตจังหวัดสงขลา แล้วทอดตัวเป็นแนวตลอดตามเขตชายแดนไปทางทิศ
ตะวันออกเฉียงใต้ ไปจนถึงต้นแม่น้ำโกลกในเขตอำเภอแว้ง จังหวัดนราธิวาส รวมความยาว

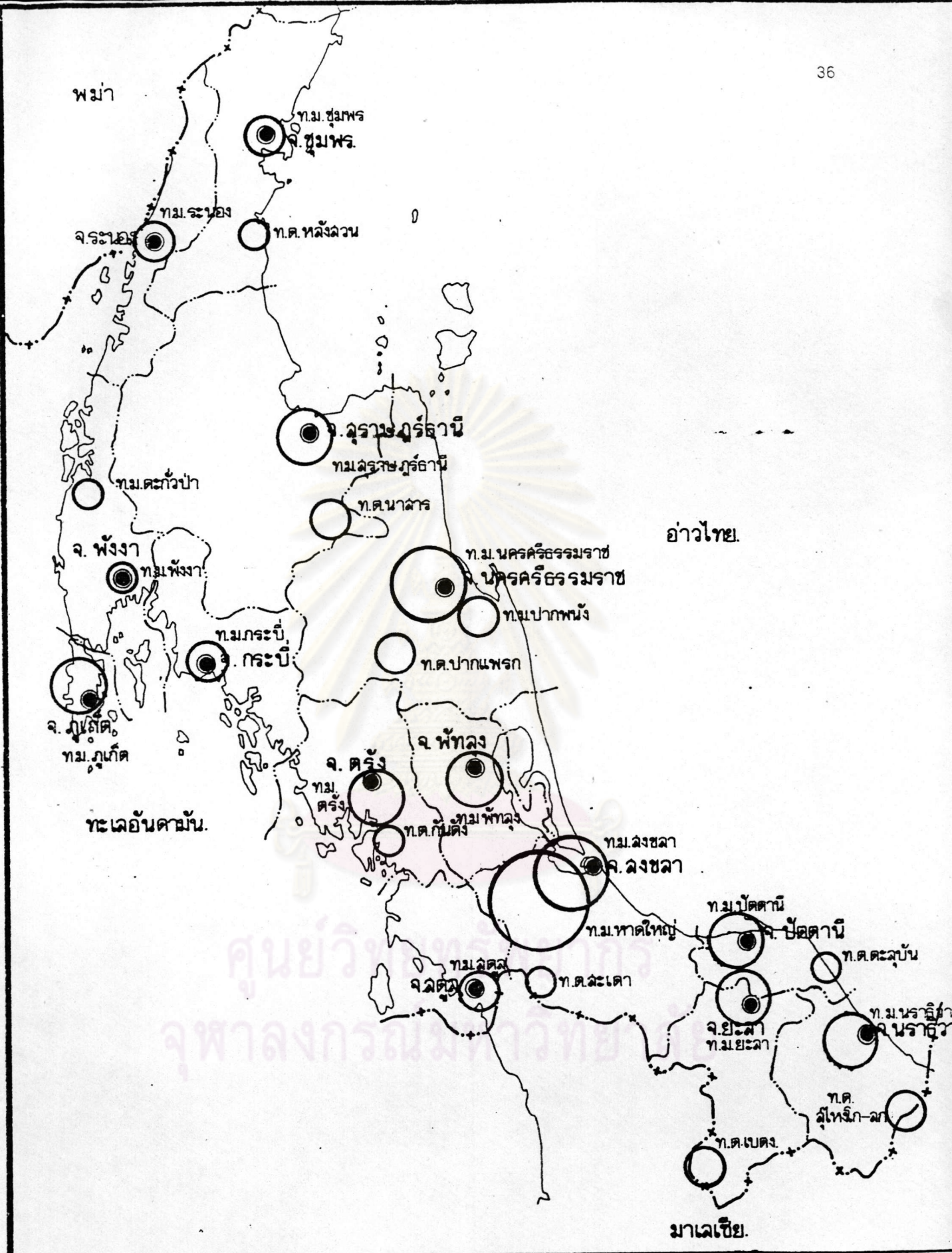
ตารางที่ 1 แสดงโครงสร้างการปกครองสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เขตการปกครอง	พื้นที่ กม. ²	จำนวนหน่วยการปกครอง		ชุมชนเมือง	
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล, สุขาภิบาล	พื้นที่
จังหวัดยะลา	4,621.17	50	275		
อ.เมือง	382.15	16	80	เทศบาลเมืองยะลา	19
				สุขาภิบาลลำใหม่	2
อ.เบตง	1,460	4	19	เทศบาลตำบลเบตง	40
อ.ยะหา	940	7	49	สุขาภิบาลยะหา	1.89
อ.รามัน	513.02	15	78	สุขาภิบาลกาญบ่อเกาะ	3.75
				สุขาภิบาลโกตาบารู	2.50
อ.บันนังสตา	627	5	30	สุขาภิบาลบันนังสตา	4.80
อ.ธารโต	640	3	19	-	-
จังหวัดปัตตานี	2,109.58	109	564		
อ.เมือง	100.50	13	62	เทศบาลเมืองปัตตานี	4.78
อ.สายบุรี	242.5	11	57	เทศบาลตำบลตะลุงบัน	7.50
อ.โคกโพธิ์	466	12	85	สุขาภิบาลโคกโพธิ์	4.32
				สุขาภิบาลนาประดู่	4.32
อ.หนองจิก	251.7	12	66	สุขาภิบาลหนองจิก	1.44
อ.ปะนาเระ	158.6	10	50	สุขาภิบาลปะนาเระ	2.83
อ.มายอ	235	13	54	สุขาภิบาลมายอ	3.38
อ.ยะหริ่ง	214	17	75	สุขาภิบาลยะหริ่ง	1.42
				สุขาภิบาลตันหยง	1.35
อ.ยะรัง	200	12	67	สุขาภิบาลยะรัง	3.63
กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง	125	4	19		
กิ่ง อ.ไม้แก่น	104	2	13		
กิ่ง อ.กะพ้อ *		3	16	ประกาศตั้งเมื่อ 15 มี.ค. 25	

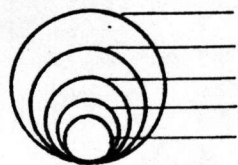
เขตการปกครอง	พื้นที่ กม. ²	จำนวนหน่วยการปกครอง		ชุมชนเมือง	
		ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล, สุขาภิบาล	พื้นที่
จังหวัดนราธิวาส	4,433.96	69	425		
อ.เมือง	297	7	44	เทศบาลเมืองนราธิวาส	12
อ.สุไหงโกลก	106	4	13	เทศบาลตำบลสุไหงโกลก	22.50
อ.ตากใบ	244	8	42	สุขาภิบาลตากใบ	1.18
อ.บาเจาะ	204	6	30	สุขาภิบาลบาเจาะ	7.80
อ.ยี่งอ	199.31	6	33	สุขาภิบาลยี่งอ	.64
อ.ระแงะ	1,215	12	83	สุขาภิบาลตันหยงมัล	3
อ.ริโอเลาะห์	459	6	53	สุขาภิบาลริโอเลาะห์	4.16
อ.แว้ง	350	6	35	สุขาภิบาลแว้ง	2.17
อ.สุไหงปาดี	374.15	6	38	สุขาภิบาลปะลูลู	4
อ.ศรีสาคร	400	4	26	สุขาภิบาลศรีสาคร	5
กิ่ง อ.สุคีริน	551	4	28		
จังหวัดสตูล	2,182.19	33	236		
อ.เมือง	850	11	62	เทศบาลเมืองสตูล	6.8
				สุขาภิบาลฉลุง	1.25
อ.ละงู	340	6	53	สุขาภิบาลกำแพง	1.08
อ.ทุ่งหว้า	294	5	32	สุขาภิบาลทุ่งหว้า	.70
อ.ควนกาหลง	324.39	4	36		
กิ่ง อ.ควนโดน	227	3	25		
กิ่ง อ.ท่าแพ	140	4	28		
รวมทั้งภูมิภาค	13,346.9	261	1,500	เทศบาล = 7 สุขาภิบาล = 24	181.19

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง

แผนที่แสดง ขนาดประชากรของชุมชนเมืองระดับเทศบาลของภาคใต้ พ.ศ.2525

- > 100,000 คน
- 60,000 - 100,000
- 30,000 - 60,000
- 12,000 - 30,000
- < 12,000 คน

10 0 20 40 80กม.

แผนที่ 3

ที่มา:

ทั้งสิ้น 428 กม.⁶ นอกจากนี้จะเป็นเส้นกันเขตแดนแล้ว ก็วเขาสันกาลาศรียังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำที่สำคัญของพื้นที่บริเวณนี้อีกด้วย เช่น แม่น้ำปัตตานี แม่น้ำลำปบุรี และแม่น้ำสุโขทัย เป็นต้น ต่อเนื่องจากภูเขาตลอดแนวย้ายแดนเข้ามาในภูมิภาค จะปรากฏเป็นภูเขาเล็ก ๆ เป็นหย่อม ๆ ทั่วไป ตั้งแต่เขตอำเภอยะหา อำเภอบันนังสตา อำเภอรามัน และอำเภอราษีไศล ในเขตยะลา ตลอดไปจนถึงเขตจังหวัดนราธิวาสในท้องที่อำเภอระแงะ อำเภอบาเจาะ อำเภอรือเสาะ และอำเภอลำปบุรี เป็นต้น

สำหรับในเขตจังหวัดสตูล ลักษณะภูมิประเทศภูเขาสูง จะเป็นภูเขาที่ต่อเนื่องจากทิวเขานครศรีธรรมราช ซึ่งจะวางตัวเป็นเขตแดนระหว่างสตูลกับสงขลา และเป็นเขตแดนระหว่างประเทศในส่วนนี้ โดยจะสิ้นสุดลงบริเวณชายฝั่งตะวันตกในเขตท้องที่ อ.เมือง จ.สตูล

2. ที่ราบลูกคลื่นลอนลาด (Rolling Plain) เป็นลักษณะภูมิประเทศที่มีผลต่อเนื่องจากลักษณะพื้นที่ที่เป็นภูเขาสูง ในเขตสามจังหวัดจะพบในพื้นที่ทางตอนเหนือของจังหวัดยะลา โดยเฉพาะในเขตอำเภอเมือง อำเภอรามัน และอำเภอยะหา ส่วนในเขตจังหวัดนราธิวาสจะพบในพื้นที่บางส่วนของอำเภอแว้ง สุโขทัย ศรีสาคร เป็นต้น

สำหรับบริเวณจังหวัดสตูล จะพบมากในพื้นที่ต่อเนื่องจากทิวเขานครศรีธรรมราช ในเขตท้องที่อำเภอควนกาหลง กิ่ง อ.ควนโดน และอำเภอทุ่งหว้า

3. ที่ราบชายฝั่งทะเล ลักษณะที่ราบชายฝั่งทะเลในเขตสามจังหวัด จะครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ของจังหวัดปัตตานี และพื้นที่บางส่วนของจังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีชายฝั่งยาวรวมกันทั้งสิ้น 170 กม. ลักษณะชายฝั่งไม่เว้าแหว่งมาก และเป็นพื้นที่ค่อนข้างราบเรียบ โดยมีจังหวัดปัตตานีมีพื้นที่ลักษณะนี้กว้างใหญ่ที่สุด

ส่วนในเขตจังหวัดสตูลซึ่งมีชายฝั่งทะเลยาว 110 กม. นั้น จะมีพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลอยู่ทั่วไปในเขต อ.เมือง อ.ละงู กิ่ง อ.ท่าแพ และ อ.ทุ่งหว้า ลักษณะที่ราบชายฝั่งบริเวณนี้ จะต้อยกว่าทางสามจังหวัดในแง่ของประโยชน์ใช้สอย เพราะจะมีลักษณะเป็นป่าชายเลน ซึ่งมีประโยชน์ต่อการเพาะปลูกน้อยมาก

⁶ สุรพล โทษาค, ภูมิศาสตร์ประเทศไทย, (กรุงเทพฯ . ร.พ. อักษรวัฒนา, 2523)

ลักษณะภูมิอากาศ โดยการแบ่งลักษณะของ Koppen ซึ่งถือเอาปริมาณน้ำฝนและอุณหภูมิเป็นเกณฑ์พิจารณา ทำให้อาจแบ่งสภาพภูมิอากาศของบริเวณนี้ออกได้เป็น 2 แบบ คือ

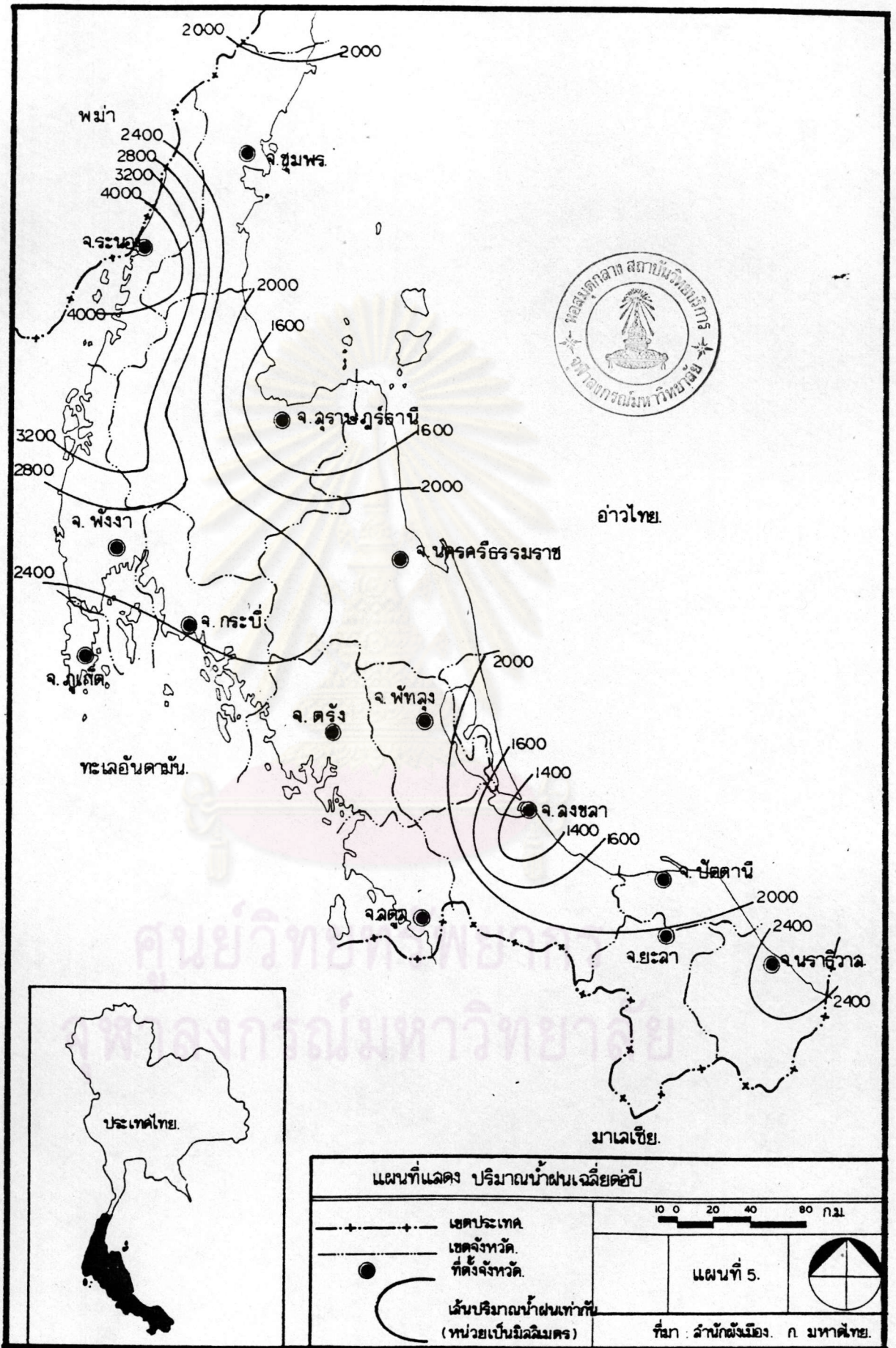
1. ภูมิอากาศแบบป่าชื้นเมืองร้อน (Tropical Rain Forest, Af) เป็นลักษณะอากาศที่ได้อิทธิพลของลมมรสุมทั้งสองฤดู คือ ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ และลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้จะมีฝนตกตลอดปี โดยมีปริมาณฝนรวมเฉลี่ย เท่ากับ 2,552.5 มม. (102 นิ้ว) และเฉลี่ยเดือนหนึ่ง ๆ ไม่ต่ำกว่า 62 มม. บริเวณที่มีภูมิอากาศแบบนี้ได้แก่ พื้นที่ที่อยู่ชายฝั่งทางภาคตะวันออกเฉียงใต้ ส่วนในภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้จะพบลักษณะอากาศแบบนี้ บริเวณจังหวัดปัตตานีทั้งจังหวัด ตอนเหนือของจังหวัดยะลาและนราธิวาส เป็นต้น

2. ภูมิอากาศแบบมรสุมเมืองร้อน (Tropical Monsoon Climate, Am) ลักษณะภูมิอากาศแบบนี้แตกต่างจากแบบแรก โดยที่ภูมิอากาศแบบนี้จะมีปริมาณฝนเฉลี่ยต่อปีสูงมากกว่า โดยที่ในปีหนึ่งจะมีระยะเวลาอย่างน้อยเดือนหนึ่งหรือสองเดือนที่มีปริมาณน้ำฝนต่ำกว่า 62 มม. พืชพันธุ์ธรรมชาติ จึงเป็นป่าดงดิบ ฝนจะตกมากในระหว่างเดือน พ.ค. - ธ.ค. ส่วนระหว่างเดือน ม.ค. - เม.ย. เป็นระยะที่มีอากาศร้อนอบอ้าว ลักษณะภูมิอากาศดังกล่าวนี้ จะพบในบริเวณชายฝั่งตะวันตกของคาบสมุทรภาคใต้ โดยในเขตภูมิภาคนี้ จ.สตูล พื้นที่ตอนใต้ของ จ.ยะลา และนราธิวาส จะมีภูมิอากาศลักษณะดังกล่าวนี้

โครงการคมนาคม ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ นับได้ว่าเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีระบบการคมนาคมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาพื้นที่ ทั้งนี้ เพราะการติดต่อกับภูมิภาคนี้ สามารถกระทำได้สะดวก โดยการคมนาคมทั้งสามรูปแบบ คือ ทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ

การคมนาคมทางบก

ทางหลวง เส้นทางหลวงของภูมิภาคนี้มีความยาวรวมกันทั้งสิ้น 2,598.44 กม. โดยแยกออกเป็นทางหลวงแผ่นดิน เท่ากับ 779.317 กม. ทางหลวงจังหวัด 1,077.883 กม. และทางหลวงที่ไม่อยู่ในความควบคุมของกรมทางหลวงอีก 741.44 กม. (ตารางที่ 2) เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด พบว่า จังหวัดนราธิวาสมีความยาวถนนรวมกันมากที่สุด รองลงมา

ได้แก่ จังหวัดยะลา จังหวัดปัตตานี และจังหวัดสตูล อย่างไรก็ตาม หากนำมาเปรียบเทียบกับสัดส่วนกับพื้นที่แล้ว กล่าวได้ว่า พื้นที่ที่มีถนนครอบคลุมอย่างหนาแน่น และทั่วถึงคือพื้นที่ราบของภูมิภาค อันประกอบด้วยพื้นที่ของ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส ดังจะพบได้จากค่าดัชนี ถนนต่อพื้นที่ของจังหวัดทั้งสองสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภูมิภาค ลักษณะดังกล่าวนี้มีสาเหตุมาจากความได้เปรียบของพื้นที่ในการพัฒนาทางคมนาคม เพราะสภาพพื้นที่ราบย่อมทำให้เสียค่าใช้จ่ายในการก่อสร้างน้อยกว่าพื้นที่ภูเขา ดังนี้ จะเห็นได้ว่าในขณะที่พื้นที่ราบของภูมิภาค ซึ่งครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมดของ จ.ปัตตานี และพื้นที่บางส่วนของ จ.นราธิวาส จะมีโครงข่ายถนนทั่วถึงนั้น ในเขตพื้นที่สูงของภูมิภาค อันประกอบด้วย พื้นที่บางส่วนของ จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส มีโครงข่ายถนนเบาบางกว่า โดยเฉพาะพื้นที่ตลอดแนวชายแดนระหว่าง จ.ยะลา กับ จ.นราธิวาส จะไม่มีถนนติดต่อกันได้ ลักษณะพื้นที่ยังเป็นป่าและภูเขาสูง การคมนาคมภายในพื้นที่ กระทำได้โดยถนนซึ่งสามารถใช้ได้เพียงบางฤดูกาลเท่านั้น อย่างไรก็ตาม หากพิจารณาโครงข่ายของถนน พบว่าถนนที่มีลักษณะเป็นเส้นทางหลักของภูมิภาค มีจำนวนทั้งสิ้น 4 สาย คือ (แผนที่ 6)

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 42 เป็นถนนที่เชื่อมโยงการคมนาคมของภูมิภาคกับ จ.สงขลา โดยเริ่มต้นในเขต จ.สงขลา พาดผ่านพื้นที่ชายฝั่งทะเลของ จ.ปัตตานี และสิ้นสุดที่ จ.นราธิวาส

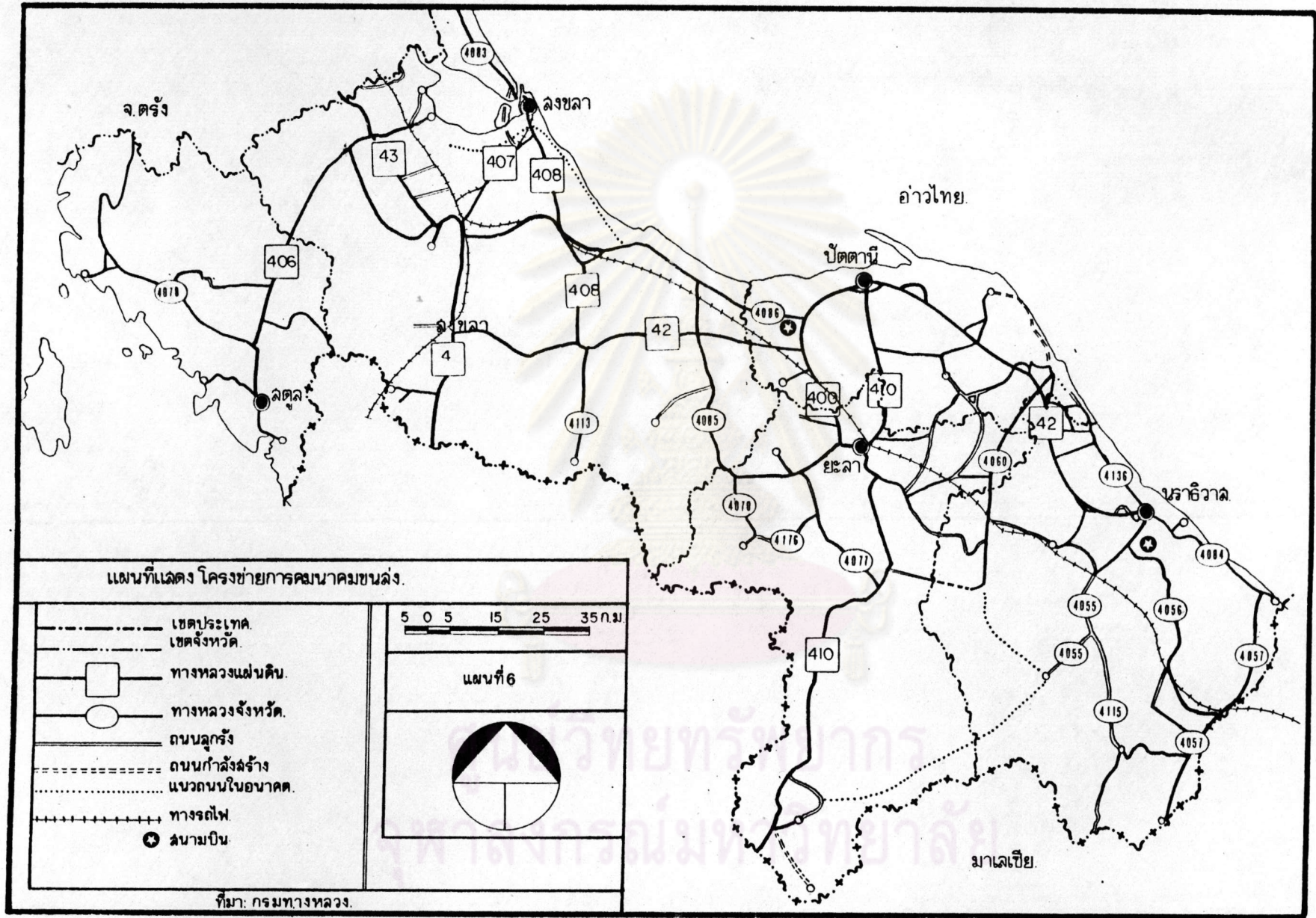
ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 409 เป็นถนนที่เชื่อมการติดต่อระหว่าง จ.ปัตตานี กับ จ.ยะลา บทบาทสำคัญของถนนสายนี้ คือ เป็นถนนที่รองรับการคมนาคมทางอากาศ เพราะเป็นถนนสายเดียวที่ผ่านสนามบินพาณิชย์ปัตตานี ซึ่งตั้งอยู่ที่ ต.บ่อทอง อ.หนองจิก จ.ปัตตานี

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 410 เป็นถนนอีกสายหนึ่งที่ทำหน้าที่คล้ายคลึงกับเส้นทาง 409 เพราะนอกจากจะเชื่อม จ.ปัตตานี กับ จ.ยะลา ด้วยกันแล้ว ยังทำหน้าที่รองรับการคมนาคมทางน้ำของปัตตานีอีกด้วย กล่าวคือ จ.ยะลา จะใช้เส้นทางสายนี้ในการขนส่งสินค้าไปยังท่าเรือ เช่นเดียวกับใช้เส้นทางหมายเลข 409 ในการให้บริการสำนัมนินพาณิชย์ปัตตานี เช่นกัน นอกจากนี้ ถนนสายนี้ยังมีลักษณะคล้ายกับกระดุกสันหลังของ จ.ยะลา เพราะเป็นถนนสายเดียวที่เชื่อม อ.เมืองยะลา กับ อ.เบตง ดังนั้น จึงเป็นเส้นทางที่มีบทบาทต่อเศรษฐกิจการขนส่งระหว่างประเทศอีกสายหนึ่ง

ตารางที่ 2 ความยาวถนนในเขตสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

เขตการปกครอง		ทางในความควบคุม กรมทางหลวง		ทางที่ไม่อยู่ใน ในความควบคุม	รวมความยาว ถนน	ความยาว ถนน/พื้นที่ ม./กม. ²
จังหวัด	พื้นที่	ทางหลวง แผ่นดิน	ทางหลวง จังหวัด			
ยะลา	4,621.17	164.60	226.55	106	497.15	107.58
ปัตตานี	2,109.58	179	53.95	220.65	453.60	215.02
นราธิวาส	4,433.96	58	347.911	127.450	533.361	120.29
สตูล	2,182.19	40	122.647	48.95	211.597	96.97
รวม	13,346.9	779.317	1,077.883	741.440	2,598.640	194.70

ที่มา : สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย

ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 เชื่อมการคมนาคมระหว่าง จ.สงขลา กับ จ.สตูล โดยมีจุดเริ่มต้น ที่ อ.รัตนภูมิ (สงขลา) และไปสิ้นสุดที่ อ.เมือง จ.สตูล

ทางหลวงทั้ง 4 สายนี้ เป็นเส้นทางหลักของภูมิภาค โดยมีทางหลวงจังหวัดประสาน ต่อเนื่องเป็นร่างแห ครอบคลุมพื้นที่ของภูมิภาค และเมื่อพิจารณาถึงปริมาณการใช้เส้นทาง หรือที่ เรียกว่า ปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน พบว่า เส้นทางเหล่านี้จะมีบทบาทสูงทั้งทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมทั้งสิ้น ทั้งนี้จากตารางที่ 3 ประกอบกับแผนที่ 7 สามารถวิเคราะห์ได้ว่าพื้นที่ที่มีปริมาณ การเดินทางสูง พบได้ใน 3 พื้นที่ โดยจุดแรกเป็นพื้นที่ที่มีการเดินทางสูงสุด คือ บริเวณที่ราบชายฝั่งทะเลตั้งแต่ปัตตานีถึงนราธิวาส โดยมีทางหลวงหมายเลข 42 เป็นเส้นทางหลัก ลักษณะกิจกรรม ที่สำคัญในพื้นที่บริเวณนี้ คือ กิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งมีปัตตานีเป็นศูนย์กลางของพื้นที่ เนื่องจากมีปริมาณการจราจรเกิดขึ้นสูง โดยเฉพาะระยะทางระหว่างนาเกตุถึงปัตตานี (2177) และระหว่างปัตตานีถึงปาลัส (2258) ความเป็นศูนย์กลางของปัตตานีในพื้นที่บริเวณนี้ มีสาเหตุ มาจากมีศักยภาพทางด้านคมนาคมที่เหนือกว่าพื้นที่โดยรอบ ส่วนพื้นที่อีกจุดหนึ่งที่มีกิจกรรม คับคั่ง คือ การคมนาคมระหว่างปัตตานีกับยะลา ตามทางหลวงหมายเลข 409 และ 410 โดยเฉพาะเส้นทาง 410 ตั้งแต่ อ.ยะรัง ถึง จ.ยะลา จะมีความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนมากที่สุด ปริมาณการจราจรเท่ากับ 24,977 ดังนั้น เมื่อนำไปสัมพันธ์กับพื้นที่แรก พบว่า ทั้ง 2 พื้นที่ ต่างก็มีปัตตานีเป็นตัวร่วม จึงเป็นข้อยืนยันถึงบทบาทของปัตตานีได้ดีที่สุด นอกจากพื้นที่ทั้งสอง บริเวณแล้ว พื้นที่ตลอดแนวชายแดนของนราธิวาส ตั้งแต่ อ.ตากใบ ถึง อ.สุไหงโกลก ตาม ทางหลวงหมายเลข 4057 ก็เป็นพื้นที่ที่มีการจราจรสูงอีกพื้นที่หนึ่งเท่ากับ 1,281 คันต่อวัน โดยจะมีปริมาณรถบรรทุกมากเป็นอันดับสอง (รองจากระยะทางระหว่างนาเกตุถึงปัตตานี) เท่ากับ 796 คัน ทั้งนี้ เนื่องจากปัจจัยดึงดูดทางเศรษฐกิจของชุมชนชายแดนนั่นเอง

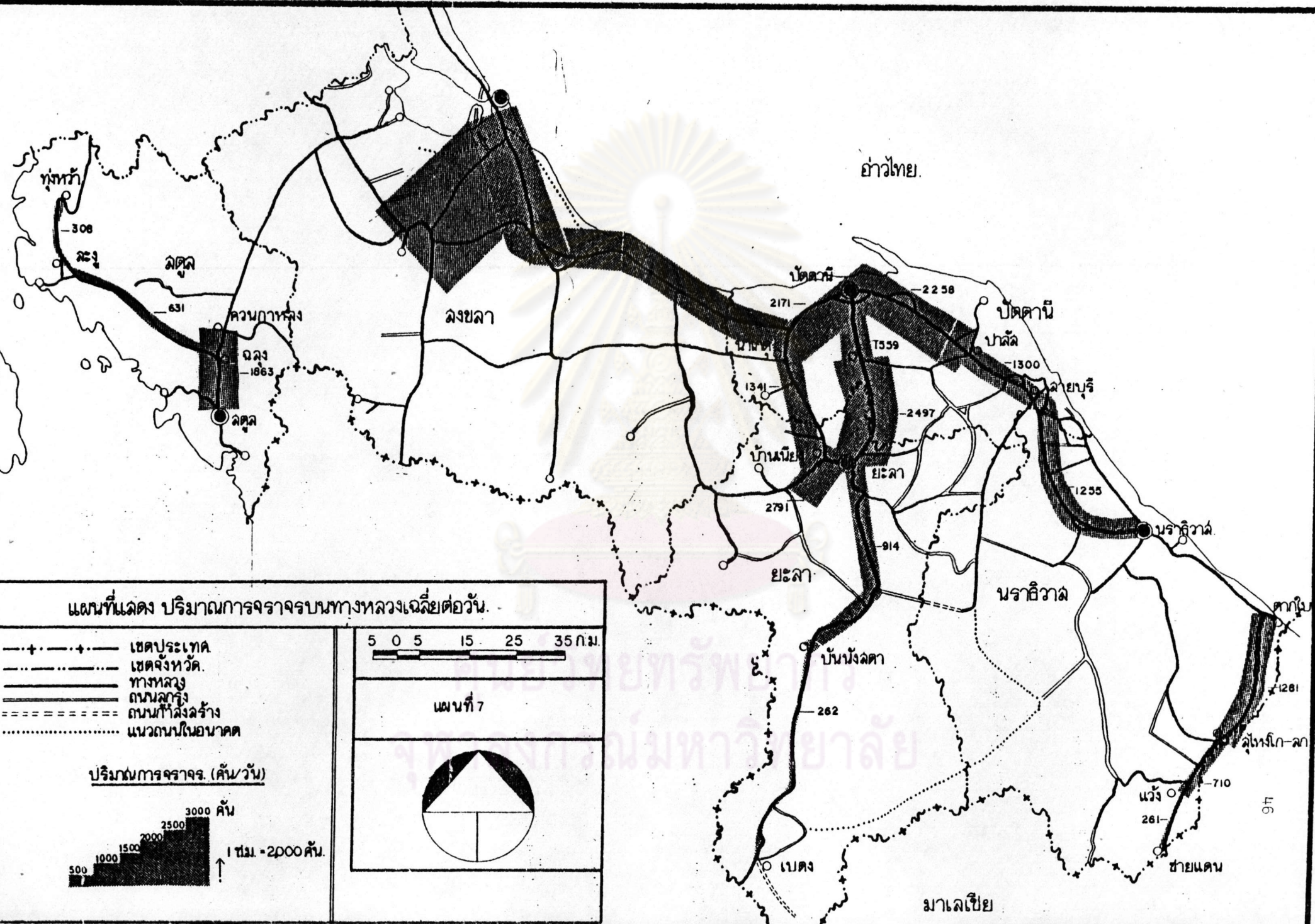
รถไฟ นอกจากการคมนาคมโดยทางหลวงแล้ว เส้นทางรถไฟก็เป็นการคมนาคม ทางบกอีกรูปแบบหนึ่งที่มีบทบาทไม่น้อยกว่าทางหลวง สำหรับภูมิภาคนี้ การคมนาคมทางรถไฟ จะมีความเพียง 3 จังหวัดเท่านั้น เพราะ จ.สตูล ไม่มีเส้นทางรถไฟผ่าน สำหรับเส้นทาง รถไฟที่ผ่านพื้นที่ของ 3 จังหวัด (ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส) มีความยาวรวมกันเท่ากับ 134 กม. นับตั้งแต่สถานีโคกโพธิ์ (ปัตตานี) จนถึงสถานีสุไหงโกลก (นราธิวาส) เส้นทาง

ตารางที่ 3 แสดงปริมาณการจราจรเฉลี่ยต่อวัน

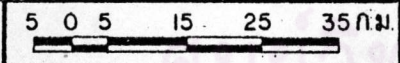
ทางหลวง		ปริมาณการจราจรเฉลี่ย		
หมายเลข	ระยะทางจาก - ถึง	รถโดยสาร	รถบรรทุก	รวม
42	นาแกตุ - บัดตานี	1,370	801	2,171
	บัดตานี - ปาส์ลี	1,912	346	2,258
	ปาส์ลี - ล้ายบุรี	881	419	1,300
	ล้ายบุรี - นราธิวาส	951	304	1,255
406	ควนกาหลง - สัตูล	1,283	580	1,863
409	นาแกตุ - บ้านเนียง	852	489	1,341
	บ้านเนียง - ยะลา	2,032	759	2,791
410	บัดตานี - ยะรัง	1,240	319	1,559
	ยะรัง - ยะลา	1,852	645	2,497
	ยะลา - ปันนังลัตตา	597	317	914
	ปันนังลัตตา - เบตง	197	65	262
4057	ตากใบ - สู้โหวงโก-ลก	485	796	1,281
	สู้โหวงโก-ลก - แวง	421	289	710
	แวง - เขตแดน	177	84	261
4078	ฉลุง - ละงู	421	210	631
	ละงู - ทุ่งหว้า	204	104	308

ที่มา : กองวางแผน กรมทางหลวง

แผนที่แสดง ปริมาณการจราจรบนทางหลวงเฉลี่ยต่อวัน.

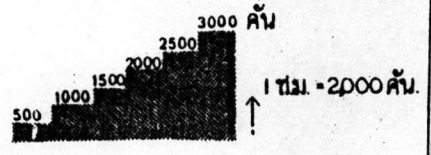
- +---+--- เขตประเทศ
- เขตจังหวัด
- ===== ทางหลวง
- ===== ถนนหลัก
- ===== ถนนทั่วไป
- ===== ถนนในอาณาเขต

แผนที่ 7

ปริมาณการจราจร. (คัน/วัน)

อ่าวไทย.

มาเลเซีย

รถไฟสายนี้ มีขบวนรถวิ่งผ่านวันละ 22 ขบวน และมีสถานีตลอดเส้นทางจำนวน 24 สถานี แยกออกเป็นสถานีของ จ.ปัตตานี 3 สถานี จ.ยะลา 8 สถานี และ จ.นราธิวาส 13 สถานี เมื่อเปรียบเทียบบทบาทของสถานีเหล่านี้ ในฐานะการให้บริการแก่ชุมชน กระทำได้โดยเปรียบเทียบค่าผู้โดยสารกิโลเมตร (Passenger kilometres)* เพราะปริมาณผู้โดยสารกิโลเมตร จะเป็นดัชนีตัวหนึ่ง que แสดงถึงความสำคัญของแต่ละสถานี จากการเปรียบเทียบจำนวนผู้โดยสารกิโลเมตรนี้ พบว่าสถานีที่มีค่าดัชนีเกินกว่า 10 ล้านคน มีจำนวนทั้งสิ้น 6 สถานี ตามลำดับ คือ สถานียะลา สถานีลูโหวงโกลก สถานีตันหยงมัล สถานีโคกโพธิ์ และสถานีเรือเลาะ (ตารางที่ 4) สถานีทั้ง 6 สถานีนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นสถานีศูนย์กลาง เพราะการมีค่าดัชนีที่สูงแสดงว่าเป็นสถานีที่มีปัจจัยดึงดูดหรือลักษณะพิเศษกว่าสถานีอื่น ๆ ลักษณะพิเศษดังกล่าวนี้สามารถสรุปได้ 3 ประการ คือ

1. ลักษณะของการเป็นสถานีหลักของจังหวัด ซึ่งหมายถึงเป็นสถานีที่เป็นตัวแทนของชุมชนใหญ่อีกชุมชนหนึ่ง ทั้งนี้ ประชากรของชุมชนใหญ่จะใช้บริการรถไฟหรือผู้ที่เดินทางมายังชุมชนใหญ่นั้น ๆ โดยทางรถไฟ จะต้องใช้บริการที่สถานีนี้ เพราะอาจเนื่องจากเป็นสถานีที่ใกล้และสะดวกที่สุด เช่น สถานีโคกโพธิ์ ซึ่งถือเป็นสถานีของปัตตานี ในกรณีนี้ การเดินทางไปปัตตานีโดยทางรถไฟจากภาคกลาง ผู้โดยสารจะต้องลงที่สถานีนี้ จะสะดวกที่สุด ขณะเดียวกัน สถานีตันหยงมัลก็ถือเป็นสถานีของนราธิวาสด้วยเหตุผลเช่นเดียวกัน

2. ลักษณะของการเป็นสถานีพรมแดนระหว่างประเทศ มีเพียงสถานีเดียวคือสถานีลูโหวงโกลก อันเป็นสถานีของชุมชนชายแดน และนอกจากนี้ ยังเป็นสถานีปลายทางของเส้นทางรถไฟสายใต้อีกด้วย

3. ลักษณะของการเป็นสถานีที่เป็นที่ตั้งของตัวจังหวัด ซึ่งมีเพียงสถานีเดียวเช่นกัน คือสถานียะลา

ลักษณะเด่นทั้ง 3 ประการ เป็นปัจจัยดึงดูดส่วนหนึ่ง (นอกเหนือจากข้อดีของการคมนาคมทางรถไฟ) อันมีผลให้ประชากรนิยมใช้บริการรถไฟที่สถานีนั้น ๆ และมีผลต่อการส่งเสริมบทบาทและการเติบโตของชุมชนที่สถานีมีที่ตั้งอยู่ด้วยเช่นกัน

*ผู้โดยสารกิโลเมตร (Passenger kilometres) = จำนวนผู้โดยสารระหว่างสถานี คูณด้วยระยะทางระหว่างสถานี

ตารางที่ 4 แสดงการคมนาคมทางรถไฟ

สถานี	จังหวัด	ระยะทาง จากกรุงเทพฯ	ปริมาณผู้โดยสารกิโลเมตร (Passenger Kilometres)
โคกโพธิ์	ปัตตานี	1,025	54,476,973
นาประดู่	ปัตตานี	1,033	5,400,815
ป่าไร่	ปัตตานี	1,037	1,015,319
คลองทราย	ยะลา	1,042	2,018,842
ตาเซะ	ยะลา	1,048	638,400
ยุโป	ยะลา	1,051	41,019
ยะลา	ยะลา	1,055	168,381,555
ไม้แก่น	ยะลา	1,065	1,176,906
ปาต	ยะลา	1,068	250,327
รามัน	ยะลา	1,073	4,806,180
บาลอ	ยะลา	1,078	2,355,540
เรือเลาะ	นราธิวาส	1,087	16,907,662
ลาโละ	นราธิวาส	1,098	1,764,151
มะรือโบ	นราธิวาส	1,106	3,681,330
กะแต๊ะ	นราธิวาส	1,110	252,086
ตันหยงมัส	นราธิวาส	1,116	56,682,058
ป่าไม้	นราธิวาส	1,122	3,444,342
เจาะไอร้อง	นราธิวาส	1,127	1,739,136
บุกิต	นราธิวาส	1,132	2,078,922
ไอละเตีย	นราธิวาส	1,136	1,298,730
โต๊ะเต็ง	นราธิวาส	1,142	1,048,511
คูโหวงปาดิ	นราธิวาส	1,146	12,797,030
โคกลียา	นราธิวาส	1,153	428,189
คูโหวงโก-ลก	นราธิวาส	1,159	75,647,311

ที่มา : การรถไฟแห่งประเทศไทย

การคมนาคมทางน้ำ

ท่าเรือพาณิชย์ ภูมิภาคนี้มีท่าเรือพาณิชย์ 3 แห่ง คือ

1. ท่าเรือพาณิชย์ปัตตานี
2. ท่าเรือพาณิชย์นราธิวาส
3. ท่าเรือพาณิชย์สตูล

ท่าเรือพาณิชย์ทั้ง 3 จะมีบทบาททางด้านการขนส่งสินค้ามากกว่าการโดยสาร เพราะมีข้อจำกัดมากกว่าการคมนาคมรูปแบบอื่น ดังนั้น การโดยสารทางเรือจึงเป็นการติดต่อระหว่างพื้นที่ชายฝั่งทะเลในระยยะสั้น ๆ เท่านั้นเอง สำหรับการขนส่งสินค้าผ่านท่าเรือทั้ง 3 แบ่งออกได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การขนส่งสินค้าชายฝั่ง เป็นการขนส่งระหว่างจังหวัดชายฝั่งทะเลภายในประเทศ ซึ่งการดำเนินงานที่ผ่านมา มีการขนส่งกับจังหวัดต่าง ๆ เช่น สงขลา นครศรีธรรมราช กรุงเทพฯ ฯ ลุ่มพรปรากการ และชลบุรี
2. การขนส่งสินค้าระหว่างประเทศ

เมื่อเปรียบเทียบการขนส่งสินค้าทั้ง 2 ลักษณะ พบได้ว่าท่าเรือพาณิชย์ทั้ง 3 มีบทบาทในการขนส่งระหว่างประเทศมากกว่าภายในประเทศ ทั้งนี้ เห็นได้จากปริมาณสินค้าที่ใช้บริการที่ท่าเรือในปี 2524 จำนวนทั้งสิ้น 121,403.193 ตัน เป็นสินค้าที่ขนส่งโดยเรือสินค้าระหว่างประเทศถึง 119,456.957 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 98.40 ของปริมาณสินค้าทั้งหมด ในขณะที่ปริมาณสินค้าที่ขนส่งโดยเรือสินค้าชายฝั่งมีเพียง 1,946.236 ตัน หรือเท่ากับร้อยละ 1.6 เท่านั้นเอง (ตารางที่ 5) นอกจากนี้ จากตัวเลขดังกล่าวอาจสรุปได้ว่า บทบาทท่าเรือทางอ่าวไทยมีมากกว่าทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย โดยมีท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีเป็นศูนย์กลางการคมนาคมทางน้ำของภูมิภาค เพราะท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีมีการคับคั่งของกิจกรรมทางเศรษฐกิจมากที่สุด โดยเฉพาะเมื่อวัดโดยปริมาณสินค้าเข้าและสินค้าออกจากท่าเรือ จากตัวเลขปริมาณสินค้ารวม 121,403.193 ตันนั้น จะใช้บริการท่าเรือพาณิชย์ปัตตานีเกือบทั้งหมด เท่ากับ 115,731.138 ตัน คิดเป็นร้อยละ 95.33 ในขณะที่ท่าเรืออีก 2 แห่ง จะมีสินค้าเข้า สินค้าออก รวมกันเพียง

ตารางที่ 5 แสดงสินค้าขาเข้า-ขาออกของท่าเรือพาณิชย์ 2524

ท่าเรือ	ปริมาณสินค้า (หน่วย : ตัน)			
	สินค้าขาเข้า	สินค้าขาออก	รวม	ร้อยละ
จ. ปัตตานี	295.400	115,435.738	115,731.138	95.33
เรือสินค้าชายฝั่ง	285.00	1,661.236	1,946.236	
เรือสินค้าต่างประเทศ	10.400	113,774.502	113,784.902	
จ. นราธิวาส	-	3,448.900	3,448.900	2.84
เรือสินค้าชายฝั่ง	-	-	-	
เรือสินค้าต่างประเทศ	-	3,448.900	3,448.900	
จ. สตูล	22.385	2,200.770	2,223.155	1.83
เรือสินค้าชายฝั่ง	-	-	-	
เรือสินค้าต่างประเทศ	22.385	2,200.770	2,223.155	
รวม	317.785	121,085.408	121,403.193	100

ที่มา : กองวางแผนเศรษฐกิจ กรมเจ้าท่า

ตารางที่ 6 แสดงประเภทสินค้าที่เข้า-ออกท่าเรือพาณิชย์

ประเภทสินค้า	ท่าเรือ (หน่วย : ตัน)				
	ปัตตานี	นราธิวาส	สตูล	รวม	ร้อยละ
อาหาร	1,035	967.90	28.525	2,031.425	1.67
สิ่งก่อสร้าง	112,737.902	-	-	112,737.902	92.86
ผลิตภัณฑ์จากไม้	1,661.236	2,481.00	-	4,142.236	3.41
ยาง	-	-	-	-	-
เชื้อเพลิง	285.00	-	2,180.430	2,465.43	2.03
เครื่องมือเครื่องจักร	10.400	-	-	10.40	.008
เคมีภัณฑ์	-	-	8.50	8.50	.007
น้ำมันพืช	-	-	-	-	-
สินค้าผลิตภัณฑ์เกษตร	-	-	-	-	-
เบ็ดเตล็ด	1,600	-	5.70	7.30	.006
รวมทั้งภูมิภาค	115,731.138	3,448.9	2,223.155	121,403.193	100

ที่มา : กองวางแผนเศรษฐกิจ กรมเจ้าท่า

5,672.055 ตัน หรือคิดเป็นร้อยละ 4.67 เท่านั้น ดังนั้น จึงมีสิ่งเป็นข้อยืนยันถึงความเป็นศูนย์กลาง
ทางการคมนาคมทางน้ำของท่าเรือปัตตานีได้อย่างดี

การคมนาคมทางอากาศ

1. สนามบินพาณิชย์ปัตตานี ตั้งอยู่ที่ ต.บ่อทอง อ.หนองจิก
2. สนามบินพาณิชย์นราธิวาส ตั้งอยู่ที่ อ.เมืองนราธิวาส

โครงสร้างการสาธารณูปโภค

ไฟฟ้า การให้บริการสาธารณูปโภคทางด้านไฟฟ้า เป็นหน้าที่โดยตรงของการไฟฟ้า
ส่วนภูมิภาค ซึ่งได้รับกระแสไฟฟ้ามาจากการไฟฟ้าฝ่ายผลิตอีกยี่งหนึ่ง แหล่งผลิตไฟฟ้าของการ
ไฟฟ้าฝ่ายผลิต ได้มาจาก 2 แหล่ง คือ

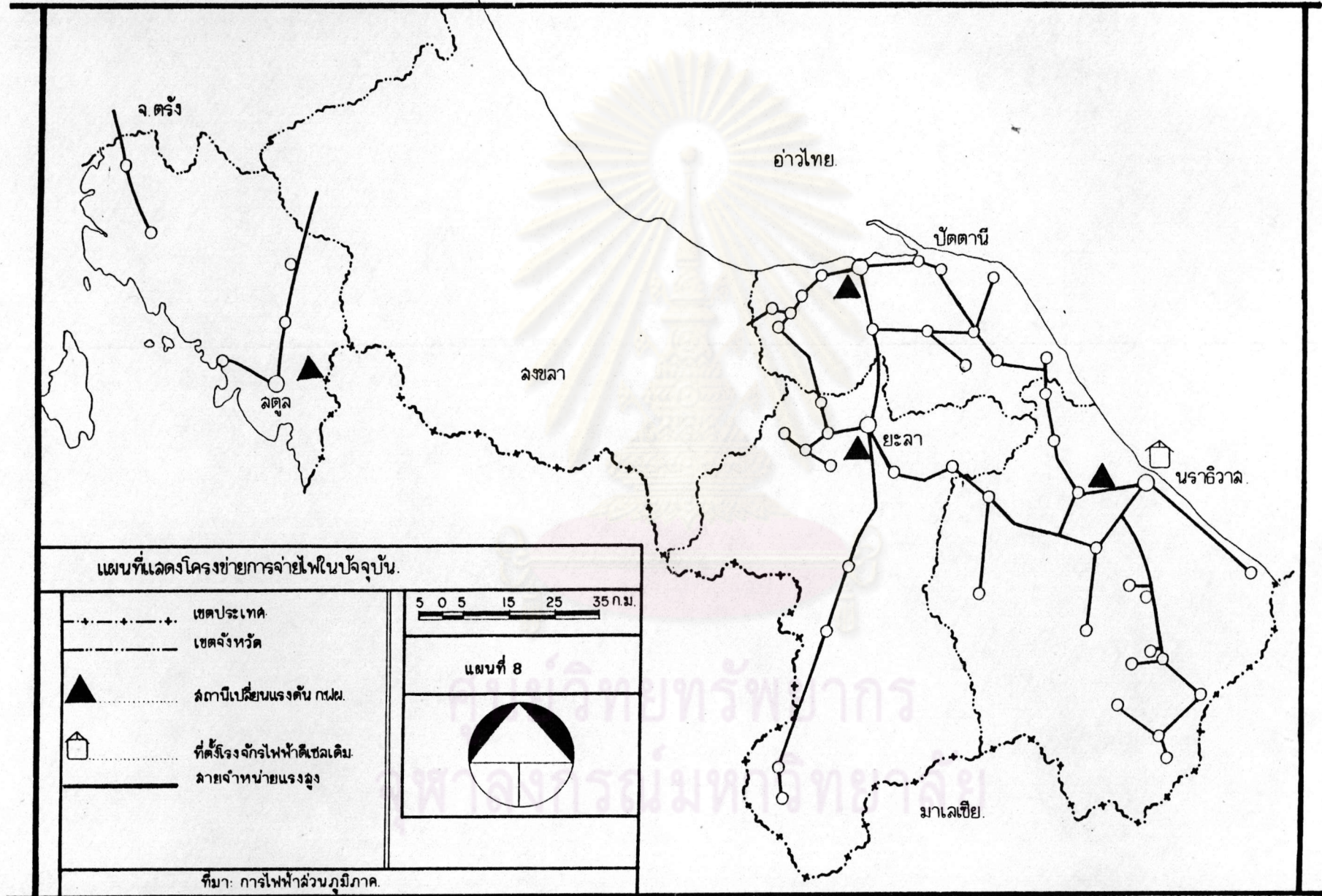
1. โรงไฟฟ้าพลังความร้อน อ.หาดใหญ่ มีกำลังการผลิต 3 x 15 MIV
2. โรงไฟฟ้าพลังน้ำเขื่อนบางลาง อ.บันนังสตา จ.ยะลา มีกำลังการผลิต
เท่ากับ 3 x 24 MIV

กระแสไฟฟ้าที่ผลิตได้ทั้ง 2 แห่ง ได้นำไปให้บริการแก่พื้นที่ โดยผ่านทางสถานี
เปลี่ยนแรงดัน (Substation) ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิต ซึ่งในปัจจุบันมีสถานีเปลี่ยนแรงดัน
2 แห่งคือ

1. สถานีเปลี่ยนแรงดันหาดใหญ่ capacity 50 MVA (จ่ายกระแสไฟฟ้าให้
จ.สตูล)
2. สถานีเปลี่ยนแรงดันยะลา capacity 40 MVA (จ่ายกระแสไฟฟ้าให้
จ.ปัตตานี จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส)

สำหรับความต้องการใช้กระแสไฟฟ้านั้น การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคได้ประมาณการใช้ไฟฟ้า
โดยคาดการณ์ระยะเนถึงความต้องการในระยะ 10 ปี ตั้งแต่ 2525 - 2535 จากการประมาณ

การดังกล่าว พบว่าจะเกิดความไม่สมดุลระหว่างความต้องการ (demand) กับความสามารถในการตอบสนอง (supply) เพราะความต้องการเพิ่มสูงกว่าความสามารถในการตอบสนอง จากตารางที่ 7 เห็นได้ว่าในปี 2524 ปริมาณการใช้ไฟฟ้าเท่ากับ 34.9 เมกกะวัตต์ โดยแยกเป็นของ จ.ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส เท่ากับ 29.3 เมกกะวัตต์ และ จ.สตูล 5.6 เมกกะวัตต์ (รวมอยู่กับหาดใหญ่) ในระยะ 10 ปีต่อมา ความต้องการใช้ไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเท่ากับ 147.89 เมกกะวัตต์ หรือเพิ่มขึ้นมากกว่า 3 เท่าตัว ดังนั้น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพความสามารถในการตอบสนอง การไฟฟ้าฝ่ายผลิตจึงได้ทำการก่อสร้างสถานีเปลี่ยนแรงดันเพิ่มขึ้นอีก 3 แห่ง คือ

1. สถานีเปลี่ยนแรงดันปัตตานี capacity 25 MVA
2. สถานีเปลี่ยนแรงดันนราธิวาส capacity 25 MVA
3. สถานีเปลี่ยนแรงดันสตูล capacity 25 MVA

เมื่อการก่อสร้างสถานีเปลี่ยนแรงดันทั้ง 3 แห่ง เสร็จสิ้น (พ.ศ. 2526) ประสิทธิภาพการให้บริการไฟฟ้าก็จะเพียงพอกับความต้องการ นอกจากนี้ สำนักงานเร่งรัดพัฒนาไฟฟ้าชนบท (สังกัดการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค) ได้วางแผนงานดำเนินงานการไฟฟ้าชนบท โดยขยายการให้บริการไฟฟ้าเข้าสู่หมู่บ้านต่าง ๆ ในสภาพการณ์ปัจจุบันพบว่า การให้บริการไฟฟ้าแก่ชนบทยังไม่ทั่วถึง ทั้งนี้ จากตารางที่ 8 เห็นได้ว่าชุมชนระดับหมู่บ้านของภูมิภาคที่มีไฟฟ้าใช้มีเพียง 518 หมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 37 เท่านั้น และเมื่อพิจารณาในระดับจังหวัดก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน โดยที่ทุกจังหวัดยังคงมีพื้นที่ชนบทที่ไม่มีไฟฟ้าใช้เกินกว่าครึ่งหนึ่งทั้งสิ้น โดยเฉพาะจังหวัดสตูลจะมีชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้น้อยที่สุด เท่ากับ 11.87 % ของชุมชนทั้งหมด สำหรับระดับอำเภอจะเห็นถึงความแตกต่างอย่างเด่นชัด ทั้งนี้จะพบได้ว่า บางอำเภอมีไฟฟ้าใช้เกือบเต็มพื้นที่ เช่น อ.โคกโพธิ์ จะมีพื้นที่ที่มีไฟฟ้าใช้ถึง 78.57 % ในขณะที่เดียวกันบางอำเภอกลับมีพื้นที่ที่ต้องพัฒนาทางด้านไฟฟ้าอีกมาก เช่น อ.ละงู ซึ่งมีหมู่บ้านทั้งสิ้น 46 หมู่บ้าน แต่เป็นหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้เพียง 2 หมู่บ้าน หรือร้อยละ 4.35 เท่านั้น อย่างไรก็ตาม อาศัยรูปในลักษณะรวมได้ว่า พื้นที่ที่ได้รับการไฟฟ้ามากที่สุดของภูมิภาคคืออำเภอที่ตั้งอยู่บนที่ราบของ จ.ปัตตานี และนราธิวาส ซึ่งจะได้จากอำเภอเหล่านี้มีร้อยละของชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้สูงกว่าอำเภออื่น ๆ ในทางตรงข้าม อำเภอตอนใน

TABLE 7 PEA MAXIMUM DEMAND FORECAST
(MW)

SOUTHERN REGION 3

NO	SUBSTATION	ACTUAL							FORECAST										
		1979	1980	1980	1980	1982	1983	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1989	1989	1990			
1	HAT YAI	33.50	36.67	39.60	45.02	35.10	34.66	38.73	43.41	48.31	53.61	59.29	65.41	71.92					
2	PHATTHALUNG	3.26	3.92	4.40	5.15	5.94	6.81	7.72	8.75	9.81	10.95	12.14	13.40	14.71					
3	YALA	20.24	23.06	29.30	34.29	29.06	33.11	17.21	19.44	21.72	24.11	26.59	29.18	31.85					
4	NARATHIWAT	-	-	-	-	10.44	11.89	13.37	15.02	16.67	18.38	20.13	21.94	23.77					
5	SONGKHLA	-	-	-	-	16.25	18.61	21.11	23.96	26.92	30.08	33.40	36.92	40.57					
6	SADAO	-	-	2.52	4.22	4.99	5.83	6.70	7.67	8.65	9.69	10.77	11.88	13.02					
7	SATUN	-	-	-	-	-	4.98	5.68	6.46	7.26	8.10	8.97	9.88	10.81					
8	PATTANI	-	-	-	-	-	-	20.07	22.47	24.88	27.40	30.00	32.68	35.42					
9	BANG LANG	-	-	2.08	2.49	2.80	3.13	3.46	3.82	4.17	4.52	4.85	5.17	5.47					
	TOTAL	57.0	63.6	77.9	91.1	104.6	119.0	134.0	151.0	168.4	186.8	206.1	226.5	247.5					

ตารางที่ 8 แสดงจำนวนหมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้รายอำเภอ 2522

อำเภอ	จำนวนตำบล		จำนวนหมู่บ้าน		
	รวม	มีไฟฟ้าใช้	รวม	มีไฟฟ้าใช้	ร้อยละ
จ.ยะลา	47	37	256	105	41.01
อ.เมือง	15	14	80	45	56.25
อ.บันนังสตา	4	4	19	10	52.63
อ.เบตง	3	-	19	-	-
อ.ยะหา	7	6	45	21	46.67
อ.รามัน	15	11	77	27	35.06
อ.ธารโต	3	2	16	2	12.5
จ.ปัตตานี	103	70	552	232	42.03
อ.เมือง	10	10	62	36	58.06
อ.โคกโพธิ์	10	10	84	66	78.57
อ.ปะนาเระ	10	7	49	20	40.82
อ.มายอ	13	10	54	18	33.33
อ.ยะรัง	12	8	65	19	29.23
อ.ยะหริ่ง	17	7	72	12	16.66
อ.ลำยบุรี	13	4	72	6	8.33
อ.หนองจิก	12	9	65	36	55.38
กิ่ง อ.ไม้แก่น	2	2	12	8	66.66
กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง	4	3	17	11	64.71
จ.สตูล	27	10	219	26	11.87
อ.เมือง	9	4	60	9	15
อ.ควนกาหลง	4	2	34	4	11.76

อำเภอ	จำนวนตำบล		จำนวนหมู่บ้าน		
	รวม	มีไฟฟ้าใช้	รวม	มีไฟฟ้าใช้	ร้อยละ
อ.ทุ่งหว้า	3	1	26	4	15.38
อ.ละงู	6	1	46	2	4.35
กิ่ง อ.ควนโดน	2	2	25	7	28
กิ่ง อ.ท่าแพ	3	-	28	-	-
จ.นราธิวาส	62	46	373	155	41.55
อ.เมือง	6	5	40	18	45
อ.ตากใบ	7	6	41	24	58.54
อ.บาเจาะ	6	6	31	20	64.52
อ.ยี่งอ	6	6	33	20	60.61
อ.ระแงะ	12	11	76	45	59.21
อ.ริโอเลาะ	6	3	36	8	22.22
อ.แว้ง	4	2	27	5	18.52
อ.สุโหงโกลก	3	-	13	1	7.69
อ.สุโหงปาดี	6	5	37	9	24.32
อ.ศรีสาคร	2	1	22	2	9.10
กิ่ง อ.สุคีริน	4	1	17	3	17.65
รวมภูมิภาค	239	163	1,400	518	37

ที่มา : สำนักงานเร่งรัดพัฒนาไฟฟ้าชนบท การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค

ภูมิภาคและอำเภอทั้งหมดของ จ. ลั่วหลู จะมีพื้นที่ที่ได้รับบริการไฟฟ้าน้อยที่สุด ซึ่งพิสูจน์ได้โดยร้อยละของชุมชนที่มีไฟฟ้าใช้อยู่ในระดับที่ต่ำมากนั่นเอง

โทรศัพท์ สาธารณูปโภคทางด้านโทรศัพท์ ดำเนินการโดยองค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย โดยมีชุมสายโทรศัพท์จำนวน 11 ชุมสาย แบ่งออกเป็น จ. ยะลา 2 ชุมสาย จ. ปัตตานี 3 ชุมสาย จ. นราธิวาส 5 ชุมสาย และ จ. ลั่วหลู 1 ชุมสาย

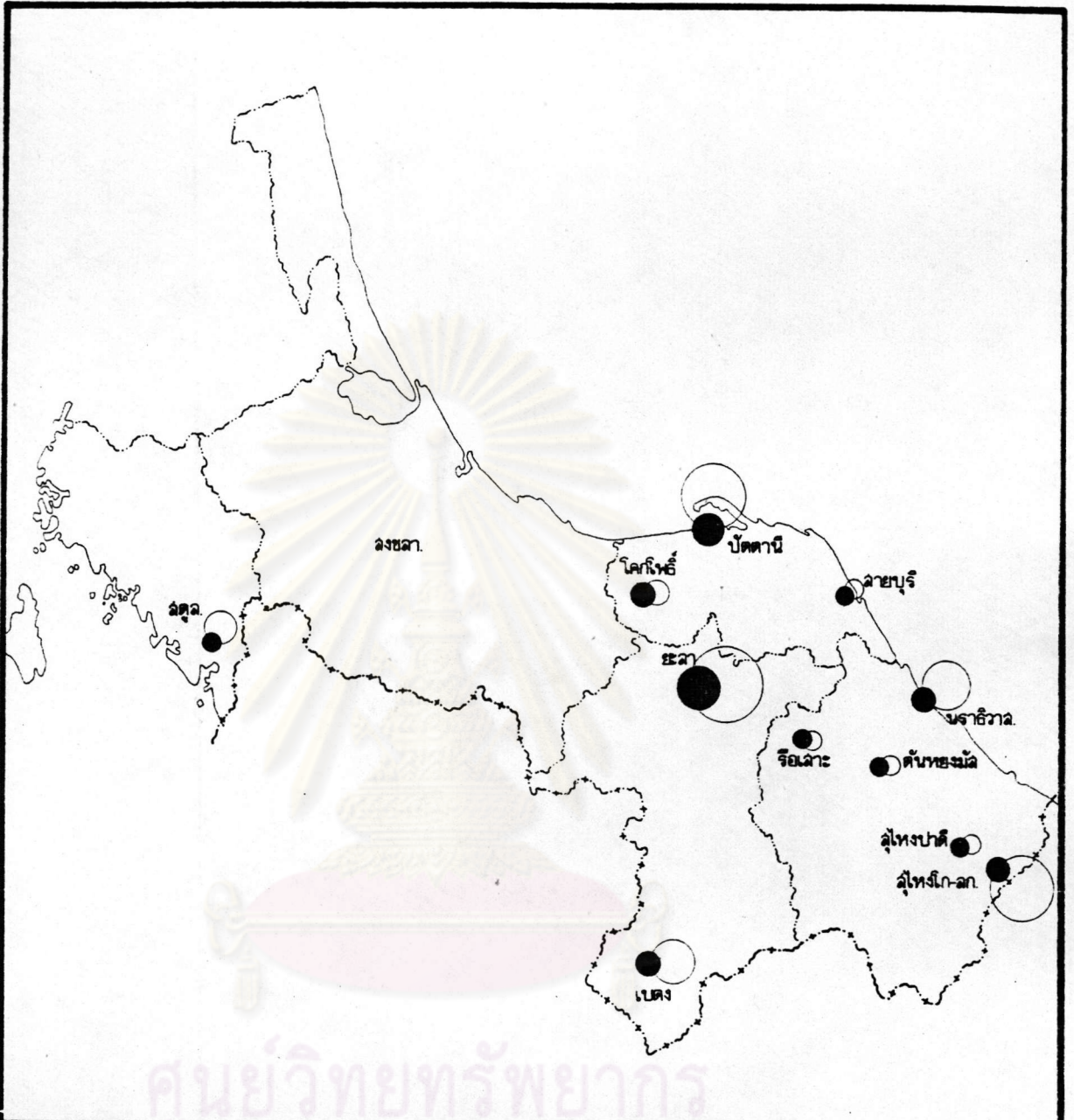
เมื่อเปรียบเทียบความสำคัญของชุมสาย โดยใช้จำนวนเลขหมายโทรศัพท์เป็นดัชนี จากตารางที่ 9 ชุมสายทั้ง 11 แห่ง มีเลขหมายโทรศัพท์รวมกันเท่ากับ 5,600 เลขหมาย แยกออกเป็น จ. นราธิวาส 2,000 เลขหมาย จ. ยะลา 1,600 เลขหมาย จ. ปัตตานี 1,600 เลขหมาย และ จ. ลั่วหลู 400 เลขหมาย ส่วนในระดับชุมสายนั้น ชุมสายยะลา มีจำนวนเลขหมายมากที่สุด เท่ากับ 1,000 เลขหมาย หรือคิดเป็นร้อยละ 17.85 ของภูมิภาค ในขณะที่ชุมสายหรือเล้าะ ตันหยงมัลลี ล่าบูรี และลู่โหวงปาตี มีเลขหมายน้อยสุด คือ ชุมสายละ 200 เลขหมาย (3.57 %) ลักษณะดังนี้ อาจกล่าวได้ว่า ชุมสายยะลามีบทบาทสูงในด้านการสื่อสารรูปแบบนี้ ทั้งในปัจจุบันและในอนาคต ทั้งนี้เนื่องจากการวางโครงการพัฒนาโทรศัพท์ โดยเพิ่มเลขหมายแก่ชุมสายต่าง ๆ นั้น ชุมสายยะลาจะมีการเปลี่ยนแปลงเลขหมายมากที่สุด โดยเพิ่มขึ้น 1,600 เลขหมาย คิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 160 % สำหรับชุมสายอันดับรองลงมา คือ ชุมสายลู่โหวงโกลก ชุมสายปัตตานี โดยเฉพาะชุมสายลู่โหวงโกลก เป็นชุมสายที่จะมีบทบาทสูงมากในอนาคต เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนในระดับเดียวกัน เพราะมีจำนวนเลขหมายเพิ่มขึ้น 963 เลขหมาย หรือคิดเป็นอัตราการเปลี่ยนแปลงเท่ากับ 156 % ซึ่งเป็นอัตราที่สูงมากสำหรับชุมชนในระดับอำเภอ นอกจากนี้องค์การโทรศัพท์มีโครงการที่จะให้บริการโทรศัพท์ทางไกลขยับขึ้นใน 23 อำเภอ โดยแบ่งเป็นอำเภอของยะลา 4 อำเภอ ปัตตานี 7 อำเภอ นราธิวาส 6 อำเภอ และลั่วหลู 6 อำเภอ เมื่อสิ้นสุดตามโครงการดังกล่าวนี้ การสาธารณูปโภคทางโทรศัพท์ของภูมิภาคจะมีบริการอย่างทั่วถึง อันจะเป็นการเพิ่มศักยภาพการพัฒนาของพื้นที่ในที่สุด

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เห็นได้ว่า โครงสร้างทางกายภาพของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีลักษณะเด่นที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ โดยเฉพาะในประเด็นการสักร่มของภูมิภาค

ตารางที่ 9 แสดงจำนวนเลขหมายโทรศัพท์ของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ที่ทำการ ชุมสายโทรศัพท์	จำนวนเลขหมาย		การเปลี่ยนแปลง		บริการโทรศัพท์ทางไกลขยับ (พ.ศ. 2527)
	2525	2527	จำนวน	ร้อยละ	
จังหวัดยะลา	1,600	3,600	2,000	125	เปิดบริการ 4 แห่ง คือ
ชุมสายยะลา	1,000	2,600	1,600	160	อ.บันนังสตา, อ.ยะหา,
ชุมสายเบตง	600	1,000	400	66.67	อ.รามัน, อ.ธารโต
จังหวัดปัตตานี	1,600	2,600	1,000	62.5	เปิดบริการ 7 แห่ง คือ
ชุมสายปัตตานี	800	1,800	1,000	125	ทุ่งยางแดง, ไม้แก่น,
ชุมสายโคกโพธิ์	600	600	-	-	ยะรัง, หนองจิก,
ชุมสายลำปูละ	200	200	-	-	มายอ, ยะหริ่ง, ปะนาเระ
จังหวัดนราธิวาส	2,000	3,536	1,536	76.8	เปิดบริการ 6 แห่ง คือ
ชุมสายนราธิวาส	600	1,200	600	100	ศรีสาคร, แวง,
ชุมสายริโอเล๊ะ	200	200	-	-	ตากใบ, ลูคีรี,
ชุมสายตันหยงมัล	400	400	-	-	บาเจาะ, ยี่งอ
ชุมสายลูโหวงโกลก	600	1,536	936	156	
ชุมสายลูโหวงปาดิ	200	200	-	-	
จังหวัดสตูล	400	800	400	100	เปิดบริการ 7 แห่ง คือ
ชุมสายสตูล	400	800	400	100	ฉลุง, ความกาหลง,
					ทุ่งนุ้ย, ความโตน,
					ละรุ, ทุ่งหว้า, ท่าแพ
รวม 4 จังหวัดชาย แดนภาคใต้	5,600	9,536	3,936	70.28	

ที่มา : องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย

แผนที่แสดง ซุ่มลอย และจำนวนเลขหมายโทรศัพท์.

<p>เขตประเทศ</p> <p>เขตจังหวัด</p> <p>จำนวนเลขหมาย</p> <ul style="list-style-type: none"> > 2000 1501-2000 991-1500 981-990 971-980 400-400 <p>จำนวนเลขหมายปัจจุบัน</p> <p>จำนวนเลขหมายหลังโครงการปี2529</p>	<p>5 0 10 20 40 กม</p> <p>แผนที่ 9</p> <p>ที่มา: องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทย</p>
---	---

ซึ่งใช้ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรมเป็นเกณฑ์พิจารณา อันมีผลให้แบ่งภูมิภาคออกได้ 2 ส่วน คือ ลุ่มลุ่มหนึ่ง กับอีก 3 จังหวัดอีกส่วนหนึ่ง

การแบ่งภูมิภาคออกเป็น 2 ส่วนนี้ เป็นลักษณะการแบ่งแยกออกจากกันโดยสิ้นเชิง ซึ่งหมายความว่า การติดต่อระหว่างกันโดยตรงไม่สามารถกระทำได้ ไม่ว่าจะการคมนาคมรูปแบบใด ดังนั้น การติดต่อดังกล่าวจำเป็นต้องผ่านพื้นที่นอกภูมิภาค โดยเฉพาะต้องผ่าน จ.สงขลา ลักษณะดังกล่าวนี้ จะมีผลก็แต่เพียงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน (infra-structure) จะเน้นหนักที่ส่วนของ 3 จังหวัด มากกว่า จ.ลุ่มลุ่ม ทั้งนี้ จากผลการศึกษาพบว่า จ.ลุ่มลุ่มมีศักยภาพการพัฒนาต่ำกว่า 3 จังหวัด ก็โดยเหตุผลดังกล่าว

นอกจากนี้ ลักษณะของภูมิภาคนี้ ก็เป็นลักษณะเด่นอีกข้อหนึ่ง และถือเป็นข้อจำกัดการพัฒนาของพื้นที่ ทั้งนี้ เพราะสภาพของพื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นที่สูงและภูเขาสูงกว่าที่ราบ ดังนั้น จึงทำให้ไม่สามารถแยกพื้นที่ออกได้เป็น 2 ส่วนเช่นกัน คือ พื้นที่ที่เป็นที่ราบส่วนหนึ่ง อันประกอบด้วยที่ราบชายฝั่งทะเลของ จ.ลุ่มลุ่ม จ.ปัตตานีและ จ.นราธิวาส และอีกส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่ภูเขาหรือที่สูง อันประกอบด้วย จ.ลุ่มลุ่ม (บางส่วน) จ.ยะลา และ จ.นราธิวาส (บางส่วน) พื้นที่ทั้งสองจะมีระดับการพัฒนาที่แตกต่างกัน เพราะพื้นที่ภูเขาย่อมเป็นอุปสรรคในการพัฒนามากกว่าที่ราบ โดยเฉพาะการขยายโครงการทางสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ต้องเสียค่าใช้จ่ายสูงกว่าที่ราบ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าโครงสร้างพื้นฐานของภูมิภาค จึงมีโครงข่ายที่หนาแน่นในที่ราบของภูมิภาค โดยเฉพาะพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลปัตตานีและนราธิวาส นอกจากนี้ ลักษณะของภูเขาและที่สูงยังเป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำสายสำคัญ ๆ ของภูมิภาค แต่เนื่องจากขนาดของภูมิภาคมีลักษณะแคบ จึงทำให้แม่น้ำเหล่านี้ไหลแรง ไม่เหมาะต่อการคมนาคมทางน้ำ

เมื่อพิจารณาศักยภาพทางด้านสาธารณูปโภคสาธารณูปการ ไม่ว่าจะเป็นระบบการคมนาคม การไฟฟ้าหรือการโทรศัพท์ พบว่าจะมีโครงข่ายที่ทั่วถึงตลอด บริเวณที่ราบของ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส มากกว่าพื้นที่ตอนใน ซึ่งจะมีศักยภาพสูงเฉพาะพื้นที่เท่านั้น เช่น อ.เมืองยะลา เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อโครงการพัฒนาระบบสาธารณูปโภคสำเร็จ ไม่ว่าจะเป็นการไฟฟ้าขนส่งหรือการขยายเครือข่ายโทรศัพท์ ตลอดจนการดำเนินการตามแผนพัฒนาพื้นที่ตลอดแนวชายแดน ก็จะทำให้เพิ่มศักยภาพของพื้นที่ส่วนนี้อย่างมาก โดยเฉพาะพื้นที่ตลอดแนวชายแดน จะมีบทบาทมากยิ่งขึ้นในอนาคต

โครงสร้างประชากร

ในการศึกษา เพื่อที่จะวางแผนพัฒนาพื้นที่ใด ๆ ก็ตาม ปัจจัยหนึ่งที่นักวางแผนจะต้องให้ความสำคัญยิ่งกว่าปัจจัยอื่น ๆ ก็คือเรื่องของประชากร เพราะการวางแผนไม่ว่าจะมีพื้นที่กว้างใหญ่ขนาดระดับประเทศ ภาค และอนุภาค หรือพื้นที่ขนาดเล็กจนถึงระดับหมู่บ้านก็ตาม เป็นการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับสังคม ซึ่งมีมนุษย์เป็นกลไกสำคัญทั้งสิ้น เนื้อหาในการศึกษาเกี่ยวกับประชากรจะมีความลึกซึ้ง ที่แตกต่างกันไปตามแต่วัตถุประสงค์ของการศึกษานั้น ๆ อาทิเช่น การศึกษาเพื่อวางแผนทางด้านประชากรโดยตรงแล้ว ย่อมจะต้องศึกษาโดยละเอียดกว่าการศึกษาเพื่อวางแผนในทางด้านอื่น ๆ สำหรับการศึกษาคู่มือโครงสร้างประชากรของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้มี วัตถุประสงค์เพื่อต้องการปูพื้นฐานให้เข้าใจสภาพของภูมิภาคนี้อย่างกว้าง ๆ เท่านั้น ดังนั้น จึงจำกัดพื้นที่การศึกษาลงเฉพาะระดับอำเภอ และจำกัดหัวข้อการศึกษาลงแค่ 3 ประเด็น คือ ขนาดของประชากร ความหนาแน่น และการกระจายตัวของประชากร และการเปลี่ยนแปลงประชากร

ขนาดของประชากร

กองทะเบียนราษฎร กรมการปกครอง ได้รายงานจำนวนประชากรของประเทศไทยในจังหวัดต่าง ๆ เมื่อสิ้นธันวาคม 2524 พบได้ว่า ประชากรภาคใต้มีจำนวนทั้งสิ้น 5,934,699 คน กระจายตัวตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 14 จังหวัด โดยมีจังหวัดนครศรีธรรมราช มีประชากรมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 21.55 ของภาคใต้ และมีจังหวัดระนองมีประชากรน้อยที่สุด เท่ากับ 86,103 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.45 ของภาคใต้ ในประชากรจำนวนดังกล่าวนี้ แยกเป็นประชากรของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ จำนวนทั้งสิ้น 1,367,002 คน คิดเป็นร้อยละ 23.03 ของประชากรภาคใต้ ประชากรของภูมิภาคนี้ ตั้งถิ่นฐานอยู่ตามจังหวัดต่าง ๆ ทั้งสิ้น 4 จังหวัด โดยจังหวัดปัตตานีมีประชากรสูงสุด เท่ากับ 465,001 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 34.02 ของภูมิภาค รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส จำนวน 452,066 คน (33.07 %) จังหวัดยะลา 280,816 คน (20.54 %) และจังหวัดสตูลมีประชากรน้อยที่สุดเท่ากับ 169,119 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 12.37 ของประชากรภูมิภาค

เมื่อศึกษาประชากรบนพื้นที่การปกครองขนาดรองจากจังหวัดคืออำเภอนั้น จะเห็นได้ว่า ประชากรของภูมิภาคกระจายตัวอยู่บนพื้นที่ระดับอำเภอทั้งสิ้น 40 อำเภอ และบนพื้นที่

ชุมชนเทศบาล 7 เทศบาล โดยจะพบได้ว่าอำเภอที่มีประชากรมากที่สุดคือ อำเภอรະแงะ จังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีความหนาแน่นประชากรถึง 89,131 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 6.52 ของภูมิภาค ในขณะที่กิ่งอำเภอไม้แก่น จังหวัดปัตตานี มีประชากรน้อยที่สุดเพียง 7,685 คน หรือคิดเป็นร้อยละ .56 อย่างไรก็ตาม เราอาจคัดลำดับขนาดของประชากรบนพื้นที่อำเภอต่าง ๆ ออกเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ ได้ 5 กลุ่ม ตามแผนภาพที่ 3 ประกอบแผนที่ 10 ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 60,000 คน ซึ่งมีความหนาแน่นทั้งสิ้น 4 อำเภอ คือ อ.ระแงะ (นราธิวาส) อ.เมืองยะลา อ.โคกโพธิ์ และอำเภอยะรัง (ปัตตานี)

กลุ่มที่ 2 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากร ระหว่าง 45,000 - 60,000 คน ซึ่งมีความหนาแน่นทั้งสิ้น 7 อำเภอ กับ 1 เทศบาล โดยแยกออกตามจังหวัดต่าง ๆ ได้เป็น

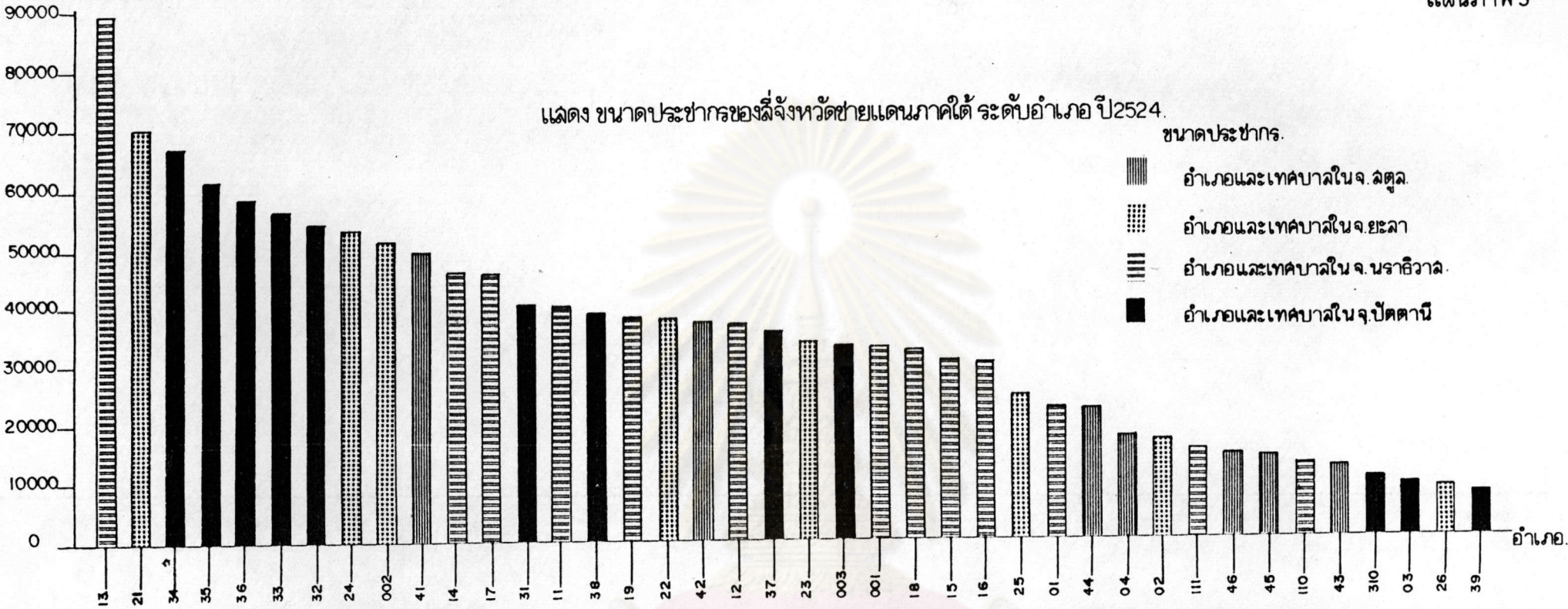
ปัตตานี	อ.ยะหริ่ง อ.หนองจิก อ.ลำยบุรี
ยะลา	เทศบาลเมืองยะลา อ.รามัน
นราธิวาส	อ.สุโหงปาตี อ.ตากใบ
สตูล	อ.เมืองสตูล

กลุ่มที่ 3 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 30,000 คน - 45,000 คน มีความหนาแน่นทั้งสิ้น 12 อำเภอ กับ 2 เทศบาล แยกเป็น

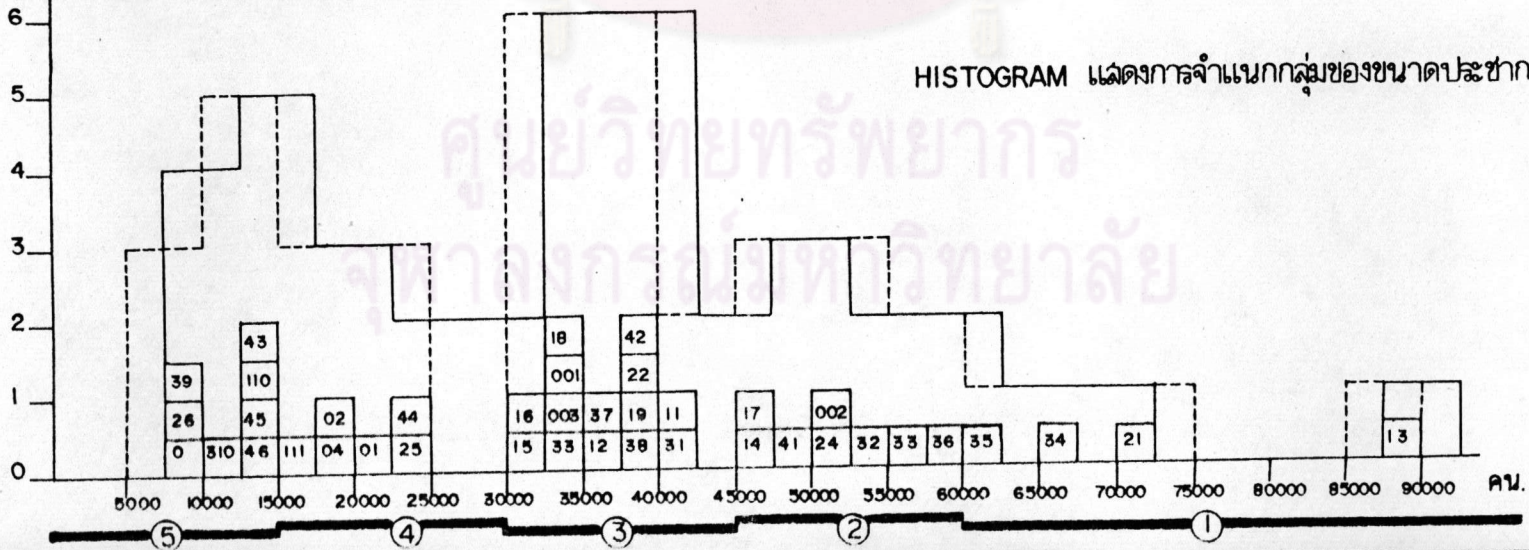
ปัตตานี	อ.เมืองปัตตานี อ.มายอ อ.ปะนาเระ เทศบาลเมืองปัตตานี
ยะลา	อ.ยะหา อ.เบตง
นราธิวาส	เทศบาลเมืองนราธิวาส อ.เมือง อ.ริโอเลาะ อ.สุโหงโกลก
	อ.บาเจาะ อ.แว้ง อ.ยี่งอ
สตูล	อ.ละงู

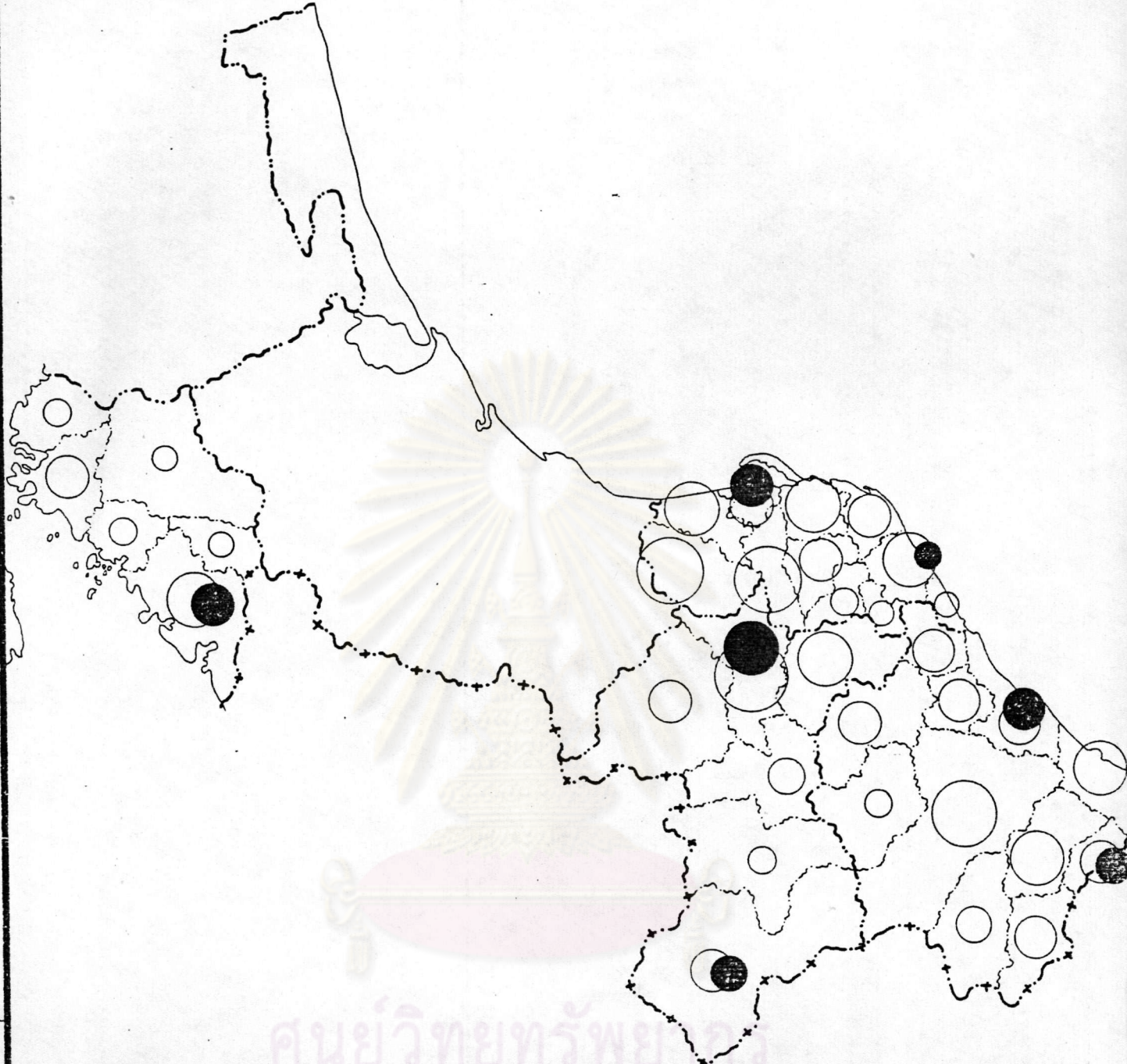
กลุ่มที่ 4 คือ กลุ่มชุมชนที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 15,000 - 30,000 คน มีความหนาแน่นทั้งสิ้น 3 อำเภอ และ 3 เทศบาล คือ

ขนาดประชากร (คน)

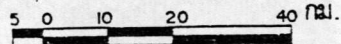
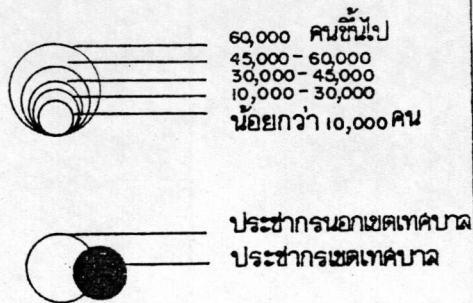

จำนวน

แผนที่แสดง ขนาดของประชากรระดับอำเภอ.

แผนที่ 10

ยะลา เทศบาลตำบลเบตง อ.บันนังสตา

นราธิวาส เทศบาลตำบลคูโหวงโกลก กิ่ง อ.คูคิริน

สตูล เทศบาลเมืองสตูล อ.ควนกาหลง

กลุ่มที่ 5 คือ ชุมชนที่มีประชากรน้อยกว่า 15,000 คน มีจำนวนทั้งสิ้น 7 อำเภอ
กับ 2 เทศบาล คือ

ปัตตานี กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง กิ่ง อ.ไม้แก่น เทศบาลตำบลตะลุงบัน

ยะลา อ.ธารโต

นราธิวาส อ.ศรีสาคร

สตูล อ.ทุ่งหว้า กิ่ง อ.ท่าแพ กิ่ง อ.ควนโดน

ความหนาแน่นและการกระจายตัวของประชากร

การศึกษาประเด็นนี้เป็นการนำเอาข้อมูลทางด้านประชากรมาสัมพันธ์กับข้อมูลทางด้านพื้นที่ เพื่อที่จะดูถึงจำนวนของประชากรบนพื้นที่ 1 ตร.กม. ดังนั้น จึงจะศึกษาควบคู่กันไป เพราะเป็น สภาพการณ์ที่เป็นเหตุและผลกัน กล่าวคือ ผลของการศึกษาความหนาแน่นจะมีผลต่อลักษณะการ กระจายตัวของประชากรว่ามีสภาพอย่างไร นอกจากนี้ ยังเป็นดัชนีตัวหนึ่งในการที่จะชี้ถึงความ แตกต่างของพื้นที่ โดยเหตุที่ว่าพื้นที่ที่มีประชากรอาศัยอยู่มากกว่าอีกพื้นที่อื่นนั้น แสดงได้ว่าพื้นที่นั้น ย่อมมีปัจจัยดึงดูดที่ดีกว่า

ในปี พ.ศ. 2524 สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีความหนาแน่นของประชากร โดยเฉลี่ย เท่ากับ 102.42 คน : กม.² ซึ่งเป็นค่าเฉลี่ยที่สูงกว่าของภาคใต้ ซึ่งเท่ากับ 82 คน : กม.² สภาพการณ์ดังกล่าวนี้ เมื่อพิจารณาพื้นที่ในระดับจังหวัด พบว่าจังหวัดปัตตานีมีความหนาแน่นเฉลี่ย ของจังหวัดสูงสุดเท่ากับ 220.42 คน : กม.² จังหวัดนราธิวาส เท่ากับ 101.96 คน : กม.² จังหวัดสตูลเท่ากับ 77.50 คน : กม.² และจังหวัดยะลาที่มีความหนาแน่นเฉลี่ยของจังหวัดต่ำสุด เท่ากับ 60.77 คน : กม.² อย่างไรก็ตาม หากศึกษาพื้นที่ในระดับอำเภอ อาจจำแนกพื้นที่ออก ตามความหนาแน่นของประชากรได้ 6 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรมากกว่า 2,000 คน : กม.² ซึ่งได้แก่ พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองทั้งหมด

2. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 1,000 - 2,000 คน : กม.²

ได้แก่ เทศบาลตำบลตะลุงป็น

3. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 300 - 1,000 คน : กม.²

ได้แก่ อ.เมืองปัตตานี อ.ยะรัง เทศบาลตำบลเบตง และเทศบาลตำบลสุโหงโกลก

4. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 100 - 300 คน : กม.²

ได้แก่ อ.ละงู กิ่ง อ.ท่าแพ อ.โคกโพธิ์ อ.หนองจิก อ.ยะหริ่ง อ.มายอ อ.ลำยบุรี
อ.ปะนาเระ อ.เมืองยะลา อ.รามัน อ.บาเจาะ อ.ยิงอ อ.เมืองนราธิวาส อ.ตากใบ
อ.สุโหงปาดี และ อ.สุโหงโกลก

5. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรระหว่าง 50 - 100 คน : กม.²

ได้แก่ อ.ควนกาหลง อ.เมืองสตูล กิ่ง อ.ควนโดน กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง กิ่ง อ.ไม้แก่น
อ.ริโอเลาะ อ.ระแงะ และ อ.แว้ง

6. กลุ่มพื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรน้อยกว่า 50 คน : กม.² ได้แก่

อ.ทุ่งหว้า อ.ยะหา อ.บันนังสตา อ.ธารโต อ.เบตง อ.ศรีสาคร และ กิ่ง อ.สุคีริน

จากการวัดความหนาแน่นออกเป็น 6 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายรูปแบบการกระจายตัว
ประชากรของภูมิภาค โดยจำแนกลักษณะพื้นที่ออกได้ 3 ลักษณะ คือ

1. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจุกตัวของประชากร ซึ่งหมายถึง ชุมชนที่มีประชากรอาศัย
อยู่สูงมากกว่า 300 คน : กม.² กล่าวคือ มีประชากรรวมกันทั้งสิ้นเท่ากับ 286,801 คน คิด
เป็นร้อยละ 20.98 และมีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 412.83 ตร.กม. ดังนั้น จึงมีความหนาแน่น
เฉลี่ยของกลุ่มเท่ากับ 694.72 คน โดยมีเทศบาลเมืองปัตตานีมีความหนาแน่นสูงสุดเท่ากับ
6,979.71 คน : กม.²

ลักษณะการกระจุกตัวของประชากรในกลุ่มนี้สูง อาจเนื่องมาจากลักษณะสำคัญ

3 ประการ

1.1 ลักษณะของความเป็นเมือง ดังจะพบได้ว่า ชุมชนส่วนใหญ่ที่มีการกระจุกตัวของประชากรสูงนี้ เป็นชุมชนในระดับเทศบาล กล่าวคือในจำนวน 9 ชุมชน เป็นระดับเทศบาลเสีย 7 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี ท.ตำบลตะลุมป็น ท.เมืองยะลา ท.ตำบลเบตง ท.เมืองนราธิวาส ท.ตำบลคูโหวงโกลก ท.เมืองลือฉวี

ลักษณะของความเป็นเมืองนี้ มีอิทธิพลต่อการดึงดูดประชากรให้เข้ามาอยู่อาศัยหลายประการ เช่น การเป็นแหล่งงาน เป็นศูนย์กลางของการศึกษา การสาธารณสุข ตลอดจนการได้รับบริการจากหน่วยงานรัฐบาลมากกว่า

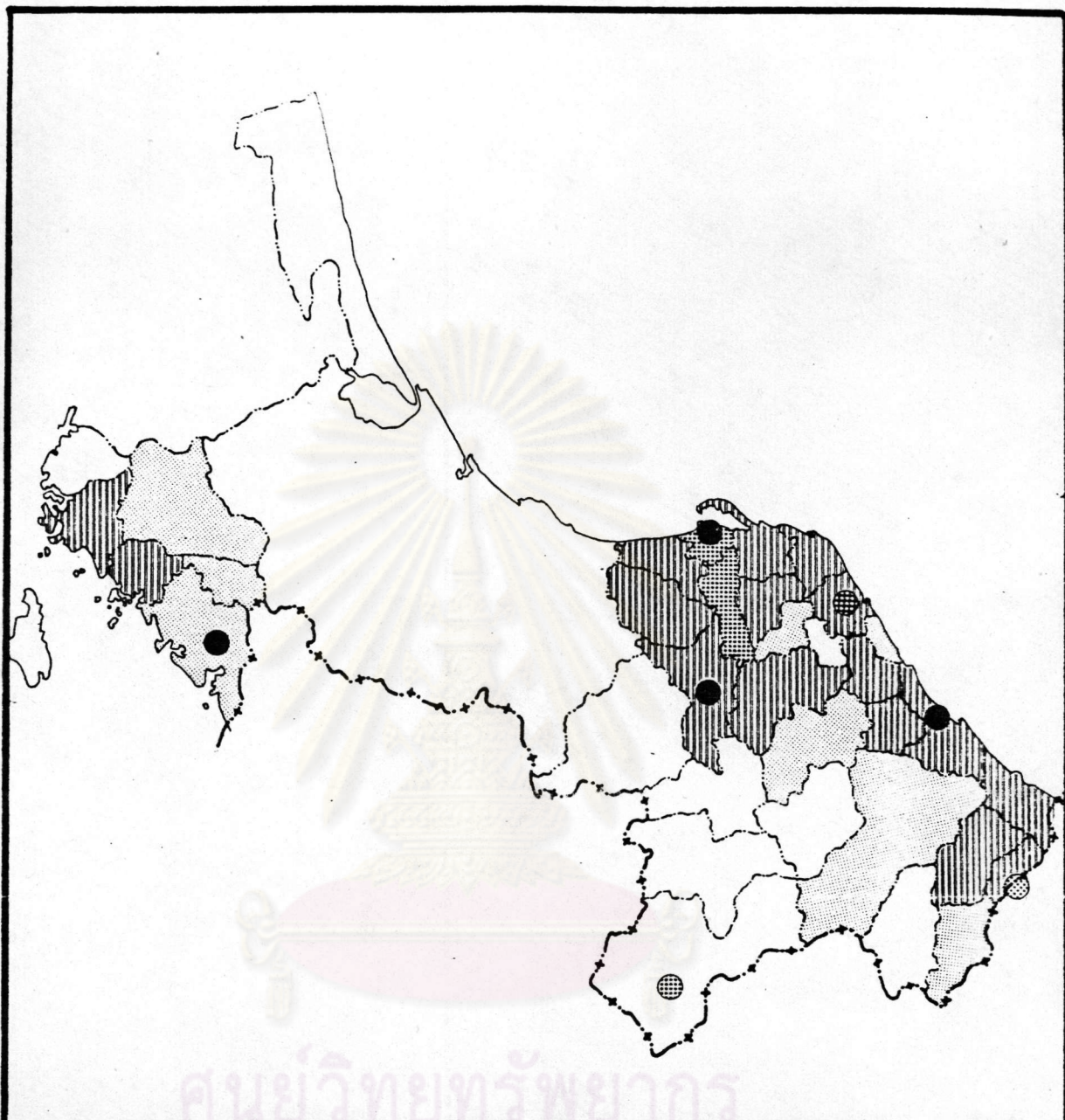
1.2 ลักษณะทางกายภาพ พื้นที่กลุ่มนี้จะตั้งอยู่บริเวณที่ราบทั้งหมด โดยเฉพาะที่ราบชายฝั่งทะเลของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส ส่วนพื้นที่บางส่วนถึงแม้จะไม่ได้ตั้งบนที่ราบชายฝั่งทะเล แต่ก็ตั้งอยู่บนที่ราบหุบเขาเช่นกัน เช่น ท.ตำบลเบตง เป็นต้น

1.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจและการคมนาคม จะเห็นได้ว่าพื้นที่กลุ่มนี้มีโครงข่ายการคมนาคมที่สะดวกติดต่อได้ถึงกันตลอด (แผนที่ 6) ในขณะที่พื้นที่บางส่วนเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น อ.เมืองปัตตานี ซึ่งเป็นเมืองที่มีท่าเรือเป็นเมืองท่าให้กับจังหวัดยะลา โดยมีทางหลวงหมายเลข 410 ติดต่อระหว่างกันโดยสะดวก

2. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจายตัวของประชากรปานกลาง หมายถึง กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรระหว่าง 100 - 300 คน : กม.² (กลุ่มที่ 4 เดิม) ประกอบด้วย 16 อำเภอ มีประชากรรวมกันทั้งสิ้น 658,625 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 48.18 ของภูมิภาค และมีพื้นที่รวมกันเท่ากับ 4,367.43 ตร.กม. ความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 150.80 คน : กม.² กลุ่มอำเภอเหล่านี้มีที่ตั้งกระจายอยู่บนบริเวณชายฝั่งทะเลของทั้ง 3 จังหวัด จะมีเพียงบางอำเภอเท่านั้น ที่มีที่ตั้งคาบเกี่ยวกับพื้นที่ตอนในของภูมิภาค เช่น อ.เมืองยะลา อ.เรือสำเภา และ อ.คูโหวงป่าตี

3. พื้นที่ที่มีลักษณะการกระจายตัวของประชากรเบาบาง หมายถึง กลุ่มอำเภอที่มีความหนาแน่นประชากรต่ำกว่า 100 คน : กม.² (กลุ่มที่ 5 และกลุ่มที่ 6 เดิม) กลุ่มอำเภอเหล่านี้ มีประชากรรวมกันเท่ากับ 421,576 คน คิดเป็นร้อยละ 30.84 และมีพื้นที่รวมกัน

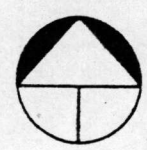

แผนที่แสดง ความหนาแน่นของประชากร

- คน : ตร.กม.
- ต่ำกว่า 50 คน
  - 50 - 100
  - 100 - 300
  - 300 - 1000
  - 1000 - 2000
  - 2000 คน ขึ้นไป
  - เทศบาล

0 10 20 40 ก.ม.

แผนที่ 11

ที่มา: กรมการปกครอง ก.มหาดไทย.

เท่ากับ 8,566.64 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 64.18 โดยมีความหนาแน่นเฉลี่ยเท่ากับ 49.21 คน : กม.² ลักษณะเด่นของกลุ่มอำเภอเหล่านี้ ได้แก่ การมีสภาพที่ตั้งเข้ามาทางตอนในของภูมิภาคจนตลอดแนวชายแดน ซึ่งโดยสภาพกายภาพแล้ว ไม่เหมาะสำหรับการที่จะตั้งถิ่นฐาน ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง (แผนที่ 4) โครงข่ายการคมนาคมก็ไม่สะดวก เพราะสภาพพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาทางด้านการคมนาคม ดังนั้น จึงทำให้ประชากรอาศัยอยู่น้อย

จากการจำแนกพื้นที่ทั้ง 3 กลุ่มนี้ สามารถอธิบายภาพรวมของการกระจายตัวของประชากรได้ว่า ลักษณะการตั้งถิ่นฐานของประชากรมีการกระจายตัวโดยทั่วไปบนพื้นที่ราบของภูมิภาค ซึ่งเป็นที่ราบชายฝั่งทะเลโดยเฉพาะที่ราบชายฝั่งทะเลตลอดแนวของจังหวัดปัตตานี และนราธิวาส จะมีการกระจายตัวของประชากรหนาแน่นปานกลาง แต่จะมีการกระจุกตัวอย่างสูงบางพื้นที่ เช่น ในเขตเทศบาลและในบางอำเภอ เช่น อ.เมืองปัตตานี อ.ยะหริ่ง เป็นต้น ส่วนลักษณะพื้นที่ตอนในของภูมิภาคจะมีประชากรอาศัยอยู่เบาบาง เพราะสภาพพื้นที่ไม่อำนวยต่อการตั้งถิ่นฐาน ดังนั้น เมื่อมีพื้นที่ที่เหมาะสม เช่น ที่ราบหุบเขาก็จะมีประชากรอาศัยอยู่เป็นกลุ่ม ๆ ในขณะที่ พื้นที่ส่วนใหญ่จะเป็นป่าเขาก็จะมีผู้อยู่อาศัยเบาบาง ซึ่งก็เป็นประชากรที่ต้องอาศัยสภาพภูมิประเทศดังกล่าว ในการเลี้ยงชีพ เช่น อาชีพทำป่าไม้ เหมืองแร่ เป็นต้น

สัดส่วนของประชากรเมืองต่อประชากรชนบท

การศึกษาถึงสัดส่วนของประชากรเมืองและประชากรชนบทนั้น จะทำให้มองเห็นภาพภูมิภาคได้แจ่มชัดยิ่งขึ้น ทั้งนี้ หลังจากที่เราทราบแล้วว่า ประชากรมีลักษณะการกระจุกตัวและการกระจายตัวอย่างไรแล้ว ในการศึกษาถึงสัดส่วนประชากรเมืองและประชากรชนบท ก็จะบอกถึงว่าลักษณะการกระจายตัวดังกล่าวนั้นเกิดขึ้นในเมืองหรือนอกเมืองอย่างไร

ตารางที่ 1 แสดงให้เห็นได้ว่า ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีเทศบาลและสุขาภิบาล ซึ่งถือเป็นพื้นที่เมืองนั้น จำนวน 7 เทศบาล และ 24 สุขาภิบาล อยู่ในพื้นที่การปกครองของ 33 อำเภอ (อำเภอที่ไม่มีสุขาภิบาลและเทศบาลสังกัด 7 อำเภอ) รวม

เป็นพื้นที่ 181.19 ตร.กม. คิดเป็นร้อยละ 1.36 ของพื้นที่ภูมิภาค และมีประชากรรวมเท่ากับ 232,041 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 16.97 ของภูมิภาค ในขณะที่ประชากรที่เหลือ 83.03 % กระจายตัวอยู่บนพื้นที่ 13,165.71 ตร.กม. หรือคิดเป็นร้อยละ 98.64 สำหรับสัดส่วนของ ประชากรเมืองต่อประชากรชนบทในระดับจังหวัดนั้น โดยทั่วไปแล้ว ทุกจังหวัดจะมีจำนวน ประชากรชนบทมากกว่าประชากรเมือง ทั้งนี้เนื่องจากลักษณะฐานทางเศรษฐกิจแบบเกษตร- กรรม ที่ต้องอาศัยพื้นที่ในการทำเกษตรกรรม แต่อย่างไรก็ตาม สัดส่วนของประชากรใน แต่ละจังหวัดนั้น ย่อมแตกต่างกัน กล่าวคือ บางจังหวัดอาจมีสัดส่วนที่แตกต่างกันมาก ในขณะที่ บางจังหวัดจะมีสัดส่วนที่แตกต่างกันน้อยกว่าจังหวัดอื่น ๆ สำหรับภูมิภาคนี้ (ตารางที่ 10) พบว่า จังหวัดที่มีสัดส่วนแตกต่างน้อยที่สุด ซึ่งแสดงถึงว่ามีร้อยละของประชากรเมืองสูงที่สุดนั้น คือ จังหวัด ยะลา กล่าวคือ ในจำนวนประชากรเมืองของภูมิภาคทั้งสิ้น 232,041 คนนั้น เป็นจำนวนประชากร เมืองยะลาถึง 81,474 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 35.11 ของภูมิภาค ในตรงกันข้าม จังหวัดลี้ดูล มีจำนวนประชากรเมืองน้อยที่สุด เท่ากับ 11.21 % เท่านั้น

การที่จังหวัดยะลามีสัดส่วนสูงที่สุดนี้ อาจเนื่องจากโดยสภาพกายภาพแล้ว พื้นที่ส่วนใหญ่ ของจังหวัดจะมีลักษณะเป็นภูเขาสูงและเป็นป่ามากกว่าพื้นที่ราบ จึงทำให้ไม่เหมาะต่อการอยู่อาศัย ประกอบกับมีปัญหาในเรื่องของความปลอดภัยเป็นปัจจัยผลักดัน จึงทำให้ประชากรอาศัยอยู่ในเมือง มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ สำหรับพื้นที่การปกครองในระดับอำเภอนั้น สามารถแบ่งพื้นที่ที่มีสัดส่วน ของประชากรเมืองสูง ออกเป็น 2 ลักษณะพื้นที่ คือ -

1. อำเภอที่เป็นที่ตั้งของเทศบาล จากตารางนี้จะได้เห็นว่าเขตอำเภอใดที่มีเทศบาล อยู่ในเขตปกครอง จะมีสัดส่วนของประชากรเมืองสูง อำเภอเหล่านี้ได้แก่ พื้นที่ของ อ.เมือง ทั้งหมด อ.ลำยบุรี อ.เบตง และ อ.ลุ้ย โกลก ซึ่งมีประชากรเมืองรวมทั้งหมดเท่ากับ 185,588 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 79.98 ของประชากรเมืองของภูมิภาค แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรชนบทแล้ว ก็ยังมีสัดส่วนที่ต่ำกว่า กล่าวคือ มีประชากรเมืองเท่ากับ 39.91 % ต่อประชากรชนบทเท่ากับ 60.09 % อย่างไรก็ดี หากศึกษาในรายละเอียดแต่ละพื้นที่ จะพบว่ามีบางพื้นที่ที่มีประชากรเมืองเป็นสัดส่วนที่มากกว่าประชากรชนบท เช่น เทศบาลตำบล ลุ้ย โกลก ซึ่งมีประชากรเมืองอยู่เพียง 10 % ของภูมิภาค แต่จะมีสัดส่วนเท่ากับ 60.71 %

ตารางที่ 10 แสดงสัดส่วนของประชากรเมืองรายอำเภอ 2524

ชุมชนเมือง	อำเภอ	พื้นที่ (กม. ²)		ประชากร 2524		สัดส่วนประชากร เมือง/ชนบท
		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	
จังหวัดปัตตานี	-	34.97	2,074.61	74,941	390,060	16.12 : 83.88
เทศบาลเมืองปัตตานี	เมือง	4.78	95.72	33,363	40,695	45.05 : 54.95
เทศบาลตำบลตะลุงบัน	ลำยบุรี	7.50	235	9,339	45,369	17.07 : 82.93
สุขาภิบาลโคกโพธิ์	โคกโพธิ์	4.32	457.36	3,300	59,980	10.72 : 89.28
สุขาภิบาลนาประดู่	โคกโพธิ์	4.32	-	3,902	-	
สุขาภิบาลหนองจิก	หนองจิก	1.44	250.26	4,295	52,078	7.62 : 92.83
สุขาภิบาลปะนาเระ	ปะนาเระ	2.83	155.77	5,128	30,856	14.25 : 85.75
สุขาภิบาลมายอ	มายอ	3.38	231.62	3,167	35,992	8.09 : 91.91
สุขาภิบาลยะหริ่ง	ยะหริ่ง	1.42	211.23	5,188	50,493	13.58 : 86.42
สุขาภิบาลตันหยง	ยะหริ่ง	1.35	-	2,744	-	
สุขาภิบาลยะรัง	ยะรัง	3.63	196.37	4,515	56,773	7.37 : 92.63
จังหวัดยะลา	-	73.94	4,547.23	81,474	199,342	29.01 : 70.99
เทศบาลเมืองยะลา	เมือง	19	361.15	51,608	69,600	42.94 : 57.06
สุขาภิบาลลำไใหญ่	เมือง	2	-	770	-	
เทศบาลตำบลเบตง	เบตง	40	1,420	17,320	20,727	45.52 : 54.48
สุขาภิบาลยะหา	ยะหา	1.89	938.11	2,944	31,005	8.67 : 91.33
สุขาภิบาลกาบูบอเกาะ	รามัน	3.75	506.77	3,792	46,773	12.46 : 87.54
สุขาภิบาลโกตาบารู	รามัน	2.50	-	2,864	-	
สุขาภิบาลบันนังสตา	บันนังสตา	4.80	62.22	2,176	22,493	8.82 : 91.18
จังหวัดสตูล	-	9.83	2,172.36	26,006	143,113	15.38 : 84.62
เทศบาลเมืองสตูล	เมือง	6.8	841.95	17,794	47,844	29.43 : 70.57
สุขาภิบาลฉลุง	เมือง	1.25	-	2,155	-	

ชุมชนเมือง	อำเภอ	พื้นที่ (กม. ²)		ประชากร 2524		สัดส่วนประชากร เมือง/ชนบท
		เมือง	ชนบท	เมือง	ชนบท	
สุขาภิบาลกำแพง	ละงู	1.08	338.92	3,627	33,839	9.68 : 90.32
สุขาภิบาลทุ่งหว้า	ทุ่งหว้า	.70	293.30	2,430	9,870	19.76 : 80.24
จังหวัดนราธิวาส	-	62.45	4,371.51	49,620	402,446	10.98 : 89.02
เทศบาลเมืองนราธิวาส	เมือง	22.5	285	32,918	40,662	44.73 : 55.27
เทศบาลตำบล สุโหงโกลก	สุโหงโกลก	22.5	83.5	22,476	14,544	60.71 : 32.29
สุขาภิบาลตากใบ	ตากใบ	1.18	242.82	4,929	41,311	54.39 : 45.61
สุขาภิบาลบาเจาะ	บาเจาะ	7.80	196.2	7,958	24,900	24.22 : 75.78
สุขาภิบาลยี่งอ	ยี่งอ	.64	198.67	2,628	27,418	8.75 : 91.25
สุขาภิบาลตันหยงมัล	ระแงะ	3	1,212	5,783	83,348	6.48 : 93.52
สุขาภิบาลรือเลาะ	รือเลาะ	4.16	454.84	6,990	31,416	18.20 : 82.80
สุขาภิบาลแว้ง	แว้ง	2.17	347.83	5,502	24,791	18.16 : 81.84
สุขาภิบาลปะลิส	สุโหงปาดี	4	370.15	10,211	36,250	25.85 : 74.15
สุขาภิบาลศรีสาคร	ศรีสาคร	5	-	-	-	ยังไม่เปิดดำเนินการ
รวมทั้งภูมิภาค		181.19	13,165.71	232,041	1,134,961	16.97 : 83.03

ที่มา : กองราชการส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง

เมื่อเปรียบเทียบกับประชากรชนบท ลักษณะดังนี้ อาจกล่าวได้ว่า มีสาเหตุมาจากบทบาททางเศรษฐกิจของเทศบาลตำบลสุโขทัย โลกที่ทำหน้าที่ ในฐานะของชุมชนขยายแดน อันมีปัจจัยดึงดูดต่าง ๆ ที่จะทำให้ประชากรเข้ามาอาศัยอยู่มาก ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของเมืองขยายแดน

2. อำเภอที่มีสัดส่วนประชากรเมืองมากกว่า 15 % ซึ่งเป็นอำเภอในเขตจังหวัด นครราชสีมาทั้งสิ้น 5 อำเภอ คือ อ.ตากใบ อ.บาเจาะ อ.แว้ง และ อ.สุโขทัย อำเภอเหล่านี้มีประชากรเมืองรวมกันเท่ากับ 35,590 คน หรือคิดเป็น 15.34 % ของภูมิภาค ระดับชุมชนเมืองของอำเภอเหล่านี้ เป็นชุมชนในระดับลุ่มน้ำทั้งสี่ ลักษณะสำคัญของอำเภอกลุ่มนี้ครั้งหนึ่งมีลักษณะเดียวกับเทศบาลตำบลสุโขทัย โลก คือ อ.ตากใบ กับ อ.แว้ง ซึ่งมีลักษณะเป็นชุมชนขยายแดน โดยเฉพาะลุ่มน้ำตากใบมีสัดส่วนประชากรเมืองสูงกว่าประชากรชนบทถึง 54.39 : 45.61 ทั้งนี้ ก็โดยเหตุผลเดียวกันกับเทศบาลตำบลสุโขทัย โลก นั้นเอง

การเปลี่ยนแปลงประชากร

การเปลี่ยนแปลงประชากรบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด จะเป็นดัชนีที่สำคัญตัวหนึ่งในอันที่จะชี้ถึงบทบาทและความสำคัญของพื้นที่นั้น ๆ เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่อื่น ๆ ทั้งนี้เพราะพื้นที่ใดมีประชากรอาศัยอยู่มาก และมีการเพิ่มขึ้นของประชากรสูงในช่วงระยะเวลาหนึ่ง อาจแสดงออกถึงศักยภาพของพื้นที่ที่ดีกว่าพื้นที่อื่นที่มีอัตราการเพิ่มของประชากรต่ำกว่า

การศึกษาถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงของประชากร อาจกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ

1. การเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ (Relative change)
2. การเปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์ (Absolute change)

การเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ (Relative change) หมายถึง การวิเคราะห์พื้นที่โดยดูอัตราการเพิ่มขึ้นของประชากรบนพื้นที่หนึ่งพื้นที่ใด ในช่วงระยะเวลาหนึ่งว่ามีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเอง เปรียบเทียบกับอดีตแล้วมีลักษณะเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร จากตารางที่ 11 อาจกล่าวในภาพรวมได้ว่าภูมิภาคสี่จังหวัดภาคใต้มีประชากรเพิ่มขึ้นจากปี 2520 ทั้งสิ้น 122,209 คน หรือคิดเป็น 9.82 % ในช่วงระยะเวลา 5 ปี และมีอัตราการเพิ่มขึ้นเฉลี่ย

ปีละ 1.96 % โดยจังหวัดลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงสูงสุดคือ 11.16 % หรืออัตราเฉลี่ยปีละ 2.23 % รองลงมาคือ จังหวัดยะลา (10.67 %) จังหวัดปัตตานี (9.78 %) และจังหวัดนราธิวาส (8.84 %)

สำหรับชุมชนในระดับรองลงมา อาศัยจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ได้ออกเป็น 6 กลุ่ม ตามแผนภาพที่ 4 ประกอบกับแผนที่ 12 ดังนี้ คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงมากกว่า 17 % ประกอบด้วย กิ่ง อ.ลุ่มริน อ.ศรีสาคร อ.ธารโต ท.เมืองยะลา อ.เมืองปัตตานี

กลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 12 - 17 % ประกอบด้วย อ.ทุ่งหว้า ท.เมืองปัตตานี อ.ยะรัง กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง อ.เมืองนราธิวาส อ.สายบุรี

กลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 8.5 - 12 % ประกอบด้วย อ.เมืองยะลา อ.เมืองลุ่ม อ.ละลุ อ.ปะนาเระ ท.เมืองลุ่ม อ.รามัน อ.บันนังสตา อ.ยะหา กิ่ง อ.ท่าแพ ท.เมืองนราธิวาส อ.บาเจาะ และ กิ่ง อ.ควนโดน

กลุ่มที่ 4 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 6 - 8.5 % ประกอบด้วย อ.ควนกาหลง อ.ระแงะ อ.ยะหริ่ง อ.เมืองนราธิวาส อ.ลุ่มโกลก อ.ลุ่มปาดิ อ.แว้ง อ.ตากใบ และ อ.ริอเลาะ

กลุ่มที่ 5 คือกลุ่มที่มีการเปลี่ยนแปลงระหว่าง 0 - 6 % ประกอบด้วย อ.ยังอ ท.เบตง อ.สายบุรี ท.ทะลุมบัน กิ่ง อ.ไม้แก่น อ.โคกโพธิ์ และ อ.มายอ

กลุ่มที่ 6 คือ พื้นที่ที่ประชากรลดลงซึ่งมีเพียงอำเภอเดียวคือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

จากการจัดกลุ่มการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ทั้ง 6 กลุ่มนี้ อาจวิเคราะห์ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ได้ 3 ลักษณะใหญ่ ๆ คือ

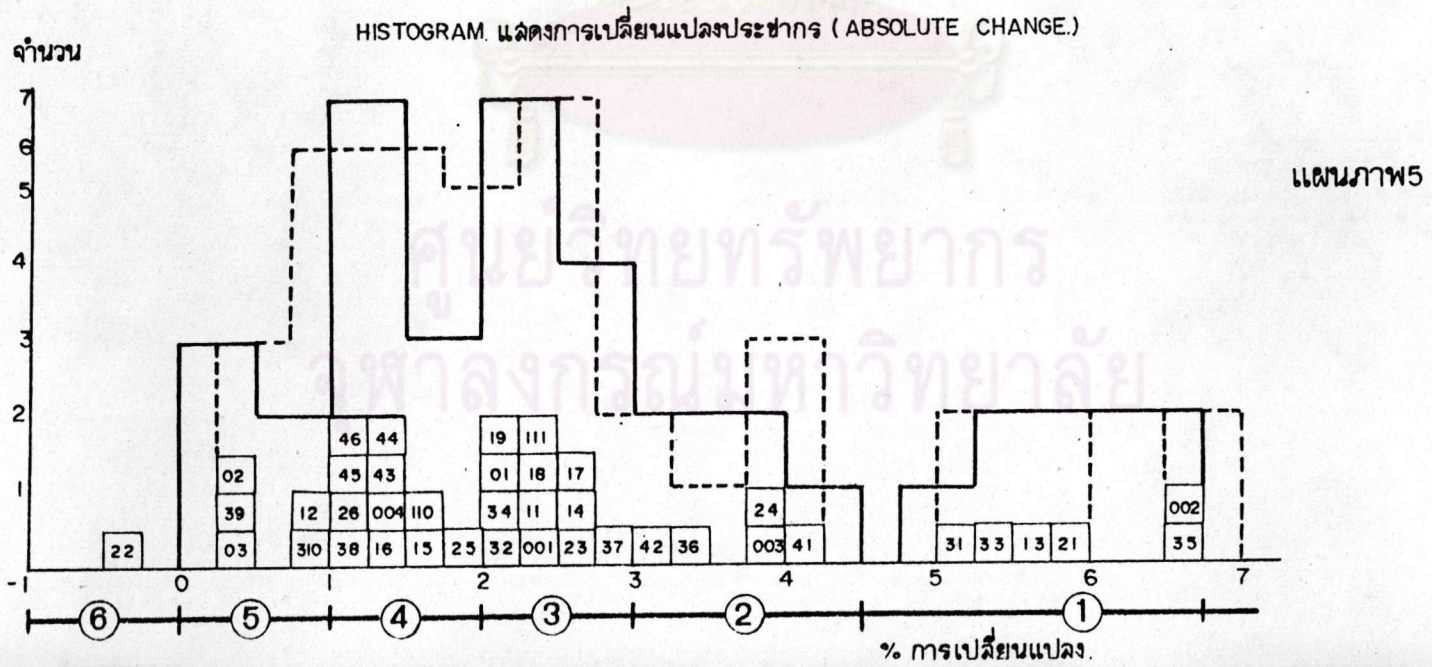
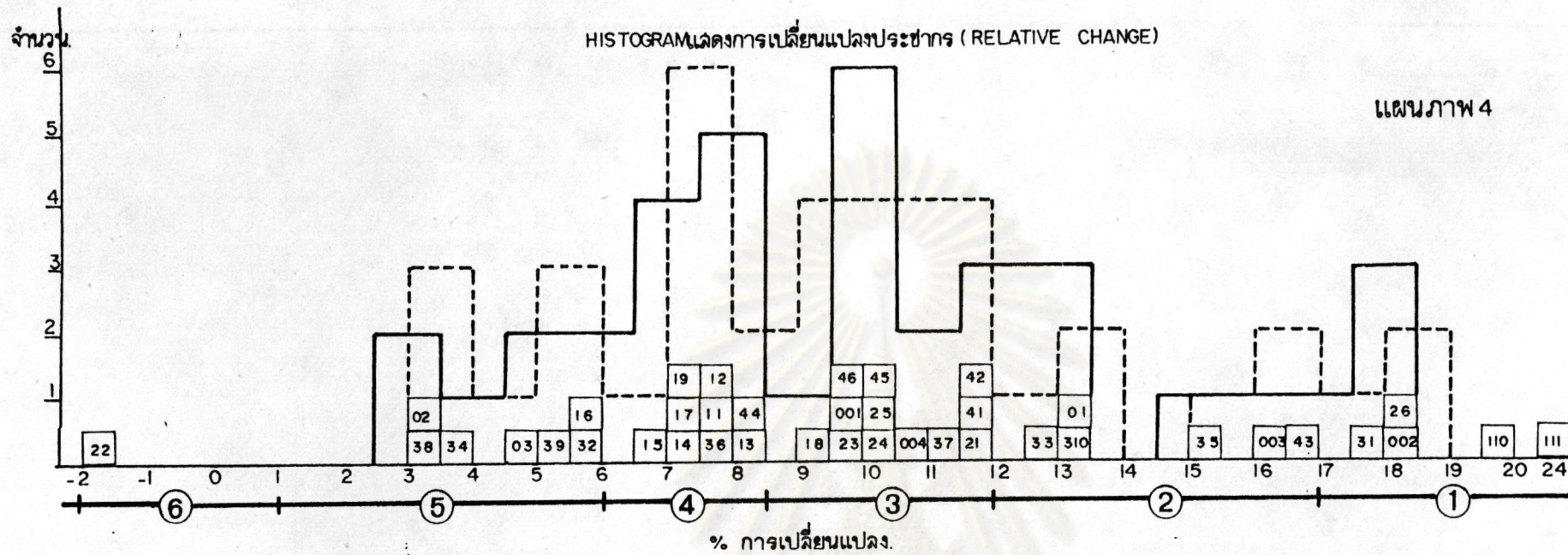
ตารางที่ 11 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากร 2520 - 2524

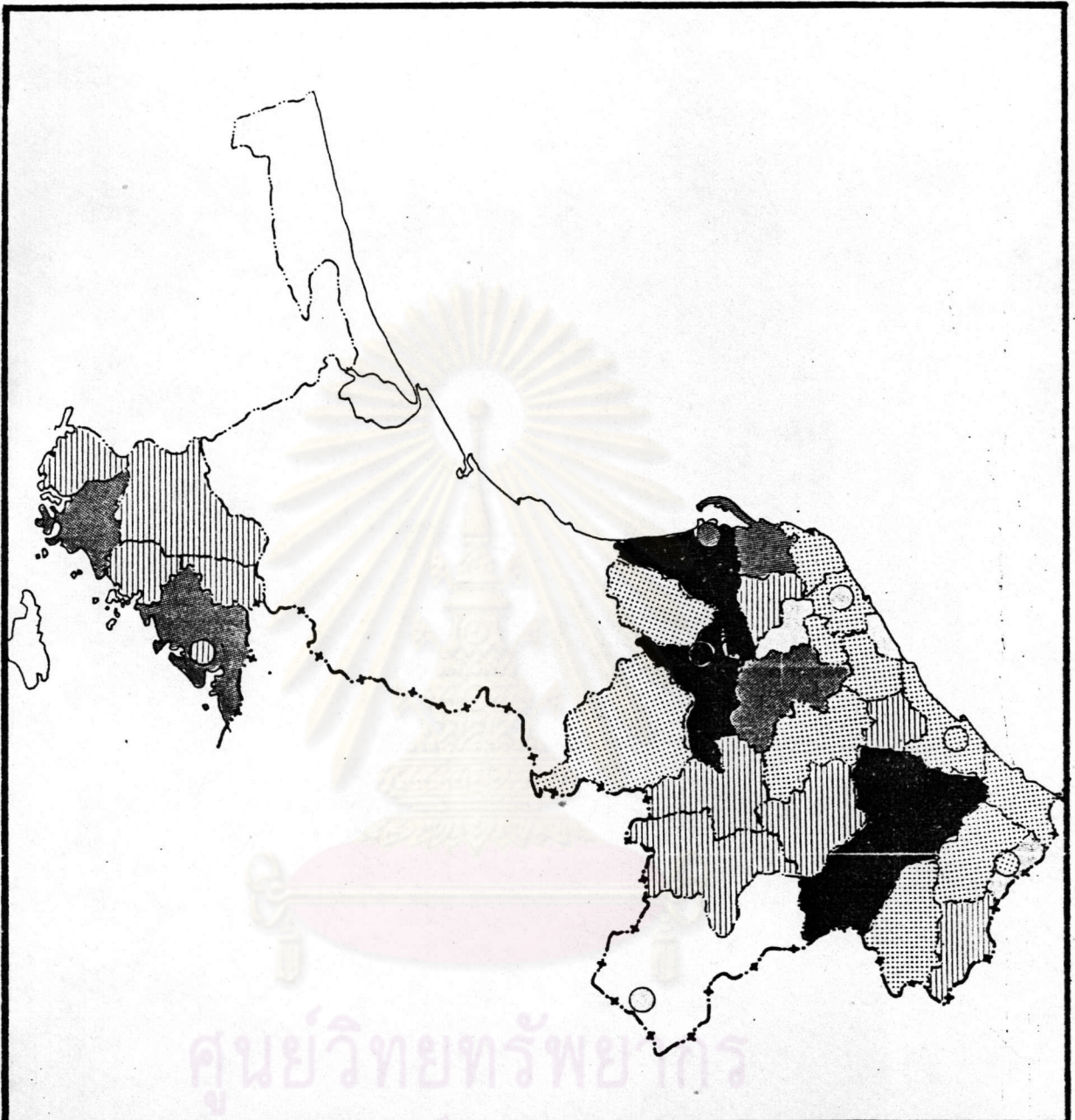
เขตปกครอง	ประชากร				การเปลี่ยนแปลงประชากร 2520-2524			
	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2524		จำนวน	การเปลี่ยนแปลง สัมบูรณ์	การเปลี่ยนแปลง สัมพัทธ์	อัตราเฉลี่ย
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ				
จังหวัดปัตตานี	423,562	34.02	465,001	34.02	41,439	33.91	9.78	1.96
เทศบาลเมืองปัตตานี	28,723	2.30	33,363	2.44	4,640	3.80	16.15	3.23
ท.ตำบลตะลุมนัน	8,910	.72	9,339	.68	429	.35	4.81	.96
อ.เมือง	34,530	2.77	40,695	2.98	6,165	5.04	17.85	3.57
อ.ลำยบุรี	42,874	3.44	45,369	3.32	2,495	2.04	5.82	1.16
อ.หนองจิก	49,926	4.01	56,373	4.12	6,447	5.28	12.91	2.58
อ.โคกโพธิ์	64,742	5.20	67,182	4.92	2,440	2.00	3.77	.75
อ.ยะรัง	53,133	4.27	61,288	4.48	8,155	6.67	15.35	3.07
อ.ยะหริ่ง	54,283	4.36	58,425	4.27	4,142	3.39	7.63	1.53
อ.ปะนาเระ	32,370	2.60	3,984	2.63	3,614	2.96	11.17	2.23
อ.มายอ	37,838	3.04	39,159	2.87	1,321	1.08	3.49	.70
กิ่ง อ.ไม้แก่น	7,299	.59	7,685	.56	386	.31	5.29	1.06
กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง	8,934	.72	10,139	.75	1,025	.99	13.49	2.70
จังหวัดยะลา	253,738	20.38	280,816	20.54	27,078	22.17	10.57	2.13
เทศบาลเมืองยะลา	43,670	3.51	51,608	3.77	7,938	6.50	18.18	3.64
เทศบาลตำบลเบตง	16,747	1.34	17,320	1.27	573	.47	3.42	.68
อ.เมือง	63,053	5.06	70,370	5.15	7,317	5.99	11.60	2.32
อ.เบตง	21,047	1.69	20,727	1.52	-320	-.26	-1.52	-.30
อ.ยะหา	30,894	2.48	33,949	2.48	3,055	2.50	9.89	1.98
อ.รามัน	48,560	3.99	53,429	3.91	4,869	3.98	10.03	2.01
อ.บันนังลือตา	22,384	1.80	24,669	1.80	2,285	1.87	10.21	2.04
อ.ธารโต	7,383	.59	8,744	.64	1,361	1.11	18.43	3.69

เขตปกครอง	ประชากร				การเปลี่ยนแปลงประชากร 2520-2524			
	พ.ศ. 2520		พ.ศ. 2524		จำนวน	การ	การ	อัตราเฉลี่ย
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		เปลี่ยนแปลง	เปลี่ยนแปลง	
					สมบูรณ์	สัมพัทธ์		
จังหวัดนราธิวาส	415,359	33.37	452,066	33.07	36,707	30.03	8.84	1.77
ท.เมืองนราธิวาส	29,950	2.41	32,918	2.41	2,968	2.43	9.91	1.98
ท.ตำบลสุโหงโกลก	19,825	1.59	22,476	1.64	2,651	2.17	13.37	2.67
อ.เมือง	37,744	3.03	40,662	2.97	2,918	2.39	7.73	1.55
อ.สุโหงโกลก	13,485	1.08	14,544	1.06	1,059	.87	7.85	1.57
อ.ระแงะ	82,236	6.66	89,131	6.52	6,895	5.64	8.38	1.68
อ.สุโหงปาดี	43,405	3.49	46,461	3.40	3,056	2.50	7.04	1.41
อ.แว้ง	28,396	2.28	30,293	2.22	1,897	1.55	6.68	1.34
อ.ยี่งอ	28,439	2.28	30,046	2.20	1,607	1.31	5.65	1.13
อ.ตากใบ	43,026	3.46	46,240	3.38	3,214	2.63	4.47	1.49
อ.บาเจาะ	30,063	2.42	32,858	2.40	2,795	2.29	9.30	1.86
อ.ริโอเลาะ	35,882	2.88	38,406	2.81	2,524	2.06	7.30	1.46
อ.ศรีสาคร	10,400	.84	12,508	.92	2,108	1.72	20.26	4.05
กิ่ง อ.สุคีริน	12,508	1.00	15,523	1.14	3,015	2.47	24.10	4.82
จังหวัดสตูล	152,134	12.22	169,119	12.37	16,985	13.90	11.16	2.23
เทศบาลเมืองสตูล	16,049	1.29	17,794	1.30	1,745	1.43	10.87	2.17
อ.เมือง	44,826	3.60	49,999	3.66	5,173	4.23	11.54	2.31
อ.ละงู	33,537	2.69	37,466	2.74	3,929	3.21	11.72	2.34
อ.ทุ่งหว้า	10,517	.84	12,300	.90	1,783	1.46	16.95	3.39
อ.ควนกาหลง	21,021	1.69	22,777	1.67	1,756	1.44	8.35	1.67
กิ่ง อ.ท่าแพ	12,784	1.01	14,103	1.03	1,319	1.08	10.32	2.06
กิ่ง อ.ควนโดน	13,400	1.08	14,680	1.07	1,280	1.05	9.55	1.91
รวม	1,244,793	100	1,367,002	100	122,209	100	9.82	1.96

ที่มา : กองการทะเบียน กรมการปกครอง

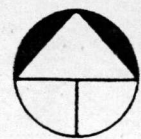
แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากร.(RELATIVE CHANGE)

% การเปลี่ยนแปลง.

- ประชากรเปลี่ยนแปลงลดลง
- 0-1%
- 1-2
- 2-3
- 3-4.5
- 4.5-6%
- เทศบาล

0 10 20 40ก.ม.

แผนที่ 12

ที่มา:

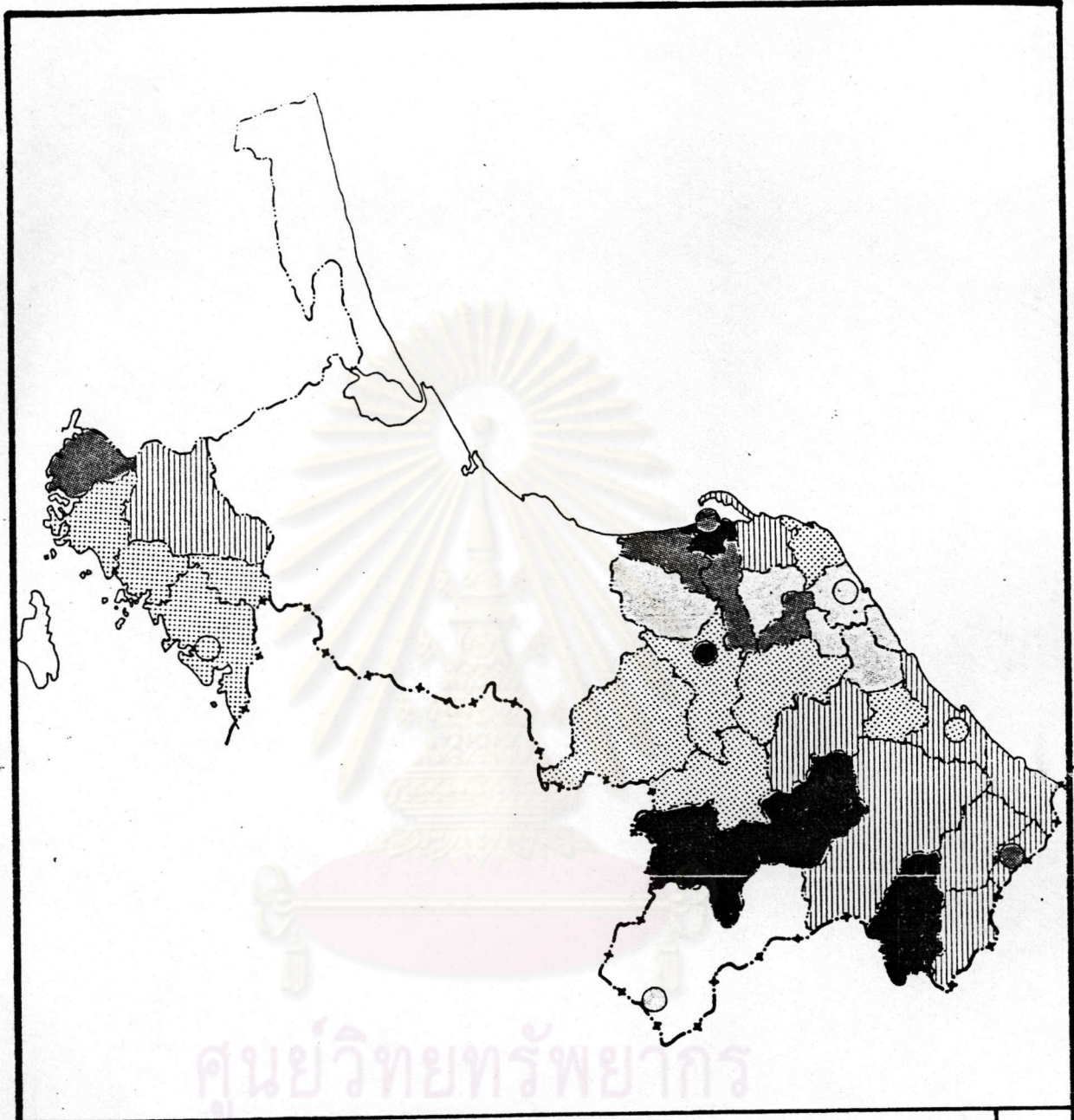
1. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงในอัตราที่เพิ่มขึ้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงของประชากร นั้น เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเติบโตของชุมชน (ทางด้านประชากร) เพิ่มขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ พื้นที่ในกลุ่มนี้ ประกอบด้วยชุมชนในระดับอำเภอ 13 อำเภอ และระดับเทศบาล 4 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี ท.เมืองยะลา ท.ตำบลลุโหวงโกลก ท.เมืองลัตตูล อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง อ.ปะนาเระ กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง อ.เมืองยะลา อ.ธารโต อ.ศรีสาคร กิ่ง อ.สุคีริน อ.เมืองลัตตูล อ.ละงู อ.ทุ่งหว้า และ กิ่ง อ.ท่าแพ

2. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรเพิ่มขึ้นในอัตราที่ลดลง หมายถึง การเปลี่ยนแปลงนั้น ถึงแม้ว่าจะเพิ่มขึ้นก็ตาม แต่เมื่อเปรียบเทียบกับชุมชนอื่น ๆ แล้ว จะต้อยกว่า ประกอบด้วยชุมชนระดับอำเภอ 15 อำเภอ และระดับเทศบาล 2 เทศบาล คือ ท.ตำบลตะลุงบัน ท.ตำบลเบตง อ.ลำยบุรี อ.โคกโพธิ์ อ.ยะหริ่ง อ.มายอ กิ่ง อ.ไม้แก่น อ.เมืองนราธิวาส อ.ลุโหวงโกลก อ.ระแงะ อ.ลุโหวงปาดิ อ.แว้ง อ.ยิงอ อ.ตากใบ อ.บาเจาะ อ.ริอเลาะ อ.ควนกาหลง กิ่ง อ.ควนโดน

3. พื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรลดลงของภูมิภาค มีเพียงอำเภอเดียวคือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

การเปลี่ยนแปลงสมบูรณ์ (Absolute change) หมายถึง การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประชากร โดยเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงของชุมชนเป็นร้อยละเท่าไรของการเติบโตของภูมิภาค จากตารางที่ 11 กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงประชากรในช่วง 2520 - 2524 ซึ่งมีจำนวนถึง 122,209 คนนั้น เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่จังหวัดปัตตานีสูงที่สุด คิดเป็น 33.19 % ของภูมิภาค รองลงมาคือจังหวัดนราธิวาส เท่ากับ 30.03 % จังหวัดยะลา เท่ากับ 22.17 % และจังหวัดลัตตูล เท่ากับ 13.90 % อย่างไรก็ตาม อาจสังเกตกลุ่มของชุมชนในระดับอำเภอและเทศบาลออกได้เป็น 6 กลุ่ม ตามแผนภาพที่ 5 ประกอบด้วยแผนที่ 13

กลุ่มที่ 1 คือชุมชนที่มีประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่า 4.5 % ของการเพิ่มของภูมิภาค ประกอบด้วย 5 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองยะลา อ.เมืองยะลา อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง และ อ.ระแงะ

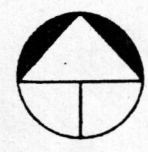

แผนที่แสดง การเปลี่ยนแปลงประชากร (ABSOLUTE CHANGE.)

- % การเปลี่ยนแปลง
- การเปลี่ยนแปลงลดลง
  - 1 - 6%
  - 6 - 8.5%
  - 8.5 - 12%
  - 12 - 17%
  - 17% ขึ้นไป
  - เทศบาล

0 10 20 40 กม.

แผนที่ 13

ที่มา:

- กลุ่มที่ 2 คือชุมชนที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรระหว่าง 3 - 4.5 % ประกอบด้วย 4 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองปัตตานี อ.ยะหริ่ง อ.รามัน อ.เมืองสตูล และ อ.ละงู
- กลุ่มที่ 3 คือชุมชนที่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรระหว่าง 2 - 3 % ประกอบด้วย 11 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองนราธิวาส อ.ปะนาเระ อ.ลำยบุรี อ.โคกโพธิ์ อ.บาเจาะ อ.รือเสาะ อ.เมืองนราธิวาส อ.ตากใบ อ.สุไหงปาดี อ.แว้ง และ อ.ยะหา
- กลุ่มที่ 4 คือชุมชนที่มีการเพิ่มประชากรระหว่าง 1 - 2 % ประกอบด้วย 10 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.เมืองสตูล อ.ทุ่งหว้า อ.ควนกาหลง กิ่ง อ.ท่าแพ กิ่ง อ.ควนโดน อ.มายอ อ.บันนังสตา อ.ธารโต อ.ศรีสาคร กิ่ง อ.สุคีริน และ อ.ยี่งอ
- กลุ่มที่ 5 คือชุมชนที่มีการเพิ่มของประชากรระหว่าง 0 - 1 % ประกอบด้วย 3 อำเภอ และ 1 เทศบาล คือ ท.ตำบลตะลุมน้ำ กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง กิ่ง อ.ไม้แก่น และ อ.สุไหงโกลก
- กลุ่มที่ 6 คือชุมชนที่มีประชากรลดลง ซึ่งมีเพียง 1 อำเภอ คือ อ.เบตง

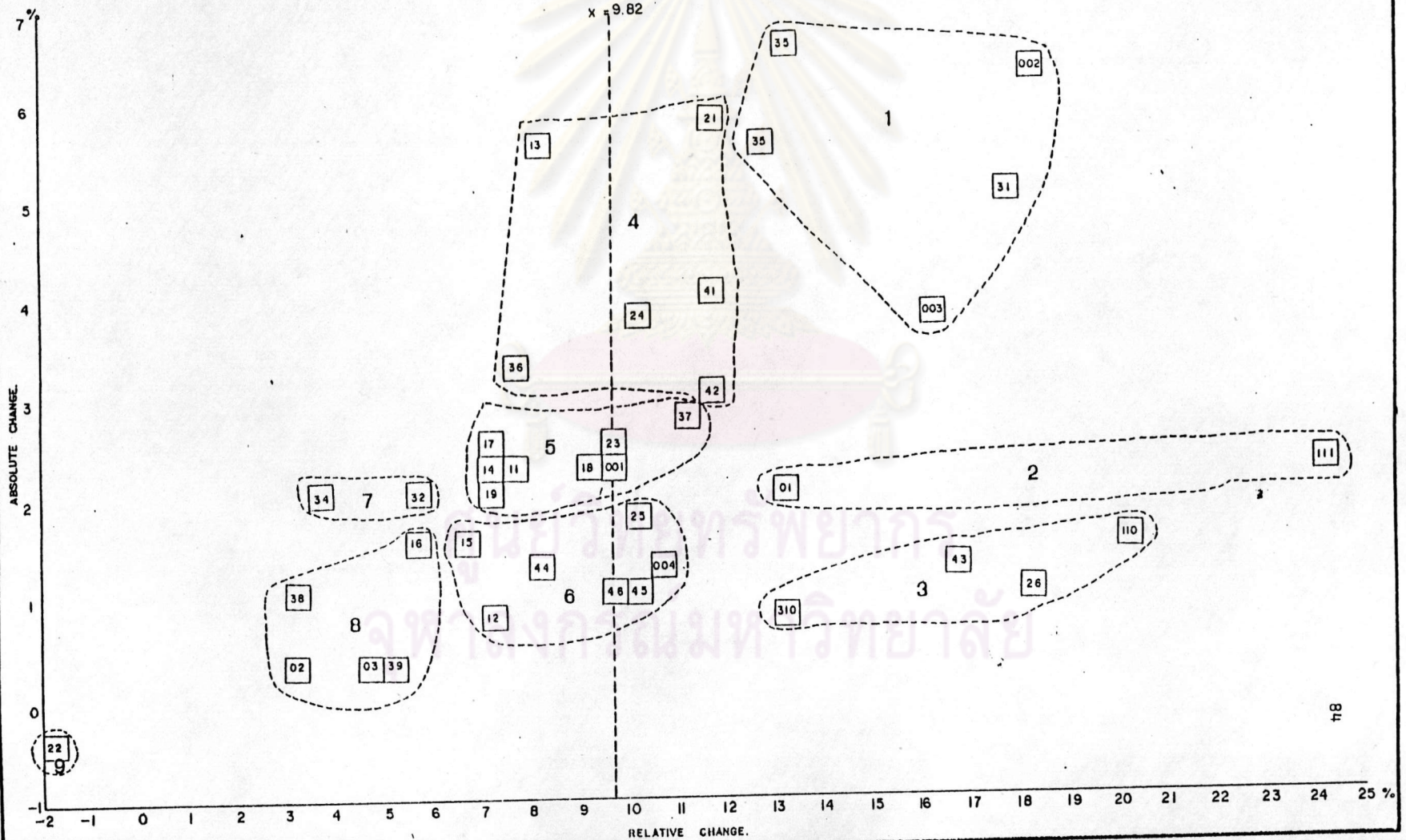
ความสัมพันธ์ระหว่าง relative change กับ absolute change

การศึกษาการเปลี่ยนแปลงประชากรทั้ง 2 ประเด็น โดยไม่ได้นำมาวิเคราะห์พื้นที่ร่วมกัน อาจทำให้การตีความหมายขาดความสมบูรณ์ได้ ทั้งนี้เพราะชุมชนที่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเองสูง อาจจะมีบทบาทน้อยกว่าอีกชุมชนหนึ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงในตัวเองต่ำกว่า แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงภายในภูมิภาคมากกว่า จากแผนภาพที่ 6 ซึ่งได้นำเอาความเปลี่ยนแปลงทั้งสองมาสัมพันธ์กัน ทำให้ได้ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้ง 2 ด้าน คือทั้งจากการเปลี่ยนแปลงในตัวเอง และการเพิ่มขึ้นต่อการเปลี่ยนแปลงของภูมิภาค จากแผนภาพดังกล่าวอาจอธิบายลักษณะการเปลี่ยนแปลงของชุมชนได้ 9 ลักษณะ ดังนี้คือ

1. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงของประชากรสูง และการเปลี่ยนแปลงนั้น คิดเป็นการเพิ่มต่อภูมิภาคสูงเช่นกัน ซึ่งประกอบด้วย 3 อำเภอ และ 2 เทศบาล คือ อ.เมืองปัตตานี อ.หนองจิก อ.ยะรัง ท.เมืองยะลา และ ท.เมืองปัตตานี
2. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูง และมีการเพิ่มต่อภูมิภาคระดับปานกลาง ประกอบด้วย 2 อำเภอ คือ ท.ตำบลสุโหงโกลก และ กิ่ง อ.สุคีริน
3. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรสูง แต่มีการเพิ่มต่อภูมิภาคต่ำ มี 4 อำเภอ คือ อ.ศรีล่าคร อ.ธารโต กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง และ อ.ทุ่งหว้า
4. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรระดับปานกลาง แต่เป็นการเพิ่มต่อภูมิภาคสูง ประกอบด้วย 6 อำเภอ คือ อ.เมืองยะลา อ.รามัน อ.ระแงะ อ.เมืองสตูล อ.ละงู และ อ.ยะหริ่ง
5. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งสองลักษณะในระดับปานกลาง ประกอบด้วย 7 อำเภอ กับอีก 1 เทศบาล คือ ท.เมืองนราธิวาส อ.เมืองนราธิวาส อ.สุโหงปาตี อ.ตากใบ อ.บาเจาะ อ.รีโอเลาะ อ.ยะหา และ อ.ปะนาเระ
6. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงภายในตัวเองปานกลาง และมีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มต่อภูมิภาคต่ำ มีจำนวน 6 อำเภอ กับ 1 เทศบาล คือ อ.สุโหงโกลก อ.แว้ง อ.บันนังสตา อ.ควนกาหลง กิ่ง อ.ท่าแพ และ กิ่ง อ.ควนโดน
7. กลุ่มชนที่มีอัตราการเปลี่ยนแปลงประชากรช้า และมีเปอร์เซ็นต์การเพิ่มปานกลาง มี 2 อำเภอ คือ อ.ลำยบุรี และ อ.โคกโพธิ์
8. กลุ่มชนที่มีการเปลี่ยนแปลงประชากรทั้ง 2 ลักษณะในระดับต่ำ มี 3 อำเภอ กับ 2 เทศบาล คือ อ.ยิงอ อ.มายอ กิ่ง อ.ไม้แก่น ท.ตำบลเบตง และ ท.ตำบลตะลุมนัน
9. กลุ่มชนที่มีประชากรลดลงมีเพียงอำเภอเดียว คือ อ.เบตง จังหวัดยะลา

แผนภาพ 6.

ความสัมพันธ์ระหว่าง ABSOLUTE CHANGE กับ RELATIVE CHANGE.

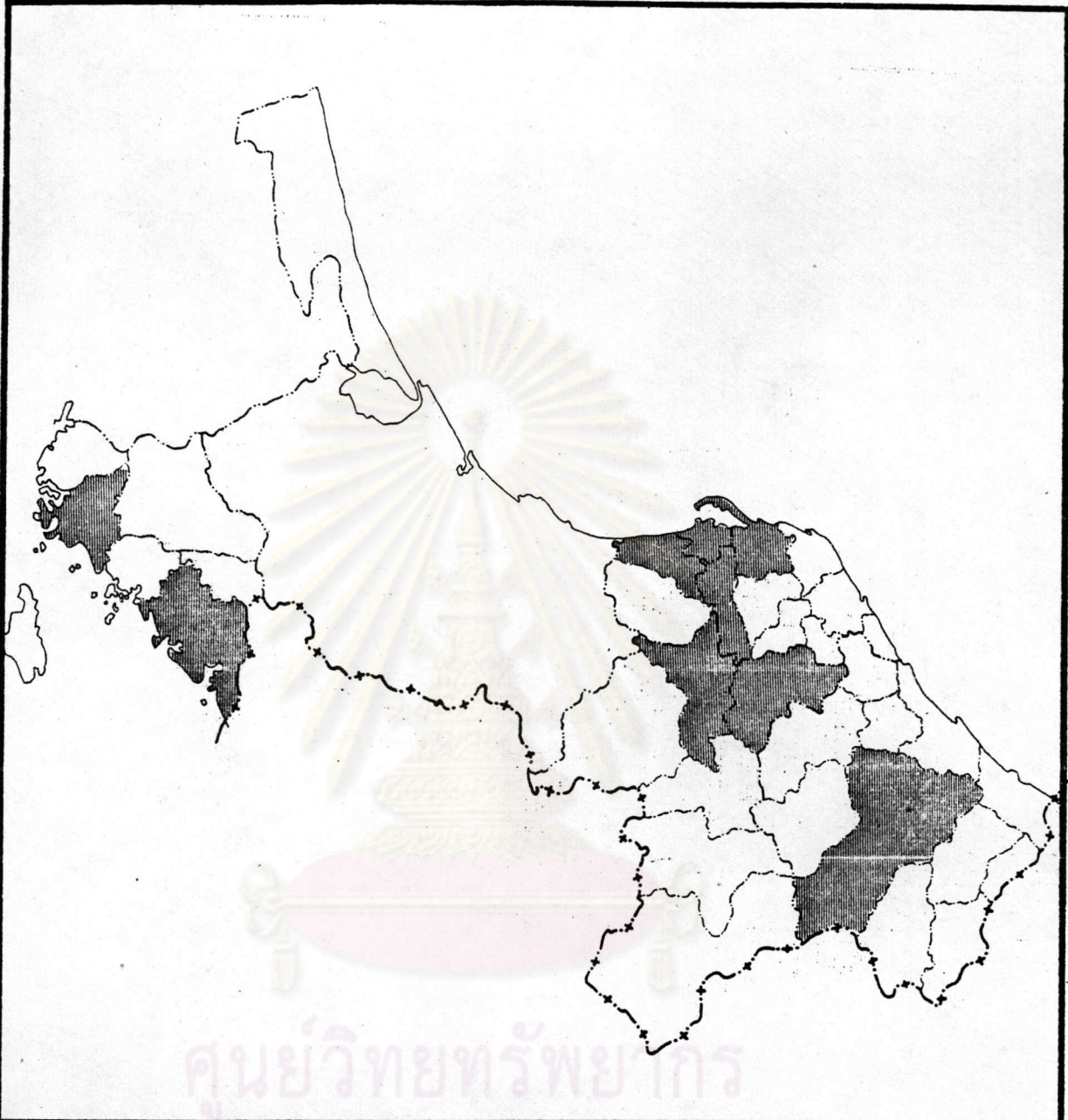
พื้นที่รองรับประชากรของภูมิภาคจากการเปลี่ยนแปลงประชากร

จากการศึกษาลักษณะการเปลี่ยนแปลงทั้ง 9 กลุ่ม กล่าวได้ว่า พื้นที่ที่รองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นมากที่สุด คือ กลุ่มพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงสัมพัทธ์ ตั้งแต่ 7.5 % และคิดเป็นการเพิ่มมากกว่า 3 % ของภูมิภาค ซึ่งประกอบด้วย 11 ชุมชน (กลุ่มที่ 1 และ กลุ่มที่ 4) โดยมีประชากรที่เพิ่มขึ้นจำนวน 65,130 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 53.29 ของการเพิ่มประชากรภูมิภาค (แผนที่ 14) ในขณะที่ชุมชนที่เหลือจะรองรับประชากรที่เพิ่มขึ้นเพียง 57,079 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 46.71 ของการเพิ่มทั้งหมดเท่านั้นเอง

โดยสรุปแล้วลักษณะโครงสร้างประชากรของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่ว่าจะเรียงของขนาดประชากร ความหนาแน่น การกระจายตัว และการเปลี่ยนแปลงประชากรก็ดี จะมีบทบาทสูงในบริเวณพื้นที่ราบชายฝั่งทะเลของจังหวัดปัตตานีและนราธิวาส โดยเฉพาะจะมีความสำคัญสูงมากในพื้นที่ตั้งแต่เขตติดต่อระหว่างจังหวัดสงขลา กับจังหวัดปัตตานี และจังหวัดยะลา ดังจะเห็นได้จากผลการศึกษาว่าพื้นที่บริเวณนี้มักจะมีการกระจุกตัวของประชากรสูง และมีการเปลี่ยนแปลงในอัตราสูง ทั้งยังเป็นพื้นที่ที่รองรับการเพิ่มขึ้นของประชากรอีกด้วย แต่อย่างไรก็ดี พื้นที่ที่มีแนวโน้มจะมีบทบาทสูงขึ้นในอนาคต คือบริเวณพื้นที่ตลอดแนวชายแดนไทย-มาเลเซีย ทั้งนี้ เพราะอิทธิพล 2 ประการ คือ ประการแรก ลักษณะทางกายภาพของชุมชนบริเวณนี้มีลักษณะเป็นอำเภอชายแดน ซึ่งโดยธรรมชาติของชุมชนชายแดนแล้ว จะมีการติดต่อสัมพันธ์ระหว่างประชากรของทั้ง 2 ประเทศ ซึ่งจะมีบทบาทในทางเศรษฐกิจและทางสังคมจิตวิทยาสูง ดังนั้น ชุมชนบริเวณนี้ โอกาสที่จะเติบโตในอนาคตมีมาก ประการที่สองนั้น เนื่องจากอิทธิพลของนโยบายการพัฒนาพื้นที่ชายแดนของกองทัพภาคที่ 4 และการสร้างถนนสายยุทธศาสตร์เลียบชายแดนไทย-มาเลเซีย โดยเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดยะลา กับจังหวัดนราธิวาส (แผนที่ 6) ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดพื้นที่ตลอดแนวชายแดนให้เป็นพื้นที่ที่เหมาะสมต่อการตั้งถิ่นฐานได้ ซึ่งในที่สุดพื้นที่บริเวณนี้จะทวีบทบาทในด้านต่าง ๆ มากขึ้นในอนาคต

โครงสร้างทางเศรษฐกิจ

มูลค่าการผลิต จากรายงานผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด ในราคาคงที่ พ.ศ. 2523 ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งสิ้น 5,542.2 ล้านบาท คิดเป็น

แผนที่แสดง พื้นที่รองรับประชากรของภูมิภาค.

■ พื้นที่ (อำเภอ)รองรับประชากร.

5 0 10 20 40 ก.ม.

แผนที่ 14

ที่มา:

ร้อยละ 18.33 ของภาคใต้ ทั้งนี้ จ.นราธิวาส มีมูลค่าสูงที่สุดเท่ากับ 1,954 ล้านบาท รองลงมา ได้แก่ จ.ยะลา (1,412.1) จ.ปัตตานี (1,388.1) และ จ.สตูล (788) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเหล่านี้ เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ของภาคใต้ ปรากฏว่าอยู่ในระดับกลาง ถึงต่ำ เพราะหากจัดลำดับจังหวัดภาคใต้ ตามมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จะได้ตามลำดับคือ สงขลา นครศรีธรรมราช สุราษฎร์ธานี พังงา ตรัง ชุมพร นราธิวาส ภูเก็ต ระนอง ยะลา ปัตตานี พัทลุง กระบี่ และสตูล อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ในระยะ 5 ปี ผ่านมา (2518 - 2523) ปรากฏว่า ภูมิภาคนี้มีการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้เล็กน้อย แต่หากแยกพิจารณาเป็นรายจังหวัดนั้น อาจแยกออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ กลุ่มแรก ประกอบด้วย จ.ปัตตานี และ จ.ยะลา จะมีอัตราการเติบโตสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ (6.48 %) เท่ากับ 8.38 % และ 7.02 % ตามลำดับ กลุ่มที่สองคือ จ.นราธิวาส และ จ.สตูล ซึ่งมีลักษณะตรงกันข้ามกับกลุ่มแรก คือ มีอัตราการเติบโตต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ (ตารางที่ 12) สภาพดังกล่าวนี้ ดูราวกับว่าจังหวัดในกลุ่มที่สองจะด้อยกว่าในทางเศรษฐกิจ แต่เมื่อพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของผลิตภัณฑ์มวลรวมกับประชากร ซึ่งจะได้รายได้ต่อหัวประชากรอันเป็นดัชนีชี้สภาพทางเศรษฐกิจตัวหนึ่ง กลับพบว่า จ.สตูลมีการเพิ่มของรายได้ในลักษณะที่ดีที่สุด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยของภาคใต้ กล่าวคือ จ.สตูล มีรายได้สูงกว่าค่าเฉลี่ยในปี 2518 แต่ลดลงเล็กน้อยในปีต่อมา และจะกระเด็นขึ้นในปี 2520, 2521 และ 2522 ในที่สุด ปี 2523 ก็ตกลงมาเล็กน้อย สำหรับยะลานั้น เริ่มต้นเช่นเดียวกับ สตูลคือจะสูงกว่าค่าเฉลี่ยในปี 2518 และลดลงในปี 2519, 2520 แล้วจะกระเด็นสูงขึ้นในปี 2521, 2522 แล้วตกลงเล็กน้อย ในปี 2523 จ.นราธิวาส เริ่มต้นด้วยต่ำกว่าค่าเฉลี่ยเล็กน้อย แต่จะสูงขึ้นในปี 2519 และ 2520 จากนั้นก็ลดต่ำกว่าค่าเฉลี่ยโดยตลอด ส่วน จ.ปัตตานี มีรายได้ต่อหัวประชากรต่ำกว่าค่าเฉลี่ยภาคใต้ โดยตลอดในระยะ 5 ปี (ตารางที่ 13 ประกอบกับแผนภาพที่ 7)

สาขาการผลิต โครงสร้างผลิตภัณฑ์มวลรวมของภูมิภาคนี้ มีมูลค่ามาจากภาคเกษตรกรรม (Primary sector) และภาคการบริการ (Tertiary sector) เป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนระหว่าง ภาคเกษตร (Primary sector) : ภาคการผลิต (Secondary sector) : ภาคบริการ (Tertiary sector) ได้เท่ากับ 47 : 10 : 43

ตารางที่ 12 ผลิตรถยนต์มวลรวมของ จ.ภาคใต้ 2518 - 2523

จังหวัด	ผลิตรถยนต์มวลรวม				การเปลี่ยนแปลง 2518-2523		
	2518		2523		มูลค่า	ร้อยละ	อัตรา : ปี
	มูลค่า	%	มูลค่า	%			
กระบี่	851.5	3.73	896.2	2.96	44.7	5.25	1.05
ชุมพร	1,289.4	5.65	1,980.3	6.55	690.9	53.58	10.72
ตรัง	1,848.6	8.09	2,186.4	7.23	337.8	5.42	1.08
นครศรีธรรมราช	3,219.9	14.10	3,877.8	12.83	657.9	20.43	4.08
พังงา	1,310.4	5.74	2,955.9	9.78	1,645.5	125.57	25.11
พัทลุง	1,162.1	5.09	1,318.7	4.36	156.6	13.50	2.7
ภูเก็ต	1,225.6	5.37	1,706.5	5.64	480.9	39.24	7.85
ระนอง	1,067.1	4.67	1,692.5	5.60	625.4	58.61	11.72
สงขลา	3,602.7	15.77	4,883.4	16.51	1,280.7	35.55	7.11
สุราษฎร์ธานี	2,883	12.62	3,196.1	10.57	313.1	10.86	2.17
นราธิวาส	1,688.6	7.39	1,954	6.46	256.4	15.72	3.14
ปัตตานี	978.1	4.28	1,388.1	4.59	410	41.92	8.38
ยะลา	1,045.4	4.58	1,412.1	4.67	366.7	35.08	7.02
สตูล	667	2.92	788	2.61	121	18.14	3.63
รวมภาคใต้	22,840	100	30,236	100	7,396.6	32.38	6.48

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

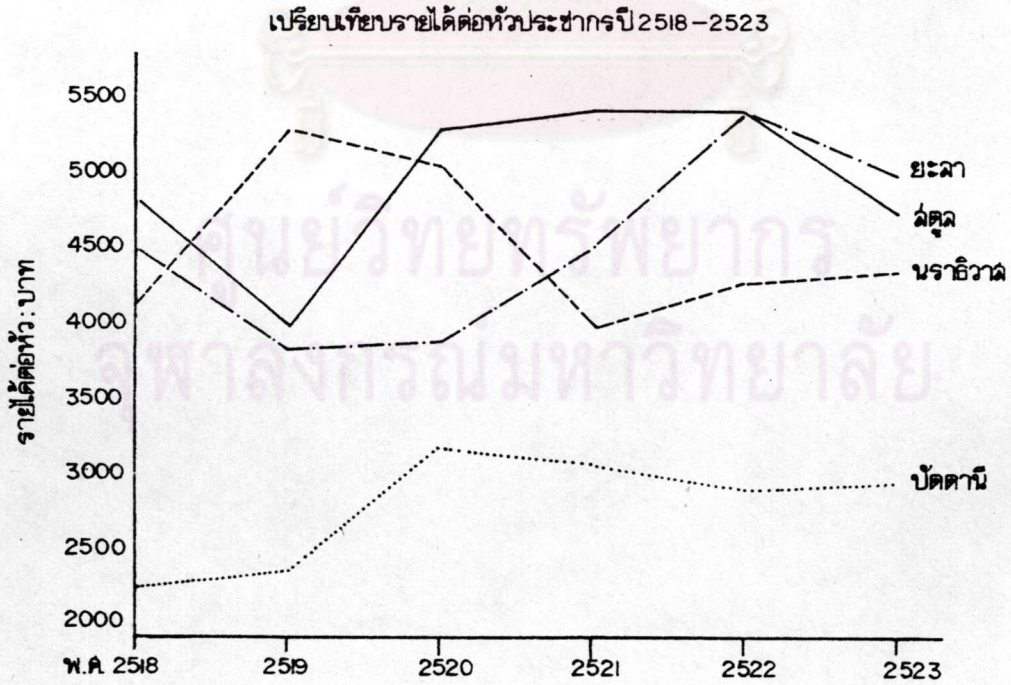
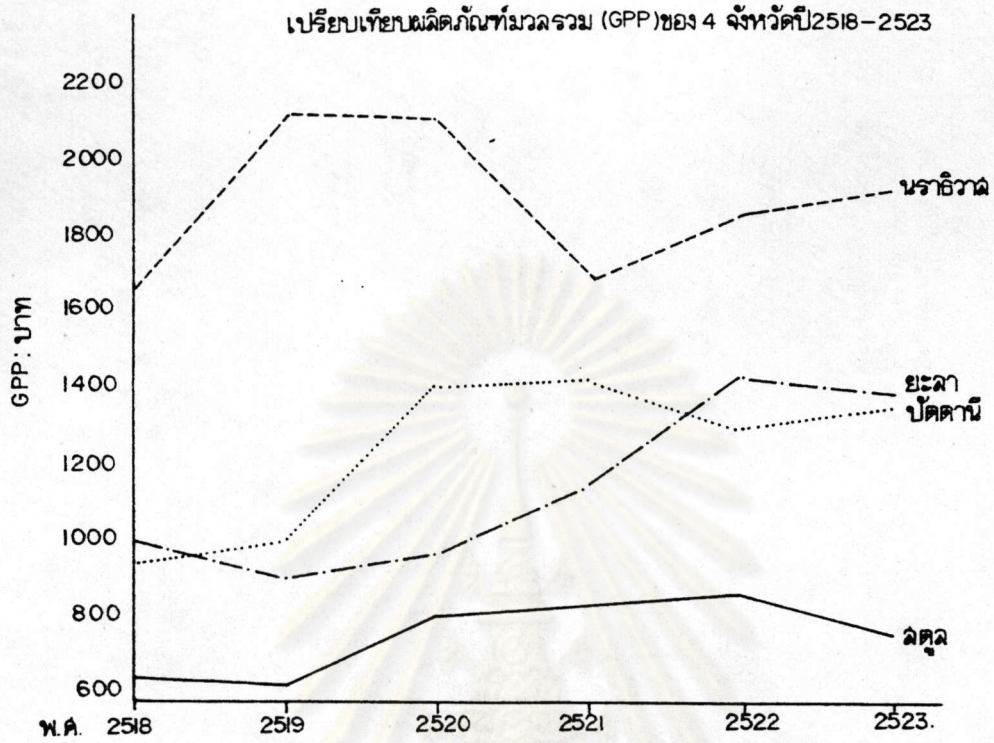
ตารางที่ 13 รายได้ต่อหัวประชากรของสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

พ.ค.	รายได้ต่อหัวประชากร				
	ยะลา	ปัตตานี	นราธิวาส	สตูล	ภาคใต้
2518	4,576	2,366	4,284	4,850	4,371
2519	3,909	2,451	5,402	4,025	4,256
2520	3,999	3,382	5,210	5,481	4,739
2521	4,581	3,345	4,074	5,554	5,012
2522	5,566	3,016	4,442	5,522	5,128
2523	5,241	3,069	4,482	4,852	5,255

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

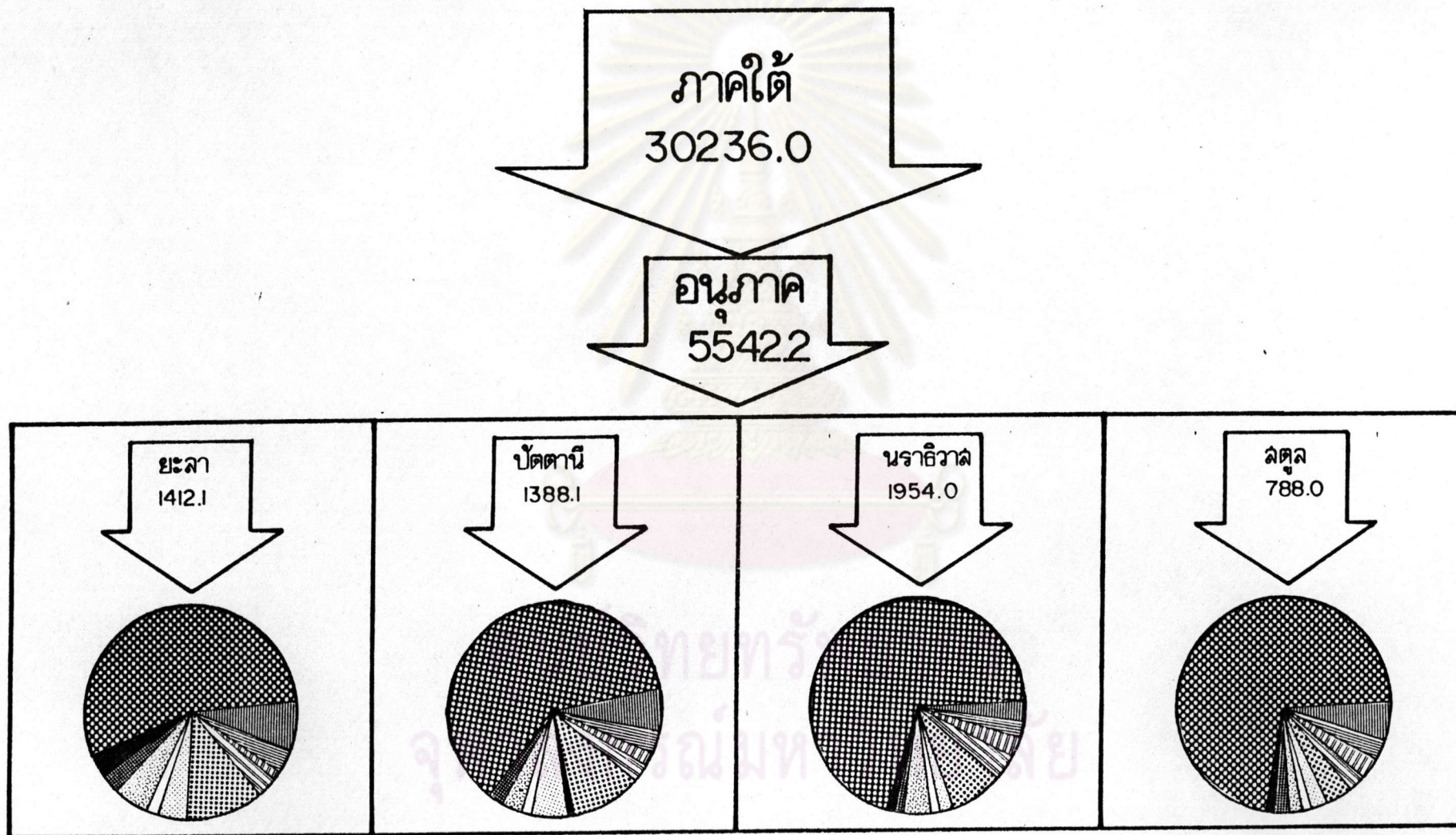

แผนภาพ 7

โครงสร้างการผลิตของ 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนภาพ 8

	เกษตรกรรม.		การไฟฟ้าและการประปา		การธนาคารและ ประกันภัย
	เหมืองแร่และ ย่อยหิน		การคมนาคม และขนส่ง		ที่อยู่อาศัย
	อุตสาหกรรม		การค้าส่ง และ ค้าปลีก		การบริหาร
	การก่อสร้าง				การบริการ.

ตามลำดับ สัดส่วนดังกล่าวนี้ เมื่อย้อนไปดูเมื่อ 5 ปีที่แล้ว ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน เพียงแต่มี สัดส่วนระหว่างภาคเศรษฐกิจที่แตกต่างกันเล็กน้อย เท่ากับ 49 : 12 : 39 ซึ่งเห็นได้ว่า ภาคเกษตรและภาคการผลิตมีสัดส่วนลดลง ในขณะที่ภาคบริการมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณา อัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีของแต่ละภาคเศรษฐกิจประกอบ ปรากฏว่า ภาคการบริการมีการเพิ่มขึ้นสูงสุดเท่ากับ 7.61 % ต่อปี ซึ่งสูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาค (5.31 %) รองลงมาได้แก่ ภาคเกษตรกรรม เท่ากับ 4.40 % ต่อปี และภาคการผลิตมีการเติบโตต่ำที่สุด เท่ากับ 1.51 % ต่อปี ลักษณะดังกล่าวนี้ ย่อมแสดงว่าภาคการบริการกำลังทวีบทบาทเข้ามาแทนที่ภาคเกษตรกรรมได้ในอนาคต เพราะโดยสภาพกายภาพมีข้อจำกัดต่อการขยายพื้นที่การเกษตรกรรม อย่างไรก็ดี หากศึกษาของรายละเอียดของแต่ละภาคเศรษฐกิจ อาจทำให้เข้าใจถึง โครงสร้างของแต่ละภาคเศรษฐกิจได้ดียิ่งขึ้น

ภาคเกษตรกรรม (Primary sector) ประกอบด้วย สาขาการผลิตย่อย 4 สาขา คือ สาขาการปศุสัตว์ ประมง และป่าไม้ ตารางที่ 14 ยืนยันให้เห็นได้ว่า สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด คือ สาขาการปศุสัตว์ ซึ่งไม่เพียงแต่จะมีมูลค่าสูงสุดในกลุ่มเท่านั้น ยังมีค่าสูงสุดในทุก ๆ สาขาการผลิตของภูมิภาคอีกด้วย ทั้งนี้จะมีมูลค่าเท่ากับ 1,827.7 ล้านบาท หรือ 32.98 % ของผลิตภัณฑ์รวม แต่หากจะเปรียบเทียบถึงอัตราการเปลี่ยนแปลงรายสาขาแล้ว สาขาประมงจะมีการเติบโตสูงสุดเท่ากับ 40.12 % ต่อปี ในขณะที่สาขาการปศุสัตว์มีอัตราการเติบโตเพียง .32 % ต่อปีเท่านั้น แต่เนื่องจากสาขาประมงมีมูลค่าน้อยกว่าสาขาการปศุสัตว์มาก ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงของสาขาประมงจึงยังไม่อาจเทียบบทบาทของสาขาการปศุสัตว์ได้ ทั้งนี้จะเห็นได้จากร้อยละของสาขาการปศุสัตว์ (32.98) สูงกว่าร้อยละของสาขาประมงอยู่มาก (7.98) เมื่อพิจารณารายสาขาในระดับจังหวัด พบว่าแต่ละจังหวัดต่างก็มีบทบาทที่เด่น แตกต่างกันไปตามแต่ละสาขา กล่าวคือ ในสาขาการปศุสัตว์ซึ่งเป็นสาขาที่มีมูลค่ามากที่สุดนั้น จะมีที่มาจาก จ.นราธิวาสมากที่สุด เพราะจากมูลค่าสาขาการปศุสัตว์รวม 1,827.7 ล้านบาทนั้น จะเป็นมูลค่าจากนราธิวาสเกินกว่าครึ่งหนึ่ง เท่ากับ 915.1 ล้านบาท (50.07 %) รองลงมาได้แก่ จ.ยะลา เท่ากับ 401 ล้านบาท (21.94 %) จ.ปัตตานี 299.9 ล้านบาท และ จ.สตูล เท่ากับ 211.7 ล้านบาท สำหรับสาขาการ

ผลิตภัณฑ์อื่น ๆ ก็มีมูลค่ามาจากจังหวัดที่แตกต่างกันไป กล่าวคือ จ.ปัตตานี มีบทบาทต่อสาขาประมง จ.ยะลา มีบทบาทต่อสาขาปศุสัตว์และป่าไม้ ส่วน จ.สตูล ถึงแม้จะไม่มีสาขาผลิตใดที่มีมูลค่ามาจากสตูลก็ตาม แต่ก็มีบทบาทต่อสาขาประมงรองจากปัตตานีได้เช่นกัน (ตารางที่ 17 ประกอบแผนภาพที่ 9)

ภาคการผลิต (Secondary sector) เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีสัดส่วนน้อยที่สุด และมีอัตราการเติบโตช้าที่สุด ทั้งนี้ จากตารางที่ 14 เห็นได้ว่าในปี 2518 ภาคการผลิตมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เท่ากับ 530.2 ล้านบาท เป็นร้อยละ 12 ต่อมา ในปี 2523 มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 40.1 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 10 ซึ่งเป็นสัดส่วนที่ลดลงมาจากเดิม 2 % แสดงว่า เป็นการเพิ่มขึ้นช้ากว่าภาคเกษตรกรรม และภาคการบริการ นอกจากนี้ จากตารางดังกล่าวยังแสดงให้เห็นถึงสาขาการผลิตที่สำคัญต่อภาคการผลิตนี้ เรียงตามลำดับคือ สาขาการก่อสร้าง สาขาอุตสาหกรรมเหมืองแร่และย่อยหิน การไฟฟ้าและประปา สำหรับสาขาการก่อสร้างนั้นเพิ่งจะมีบทบาทในระยะหลัง เพราะในปี 2518 สาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาผลิตที่มีมูลค่ามากที่สุด แต่ได้ลดบทบาทลง โดยมีสาขาการก่อสร้างเข้ามาแทนที่ ทั้งนี้ จะเห็นได้จากอัตราการเติบโตของสาขานี้ ซึ่งสูงกว่าอุตสาหกรรม สำหรับมูลค่าสาขาผลิตในระดับจังหวัดนั้น ปรากฏว่า จ.ยะลา มีบทบาทมากที่สุด เพราะจากมูลค่าการผลิตรวม 570.30 ล้านบาทนั้น เป็นมูลค่าของ จ.ยะลา ถึง 232.3 ล้านบาท (ร้อยละ 40.73) รองลงมาคือ ปัตตานี นราธิวาส และสตูลน้อยที่สุด นอกจากนี้ หากพิจารณา รายสาขาปรากฏว่า ยะลา มีบทบาทมากที่สุดใน 3 สาขา (จากจำนวน 4 สาขา) คือ เหมืองแร่และย่อยหิน อุตสาหกรรม การไฟฟ้าและการประปา โดยคิดเป็นมูลค่าร้อยละ 70.14, 40.33 และ 31.27 ตามลำดับ สำหรับอีกสาขาคือการก่อสร้างนั้น จะมีที่มาจากนราธิวาสมากที่สุดเท่ากับ 128.8 ล้านบาท (37.76 %)

ภาคการบริการ (Tertiary sector) เป็นภาคเศรษฐกิจที่มีมูลค่ารองจากภาคเกษตรกรรม คือมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมเท่ากับ 2,373.20 ล้านบาท หรือมีสัดส่วนเท่ากับ 43 % แต่ภาคการบริการมีอัตราการเติบโตสูงที่สุด ทั้งนี้ ในระยะ 5 ปีที่ผ่านมา มีมูลค่าเพิ่มขึ้น 654.4 ล้านบาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 38.07 คิดเป็นอัตราเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 7.61 % โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่ามาก เรียงตามลำดับ คือ การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การคมนาคมและขนส่ง การบริหารและป้องกันประเทศ การธนาคาร และที่อยู่อาศัย แต่เมื่อพิจารณาอัตราการเติบโตพบว่าสาขาการธนาคารจะมีอัตราการเพิ่มสูงที่สุดเท่ากับ 21.07 % รองลงมาได้แก่ สาขาการ

ตารางที่ 14 แสดงการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมรายสาขา 2518 - 2523

สาขา	มวลรวมผลิตภัณฑ์				การเปลี่ยนแปลง 2518-2523		
	2518	ร้อยละ	2523	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	
ภาคเกษตรกรรม	2,130.1	49	2,598.7	47	468.6	22	4.40
กลีกรวม	1,580.4	36.09	1,827.7	32.98	247.3	.16	.32
ปศุสัตว์	233.8	5.34	214.8	3.87	-19.3	-8.25	-1.39
ประมง	147.1	3.56	442.2	7.98	295.1	200.61	40.12
ป่าไม้	168.7	3.85	114	2.06	-54.7	-32.42	-6.48
ภาคการผลิต	530.2	12	570.30	10	40.1	7.56	1.51
เหมืองแร่และย่อยหิน	48.9	1.12	76.7	1.38	27.8	56.85	11.37
อุตสาหกรรม	297.4	6.79	167.6	3.02	-129.8	-43.64	-8.73
การก่อสร้าง	163.3	3.73	292.1	5.27	128.8	78.90	15.78
การไฟฟ้าและประปา	20.6	.47	33.9	.61	13.3	64.55	12.91
ภาคการบริการ	1,718.8	39	2,373.20	43	654.4	38.07	7.61
การคมนาคม	358.6	8.19	284.4	5.13	-74.2	-20.7	-4.14
การค้า	699.1	15.95	992.4	17.91	293.3	41.95	8.39
การธนาคาร	67.5	1.54	138.6	2.50	71.1	105.35	21.07
อสังหาริมทรัพย์	79.7	1.82	90.1	1.62	10.4	13.05	2.61
การบริหาร	123.9	2.83	235.3	4.25	111.4	89.9	17.98
การบริการ	390	8.90	632.4	11.41	62.15	20.84	12.43
รวม	4,379.1	100	5,542.2	100	1,163.1	26.56	5.31

ที่มา : กองบัญชีประจำชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

บริหารและป้องกันประเทศ (17.98 %) การบริการ (12.43 %) การค้าส่งและค้าปลีก (8.39 %) ที่อยู่อาศัย (2.61 %) และการคมนาคมขนส่งมีอัตราการลดลงเท่ากับ -4.14 % โดยมีมูลค่ามาจากจังหวัดต่าง ๆ คือ จ.นราธิวาส จะมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ในภาคบริการสูงสุด รองลงมาได้แก่ ปัตตานี ยะลา และสตูล แต่ละจังหวัดมีบทบาทในสาขาแตกต่างกัน คือ จ.ยะลา จะมีบทบาทในสาขาการธนาคาร การบริการ จ.ปัตตานี มีบทบาททางด้าน การคมนาคมขนส่ง การบริหาร นราธิวาสมีบทบาทในสาขาการค้าส่งและค้าปลีก ที่อยู่อาศัย สำหรับ สตูล ไม่มีบทบาทโดยตรงต่อสาขาการผลิตใด เมื่อเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ

โครงสร้างการผลิตของจังหวัด อาจสรุปได้ตามตารางที่ 15 ดังนี้

จังหวัดยะลา ภาคเศรษฐกิจที่เป็นพื้นฐานผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัด คือ ภาคเกษตรกรรมกับภาคการบริการ เพราะมีมูลค่ารวมกันแล้วเท่ากับ 1,179.8 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 84 ของทั้งจังหวัด โดยมีสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ เท่ากับ 38 : 16 : 46 สาขาการผลิตนำของจังหวัดนั้น จากตารางที่ 16 และ 17 สรุปได้ว่าขึ้นอยู่กับ 5 สาขาการผลิต ตามลำดับมูลค่าการผลิต คือ สาขาการบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การก่อสร้าง การคมนาคมและขนส่ง ทั้ง 5 สาขานี้ เห็นได้ว่าเป็นสาขาการผลิตจากภาคเกษตรกรรม 1 สาขา ภาคการผลิต 1 สาขา และภาคการบริการ 3 สาขา โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์รวมเท่ากับ 1,012.6 ล้านบาท (71.71 %) ซึ่งเป็นมูลค่าส่วนใหญ่ของจังหวัด สาขาการผลิตเหล่านี้จึงมีบทบาทต่อโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงควบคู่กันไป จะปรากฏว่า สาขาการผลิตที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงสูงสุด 5 อันดับแรก กับสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงใน 5 อันดับแรก มีความสอดคล้องกันเป็นส่วนใหญ่ คือ สาขาการบริการ การค้าส่งและค้าปลีก การก่อสร้าง และการป่าไม้ สาขาการผลิตที่แตกต่างออกมาคือ การป่าไม้เข้ามาแทนที่การคมนาคมขนส่ง เพราะสาขาการผลิตนี้ระยะหลังมีการเปลี่ยนแปลงลดลง นอกจากนั้น สาขาลผลิตอื่น ๆ ยังคงเดิม เพียงแต่ว่าจะมีอันดับที่ต่างต่างกันเท่านั้น ซึ่งมีค่าเพียงบอกความสำคัญของแต่ละสาขาการผลิต แต่อย่างไรก็ดี สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขานี้ เป็นสาขาการผลิตนำของยะลา เพราะนอกจากจะมีมูลค่าการผลิตรวมกันมากกว่าครึ่งหนึ่งแล้ว ผลของการเปลี่ยนแปลงสาขาเหล่านี้มีผลกระทบต่อเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งจังหวัด

จังหวัดปัตตานี มีลักษณะเช่นเดียวกับยะลา คือ ภาคเศรษฐกิจที่สำคัญต่อโครงสร้างการผลิตรวม คือ ภาคเกษตรกรรมและภาคการบริการ ทั้งนี้มีมูลค่าการผลิตรวมกันเกินกว่าครึ่งหนึ่งของผลิตภัณฑ์รวมทั้งจังหวัด และมีสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ ในปี พ.ศ. 2518 เท่ากับ 43 : 12 : 45 และ พ.ศ. 2523 เท่ากับ 44 : 9 : 47 ซึ่งจากสัดส่วนทั้งสองช่วงปีมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นในภาคเกษตรกรรม และภาคบริการ โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงใน 5 อันดับแรก คือ สาขาการประมง การค้าปลีก และค้าปลีก การบริการ การคมนาคมขนส่ง รวมเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์ เท่ากับ 1,059.6 ล้านบาท (76.33 %) และเมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงรายสาขาปรากฏว่า สาขาประมง มีมูลค่าการเปลี่ยนแปลงสูงสุด รองลงมา ได้แก่ การค้าปลีกและค้าปลีก การบริการ การบริหาร สาขาการผลิตดังกล่าวนี้ ปรากฏว่าสอดคล้องกับสาขาการผลิตข้างต้น ยกเว้นแต่สาขาการบริหาร ซึ่งเข้ามาแทนที่สาขาการคมนาคมและขนส่ง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่า ดังนั้น จึงแสดงว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขาดังกล่าว มีผลกระทบต่อโครงสร้างการผลิตรวมของจังหวัด โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทั้ง 5 สาขาการผลิต โดยเหตุนี้ จึงสรุปได้เช่นเดียวกับยะลาว่า สาขาการผลิตนำของปัตตานีขึ้นอยู่กับบริการ การค้าปลีก การค้าปลีก การบริการ การคมนาคมและขนส่ง

จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุดของภูมิภาคเท่ากับ 1,954 ล้านบาท แบ่งออกเป็นภาคเกษตรกรรมเท่ากับ 1,016.4 ล้านบาท (52 %) ภาคการผลิตเท่ากับ 177.20 ล้านบาท (9 %) และภาคการบริการเท่ากับ 760.40 ล้านบาท (39 %) โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด 5 อันดับ คือ สาขาการประมง การค้าปลีกและค้าปลีก การบริการ การก่อสร้าง และการบริหาร แยกออกเป็นสาขาการผลิต จากภาคเกษตรกรรม 1 สาขา ภาคการผลิต 1 สาขา และภาคบริการ 3 สาขา มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมเท่ากับ 1,661 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 85 ของมูลค่าทั้งจังหวัด และเมื่อนำค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลง (absolute change) เปรียบเทียบ ปรากฏว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขา มีค่าการเปลี่ยนแปลงสูงสุดของจังหวัด เรียงตามลำดับคือ การบริการ การค้าปลีกและค้าปลีก การบริหาร การก่อสร้าง การบริหาร ดังนั้น จึงสรุปความได้ว่า สาขาการผลิตทั้ง 5 สาขา เป็นสาขาการผลิตนำของนราธิวาส เนื่องจากมีมูลค่าสูงกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ มาก และประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของ 5 สาขาดังกล่าว มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตของจังหวัด

ตารางที่ 15 ผลสัมฤทธิ์รวมของจังหวัดยโสธรภาคใต้

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ	มูลค่า	ร้อยละ
เกษตรกรรม	537.5	38	614.5	44	1,016.4	52	430.3	55
กลีกรวม	401	28.40	299.9	21.60	915.1	46.83	211.7	26.87
ปศุสัตว์	62.2	4.40	62.1	4.47	61.7	3.16	28.8	3.65
ประมง	.5	.04	252.4	18.18	7.8	.40	181.5	23.03
ป่าไม้	73.8	5.23	.1	.007	31.8	1.63	8.3	1.05
เหมืองแร่และย่อยหิน	53.8	3.81	3.8	.27	12.5	.64	6.6	.84
อุตสาหกรรม	67.6	4.79	36.4	2.62	44.7	2.29	18.9	2.40
การก่อสร้าง	100.3	7.10	69.5	5	110.3	5.64	12	1.52
การไฟฟ้าและประปา	10.6	.75	10	.72	9.7	.50	3.6	.46
การคมนาคมและขนส่ง	82.8	5.86	115.3	8.30	56.2	2.88	30	3.82
การค้าส่งและค้าปลีก	230.1	16.29	228.5	16.46	374.5	19.15	159.3	20.22
การธนาคาร	47.3	3.45	42.2	3.18	35.8	1.83	11.3	1.43
ที่อยู่อาศัย	18.7	1.32	28.5	2.05	32.8	1.68	10.1	1.28
การบริหารป้องกันประเทศ	65	4.6	73.9	5.32	63	3.2	33.4	4.29
การบริการ	198.4	14.05	163.5	11.78	198.1	10.14	72.4	9.19
รวม	1,412.1	100	1,388.1	100	1,954	100	788	100

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 16 สาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุด 5 อันดับแรกของจังหวัดชายแดนภาคใต้

หน่วย : ล้านบาท

ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า	สาขาการผลิต	มูลค่า
กลีกรรรม	401	กลีกรรรม	299.9	กลีกรรรม	915.1	กลีกรรรม	211.7
การค้าส่งและ ค้าปลีก	230.1	ประมง	252.4	การค้าส่งและ ค้าปลีก	374.5	ประมง	181.5
การบริการ	198.4	การค้าส่งและ ค้าปลีก	228.5	การบริการ	198.1	การค้าส่งและ ค้าปลีก	159.3
การก่อสร้าง	100.3	การบริการ	163.5	การก่อสร้าง	110.3	การบริการ	72.4
การคมนาคม ขนส่ง	82.9	การคมนาคม ขนส่ง	115.3	การบริหาร	63	การบริหาร	33.4
รวม	1012.6	รวม	1059.6	รวม	1661	รวม	658.3

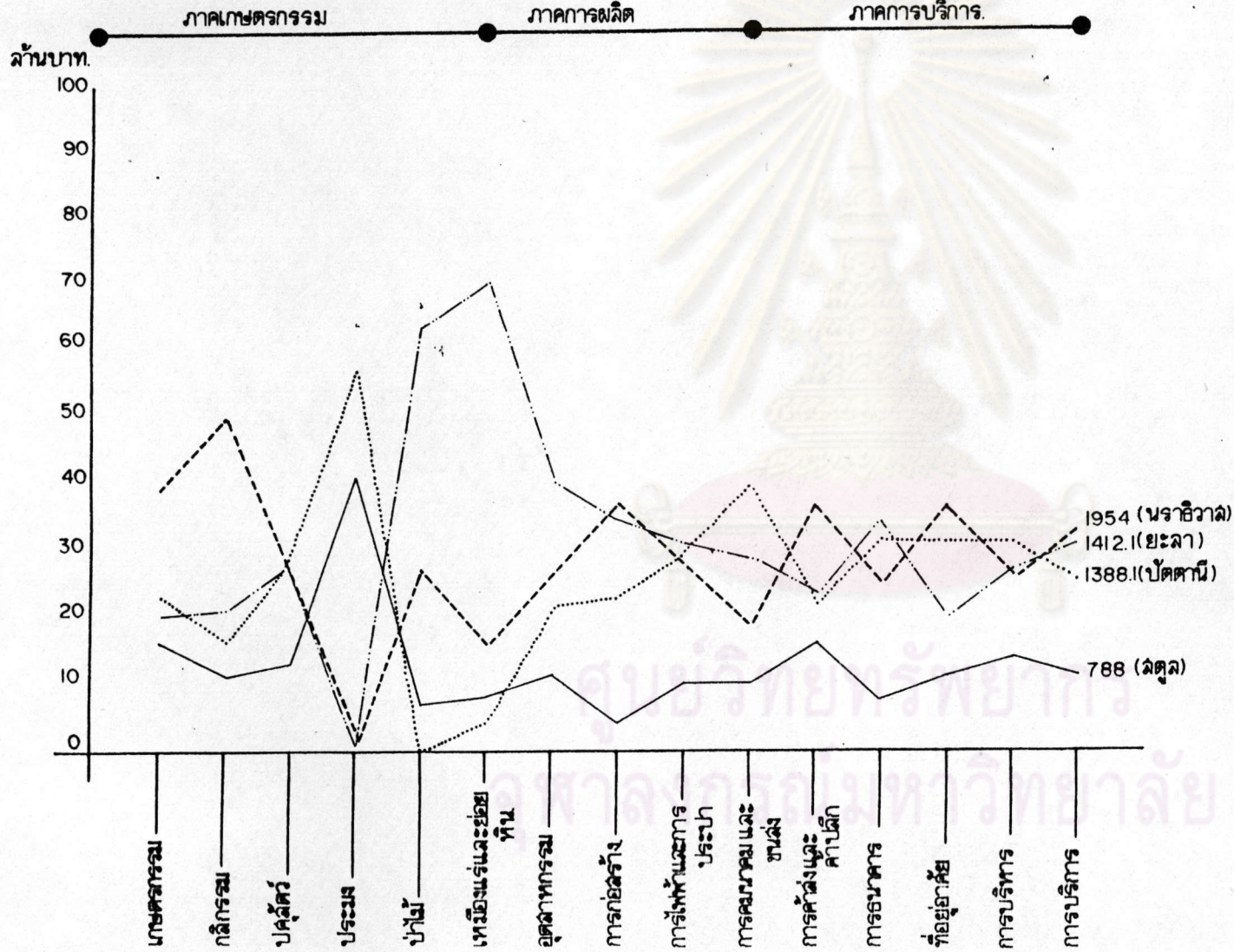
ที่มา : จากตารางที่ 15

ตารางที่ 17 สาขาการผลิตที่มีร้อยละการเปลี่ยนแปลงสัมบูรณ์สูงสุด 5 อันดับแรก

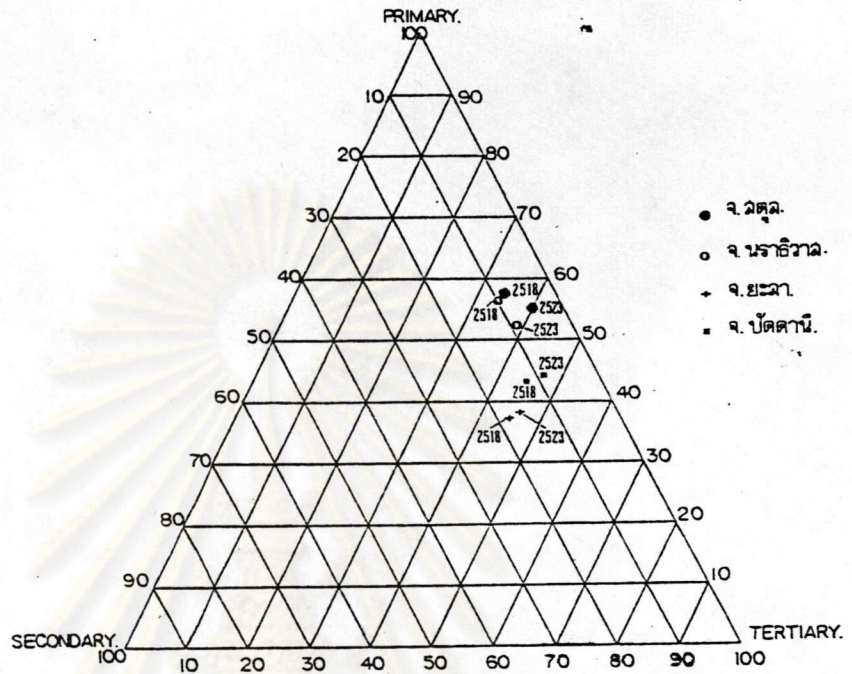
ยะลา		ปัตตานี		นราธิวาส		สตูล	
สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ	สาขาการผลิต	ร้อยละ
กลีกรรรม	33.92	ประมง	41.73	การบริการ	34.36	ประมง	99
การบริการ	25.56	การค้าส่งและ ค้าปลีก	20.54	การค้าส่งและ ค้าปลีก	32.67	การค้าส่งและ ค้าปลีก	46.61
การค้าส่งและ ค้าปลีก	18	การบริการ	15.34	กลีกรรรม	20.57	กลีกรรรม	21
การก่อสร้าง	16.39	กลีกรรรม	10.46	การก่อสร้าง	16.69	การบริหาร	14.21
ป่าไม้	8.48	การบริหาร	8.32	การบริหาร	11.76	การคมนาคม ขนส่ง	12.31

ที่มา : คำนวณจากผลิตภัณฑ์มวลรวมของจังหวัดยะลา, ปัตตานี, นราธิวาส และสตูล พ.ศ. 2518 - 2523

เปรียบเทียบผลิตภัณฑัที่มวบรวมรายสาขา.

แผนภาพ 10

จังหวัด.	มูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์พ.ศ.2518.						มูลค่ามวลรวมผลิตภัณฑ์พ.ศ.2523.					
	PRIMARY.		SECONDARY.		TERTIARY.		PRIMARY.		SECONDARY.		TERTIARY.	
	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%	มูลค่า	%
ยะลา.	382.4	37	198	19.	465	44.	537.50	38	232.30	16	642.30	46.
ปัตตานี	423.5	43.	112.7	12	441.9	45	614.50	44.	119.70	9	653.90	47.
นราธิวาส.	940.1	56	161.4.	10	587.1	34	1016.4	52	177.20	9	760.40	39.
ลดูล.	384.1	57.	58.1	9.	224.8	34	430.30	55.	41.10	5	316.60.	40.
รวมอนุภาค	2130.1	49	530.2	12.	1718.8	39	2598.70	47.	570.30	10	2373.20	43.

จังหวัดลู่ตูล มีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมน้อยที่สุด แต่เนื่องจากมีจำนวนประชากรน้อย เช่นกัน จึงทำให้รายได้ต่อหัวประชากรอยู่ในเกณฑ์ที่สูงกว่าค่าเฉลี่ยของภาคใต้ ผลิตภัณฑ์มวลรวมของลู่ตูลมีจำนวนทั้งสิ้น 788 ล้านบาท แบ่งเป็นภาคเกษตรกรรม 430.3 ล้านบาท ภาคการผลิต 41.10 ล้านบาท และภาคการบริการ 316.60 ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ เท่ากับ 55 : 5 : 40 ดังนั้น มูลค่าการผลิตของจังหวัด จึงเน้นที่ภาคเกษตรกรรมและภาคบริการเป็นสำคัญ โดยมีสาขาการผลิตที่มีมูลค่าสูงสุดใน 5 อันดับแรก คือ การกลั่นประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ และการบริหาร ทั้ง 5 สาขา มีมูลค่าการผลิตรวมกันเท่ากับ 658.3 ล้านบาท หรือคิดเป็นร้อยละ 83.54 ของจังหวัด ซึ่งนับได้ว่า เป็นสาขาการผลิตที่สำคัญของจังหวัด โดยเฉพาะเมื่อเปรียบเทียบกับ 5 สาขา ที่มีการเปลี่ยนแปลงสูงสุด ซึ่งประกอบด้วย สาขาประมง การค้าส่งและค้าปลีก การบริการ การบริหาร การคมนาคมและขนส่ง จะเห็นได้ว่าสาขาการผลิตข้างต้นจะเป็นตัวร่วมถึง 4 สาขา ยกเว้นแต่สาขาการบริการที่มีการเปลี่ยนแปลงลดลง จึงทำให้สาขาการคมนาคมและขนส่งเข้ามาแทนที่ ดังนั้น จึงอาจสรุปได้ว่าสาขาการผลิตทั้ง 5 สาขาข้างต้นเป็นสาขาการผลิตนำของจังหวัดลู่ตูล

จากที่กล่าวมาถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจของแต่ละจังหวัดอย่างกว้าง ๆ ตลอดจนสรุปสาขาการผลิตนำ (สาขาการผลิตใหญ่ ๆ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด) ของแต่ละจังหวัด เห็นได้ว่า มีลักษณะเด่น 5 ประการ คือ

1. สาขาการผลิตที่เป็นสาขาการผลิตนำของทุกจังหวัด จะมีบทบาทที่ภาคเกษตรกรรม และภาคการบริการแทบทั้งสิ้น ทั้งนี้จะพบว่า สาขาการผลิตนำของแต่ละจังหวัด จำนวน 5 สาขานั้น ส่วนใหญ่จะเป็นสาขาจากภาคการบริการ รองลงมาได้แก่ ภาคเกษตรกรรม สำหรับภาคการผลิต (Secondary sector) จะมีบทบาทน้อยมากเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ
2. การเปลี่ยนแปลงสัดส่วนระหว่างภาคเกษตรกรรม : ภาคการผลิต : ภาคการบริการ จะมีการเปลี่ยนแปลงในภาคบริการสูงสุด และภาคการเกษตรรองลงมา ส่วนภาคการผลิตมีการเพิ่มขึ้นที่ช้า เพราะเมื่อเปรียบเทียบกับภาคเศรษฐกิจอื่น ๆ แล้วมีอัตราการเพิ่มน้อยกว่า
3. สาขาการผลิตที่มีค่าสูงสุดของทุกจังหวัด มีลักษณะที่เหมือนกันทุกจังหวัด คือ สาขา

การกลไกกรรม ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า สาขาการผลิตนี้เป็นสาขาการผลิตนำของภูมิภาค แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางกายภาพทำให้ขยายตัวช้า ค่าร้อยละการเปลี่ยนแปลงจึงต่ำกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ

4. นอกจากสาขาการกลไกกรรมแล้ว สาขาการผลิตนำของทุกจังหวัดยังมีสาขาที่ร่วมกันอีก 2 สาขา คือ สาขาการค้าปลีกและค้าปลีกกับสาขาการบริการ ดังนั้น 2 สาขาการผลิตนี้จึงเป็นสาขาการผลิตนำของภาคได้เช่นเดียวกับสาขาการกลไกกรรม

5. สาขาการผลิตอื่น ๆ ที่ไม่ได้เป็นตัวร่วมของทุกจังหวัด แต่อย่างน้อยจะต้องเป็นตัวร่วมของ 2 จังหวัด เช่น

สาขาการก่อสร้าง	จะเป็นสาขาการผลิตนำของ	ยะลา และนราธิวาส
การคมนาคมและขนส่ง	จะเป็นสาขาการผลิตนำของ	ยะลา และปัตตานี
สาขาประมง	จะเป็นสาขาการผลิตนำของ	ปัตตานี และสตูล

โดยสรุป โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยังคงมีบทบาทสำคัญในภาคเกษตรกรรมอยู่ โดยเฉพาะสาขาการกลไกกรรม ถึงแม้ว่าภาคการบริการจะเริ่มมีบทบาทมากขึ้นก็ตาม แต่ก็ยังไม่อาจรองรับแรงงานส่วนใหญ่ได้ ทั้งนี้เพราะอาชีพหลักของประชากรคือ การทำการเกษตร โดยเฉพาะสวนยางพารา แต่เนื่องจากข้อจำกัดทางพื้นที่ การขยายผลผลิตในการเพิ่มเนื้อที่เพาะปลูกจึงทำได้น้อย การขยายผลผลิตจึงทำได้โดยการเปลี่ยนมาเป็นการปลูกยางพันธุ์ทดแทน ซึ่งกว่าจะให้ผลผลิตได้ก็ต้องใช้เวลาระยะหนึ่ง ดังนั้น การพัฒนาทางเศรษฐกิจในภาคการผลิตและภาคบริการ น่าที่จะเป็นเป้าหมายในการวางแผนได้ในอนาคต โดยเฉพาะการผลิตที่ต้องอาศัยวัตถุดิบจากการกลไกกรรม

โครงสร้างทางสังคม

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic groups) จากผลการศึกษาทางด้านประวัติศาสตร์ ได้ข้อสรุปว่าประชากรของภูมิภาคนี้ ได้รับอิทธิพลของศาสนาอิสลามมาโดยตลอด ดังนั้น ประชากรส่วนหนึ่งจะมีรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักการศาสนาอิสลาม ในขณะที่ประชากรอีกบางส่วน

มีรูปแบบวิถีชีวิตตามคำสอนอื่น ๆ เช่น พุทธ คริสต์ ฮินดู เป็นต้น ดังนั้น ลักษณะสังคมจึงเป็นสังคมที่คนต่างศาสนาและวัฒนธรรมอยู่ร่วมกัน

ลักษณะดังกล่าวนี้ อาจจำแนกกลุ่มประชากรในสังคมได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. ประชากรที่นับถือศาสนาอิสลาม เรียกว่า ไทยมุสลิม
2. ประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ เรียกว่า ไทยพุทธ
3. ประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ เช่น คริสต์ ฮินดู ขงฉื่อ

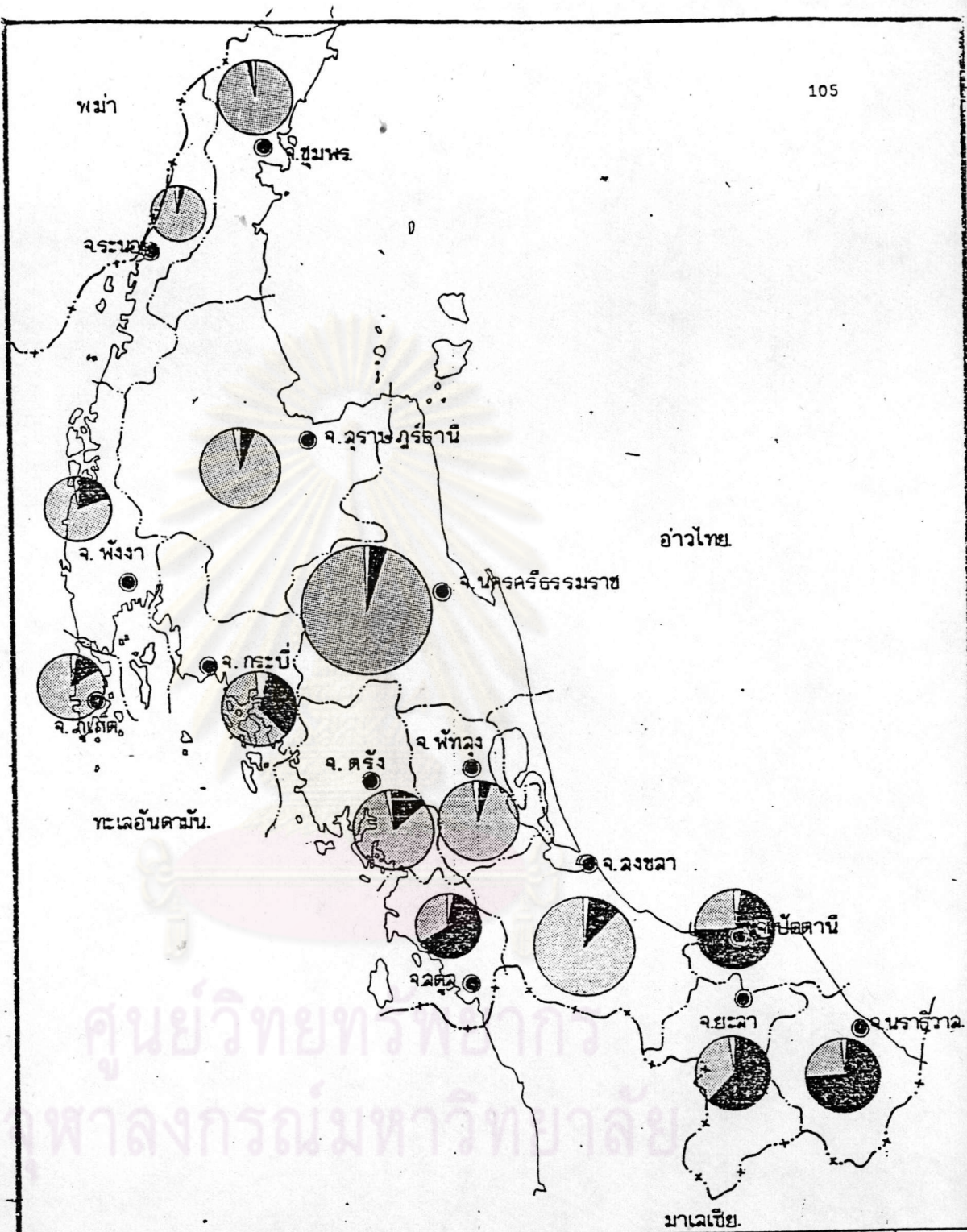
สัดส่วนของประชากรแต่ละกลุ่ม จะมีจำนวนมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ตามแต่ระดับชุมชน ทั้งนี้ หากพิจารณาในชุมชนภาคใต้ พบว่า จะมีจำนวนประชากรไทยพุทธมากที่สุด เพราะจากจำนวนประชากรภาคใต้ทั้งสิ้น 5,625,929 คน จะเป็นไทยพุทธมากที่สุด จำนวน 4,210,312 คน รองลงมาคือไทยมุสลิม จำนวน 1,371,767 คน และศาสนาอื่น ๆ อีก 43,858 คน โดยมีสัดส่วนของประชากร พุทธ : มุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 74.84 : 24.38 : .78 (ตารางที่ 18) ในชุมชนระดับนี้ กลุ่มของไทยพุทธจะเป็นชนกลุ่มใหญ่ (Majority group) และไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มน้อย (Minority group) สำหรับชุมชนในระดับจังหวัดของภาคใต้นั้น อาจจำแนกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ตามสัดส่วนของประชากรแต่ละศาสนา คือ (แผนที่ 15)

1. จังหวัดที่มีกลุ่มไทยพุทธเป็นชนกลุ่มใหญ่ ประกอบด้วย 10 จังหวัด คือ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช กระบี่ พังงา ภูเก็ต ระนอง ตรัง พัทลุง และสงขลา จังหวัดเหล่านี้จะมีสัดส่วนของไทยพุทธมากที่สุด ทั้งนี้จากประชากรรวม 4,387,913 คน เป็นไทยพุทธ 3,888,744 คน ไทยมุสลิม 465,277 คน และศาสนาอื่น ๆ 33,892 คน คิดเป็นสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 89 : 10 : 1 ลักษณะเด่นของกลุ่มนี้คือ มีสัดส่วนของไทยพุทธต่อกลุ่มอื่น ๆ แตกต่างกันอย่างมากระหว่างจังหวัด โดยเฉพาะบางจังหวัดแทบที่จะเป็นไทยพุทธทั้งจังหวัด เช่น ชุมพร ซึ่งมีสัดส่วนของไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 98.8 : .37 : .38 %

ตารางที่ 18 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามศาสนา พ.ศ. 2523

จังหวัด	จำนวนประชากร							สัดส่วนประชากร		
	บอตรวม	ร้อยละ	พุทธ	อิสลาม	คริสต์	ฮินดู	อื่น ๆ	พุทธ	มุสลิม	อื่น ๆ
ชุมพร	310,318	5.52	306,606	1,162	302	2	2,246	98.8	.37	.83
สุราษฎร์ธานี	588,143	10.45	571,909	11,765	769	2	3,698	97.24	2	.76
กระบี่	216,187	3.84	139,759	73,982	86	7	2,353	64.65	34.22	1.13
พังงา	170,284	3.03	135,690	32,677	-	-	1,917	79.68	19.19	1.13
ภูเก็ต	130,946	2.33	105,327	24,295	270	5	1,049	80.44	18.55	1.01
ระนอง	83,467	1.48	73,170	9,382	104	-	811	87.66	11.24	1.10
นครศรีธรรมราช	1,213,725	21.57	1,147,357	59,710	1,096	25	5,537	94.53	4.92	.55
ตรัง	446,590	7.94	388,114	54,038	609	6	3,823	86.91	12.10	.99
สงขลา	817,957	14.54	648,595	163,347	652	110	5,253	79.29	19.97	.74
พัทลุง	410,296	7.29	372,217	34,919	70	4	3,086	90.72	8.51	.77
สตูล	156,491	2.78	51,648	103,277	28	-	1,538	33	66	1
ปัตตานี	418,603	7.44	90,949	324,548	114	14	2,978	21.73	77.53	.74
ยะลา	265,164	4.72	96,554	166,509	406	11	1,684	36.41	62.8	.79
นราธิวาส	397,758	7.07	82,417	312,156	39	5	3,141	20.72	78.48	.80
รวมภาคใต้	5625929	100	4210312	1371767	4545	191	39114	74.84	24.38	.78

ที่มา : สำนักทะเบียนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2523 รายจังหวัด จ.ยะลา หน้า 21, จ.นราธิวาส หน้า 25, จ.สตูล หน้า 21 และ จ.ปัตตานี หน้า 25

แผนที่แสดง จำนวนประชากรรายจังหวัด

<ul style="list-style-type: none"> > 1,000,000 คน 650,000 - 850,000 400,000 - 650,000 200,000 - 400,000 100,000 - 200,000 < 100,000 คน 	<ul style="list-style-type: none"> ♂ ชาย ♀ หญิง □ โสด ■ สมรส 	<p>10 0 20 40 80 กม.</p> <p>แผนที่ 15</p> <p>ที่มา:</p>
--	--	---

ตารางที่ 19 การเปลี่ยนแปลงประชากรจำแนกตามค่าส่ง

กลุ่ม	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลง			% / ปี
	2513	2523	จำนวน	absolute	relative	
ไทยพุทธ	257,099	321,568	64,469	24.33	25.07	2.5
ไทยมุสลิม	710,906	906,490	195,584	73.80	27.51	2.7
อื่น ๆ	4,981	9,958	4,977	1.87	99.92	2.9
รวม	972,986	1,238,016	265,030	100	27.24	2.7

ที่มา : สำนักทะเบียนราษฎร์และเคหะ พ.ศ. 2513 และ พ.ศ. 2523 จ.ยะลา นราธิวาส สัตตล และปัตตานี

ตารางที่ 20 การเปลี่ยนแปลงประชากรรายจังหวัดตามค่าส่ง

จังหวัด	การเปลี่ยนแปลงไทยพุทธ				การเปลี่ยนแปลงไทยมุสลิม			
	จำนวน	absolute	relative	% / ปี	จำนวน	absolute	relative	% / ปี
ปัตตานี	17,008	26.38	23	2.3	69,154	35.36	27.07	2.7
ยะลา	20,383	31.62	26.76	2.6	46,593	23.82	38.58	3.8
นราธิวาส	11,033	17.11	15.46	1.5	57,627	29.46	22.64	2.2
สัตตล	16,045	24.89	45.07	4.5	22,210	11.36	27.40	2.7
รวม	64,469	100	25.07	2.5	195,584	100	27.51	2.7

ที่มา : จากตารางที่ 19

2. จังหวัดที่มีไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ ซึ่งก็คือ ภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อันมีประชากรรวมเท่ากับ 1,238,016 คน คิดเป็นร้อยละ 66.08 ของภาคใต้ แบ่งเป็นไทยมุสลิม 906,490 คน ไทยพุทธ 321,568 คน ลักษณะพิเศษของภูมิภาคนี้ ก็มีลักษณะเช่นเดียวกับกลุ่มแรกในประเด็นที่ว่า ทุกจังหวัดจะมีสัดส่วนของไทยมุสลิม แตกต่างจากประชากรกลุ่มอื่น ๆ อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะ จ.นราธิวาส มีความแตกต่างกันมากที่สุด เท่ากับ 72.48 : 20.72 : .80 % (มุสลิม : พุทธ : อื่น ๆ) และ จ.สตูลจะมีสัดส่วนแตกต่างกันน้อยที่สุด เท่ากับ 66 : 33 : 1 % สภาพดังกล่าวนี้ เป็นเพราะบทบาทของคำสั่งนำอิสลามที่แผ่ขยายครอบคลุมดินแดนบริเวณนี้เอง ซึ่งทำให้ประชากรไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ และมีแนวโน้มที่จะคงสภาพดังนี้ ต่อบริเวณในอนาคต ทั้งนี้เพราะอัตราการเปลี่ยนแปลงของไทยมุสลิมมีสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ตารางที่ 19 ชี้ให้เห็นได้ว่า ในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา (2513 - 2523) ภูมิภาคนี้มีประชากรเพิ่มขึ้นจำนวน 265,030 คน คิดเป็นร้อยละ 27.24 โดยมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยต่อปีเท่ากับ 2.7 % การเพิ่มประชากรดังกล่าว เป็นการเพิ่มของไทยมุสลิมมากที่สุด เท่ากับ 195,584 คน หรือ 73.80 % ของการเพิ่มทั้งภูมิภาค รองลงมาได้แก่ ไทยพุทธ 64,469 คน (24.33 %) และคำสั่งนำอื่น ๆ เท่ากับ 4,977 (1.87 %) เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเติบโตต่อปีของประชากรคำสั่งนำอื่น ๆ จะเพิ่มมากที่สุด แต่เนื่องจากเป็นประชากรกลุ่มเล็กที่สุด จึงไม่มีบทบาทต่อภูมิภาคมากนัก ในขณะที่เดียวกันไทยมุสลิมจะมีอัตราการเติบโตรองลงมาเท่ากับ 2.7 % ต่อปี ซึ่งสูงกว่าของไทยพุทธเล็กน้อย สำหรับการเพิ่มประชากรในรายจังหวัด ก็มีลักษณะอย่างเดียวกันใน 3 จังหวัด คือ บัตตานี ยะลา และนราธิวาส จะมีอัตราการเพิ่มของไทยมุสลิมสูงกว่าไทยพุทธ แต่ จ.สตูล จะมีลักษณะที่แตกต่างเล็กน้อย คือ ถึงแม้ว่าการเพิ่มของจำนวนไทยพุทธจะน้อยกว่าไทยมุสลิม แต่เมื่อเปรียบเทียบอัตราการเติบโตต่อปี ไทยพุทธจะสูงกว่าไทยมุสลิมมาก ลักษณะดังนี้ จ.สตูล จึงมีแนวโน้มที่ไทยพุทธจะเพิ่มขึ้น ได้สัดส่วนที่ใกล้เคียงกับไทยมุสลิม ทั้งนี้ โดยลักษณะที่ตั้งของสตูลอยู่ท่ามกลางกลุ่มจังหวัดที่ประชากรส่วนใหญ่ เป็นไทยพุทธจึงทำให้การเคลื่อนไหวของประชากรไทยพุทธเป็นไปได้ง่าย

ชุมชนระดับอำเภอของภูมิภาคก็มีลักษณะเช่นเดียวกับจังหวัด คือ อำเภอส่วนใหญ่จะมีไทยมุสลิมเป็นประชากรกลุ่มใหญ่ เพราะจำนวนอำเภอทั้งสิ้น 33 อำเภอ จะมีเพียง 2 อำเภอเท่านั้น ที่มีประชากรที่นับถือคำสั่งนำพุทธมากที่สุด คือ อ.เบตง (จ.ยะลา) และ กิ่ง อ.สุคิริน

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนประชากรรายอำเภอจำแนกตามศาสนา พ.ศ. 2523

อำเภอ	ประชากร รวม	ไทยพุทธ		ไทยมุสลิม		สัดส่วนประชากร ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม	การกระจายตัวประชากร : กม.	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		ไทยพุทธ	ไทยมุสลิม
จังหวัดปัตตานี	507,760	83,855	35.12	423,905	38.72	16.51:83.49	39.75	200.94
อ.เมือง	70,023	16,105	6.74	53,918	4.93	23 : 77	160.25	536.90
อ.สายบุรี	53,290	10,658	4.46	42,632	3.89	20 : 80	43.95	175.80
อ.ยะรัง	62,951	3,148	1.33	59,803	5.46	5 : 95	15.74	299.01
อ.ยะหริ่ง	57,479	8,622	3.61	48,857	4.46	15 : 85	40.29	228.30
อ.หนองจิก	55,436	9,978	4.18	45,458	4.16	18 : 82	39.64	180.60
อ.โคกโพธิ์	66,761	12,017	5.03	54,744	5	18 : 82	25.79	117.48
อ.มายอ	88,775	9,765	4.09	79,010	7.22	11 : 89	41.55	336.21
อ.ปานาเระ	35,566	10,670	4.47	24,896	2.27	30 : 70	67.28	156.97
กิ่ง อ.ทุ่ง ยางแดง	9,930	99	.04	9,831	.90	1 : 99	.79	78.64
กิ่ง อ.ไม้แก่น	7,549	2,793	1.17	4,756	.43	37 : 63	26.86	45.73
จังหวัดยะลา	273,866	55,979	23.44	217,887	19.91	20 : 80	12.11	47.15
อ.เมือง	117,842	23,569	9.87	94,273	8.61	20 : 80	61.67	246.69
อ.เบตง	38,137	19,450	8.15	18,687	1.71	51 : 49	13.32	12.80
อ.รามัน	51,894	1,557	.65	50,337	4.60	3 : 97	3.03	98.12
อ.ยะหา	33,336	3,667	1.54	29,669	2.71	11 : 89	3.90	31.56
อ.บันนังสตา	24,052	4,810	2.01	19,242	1.76	20 : 80	7.67	30.69
อ.ธารโต	8,605	2,926	1.22	5,679	.52	33 : 66	4.57	8.87
จังหวัดนราธิวาส	409,486	79,645	33.35	329,841	30.13	19 : 81	17.96	74.39
อ.เมือง	72,124	14,425	6.04	57,699	5.27	20 : 80	48.57	194.27
อ.สุไหงโกลก	36,079	7,216	3.03	28,863	2.64	20 : 80	68.08	272.29
อ.สุไหงปาดี	45,722	7,316	3.06	38,406	3.52	16 : 84	19.55	102.65

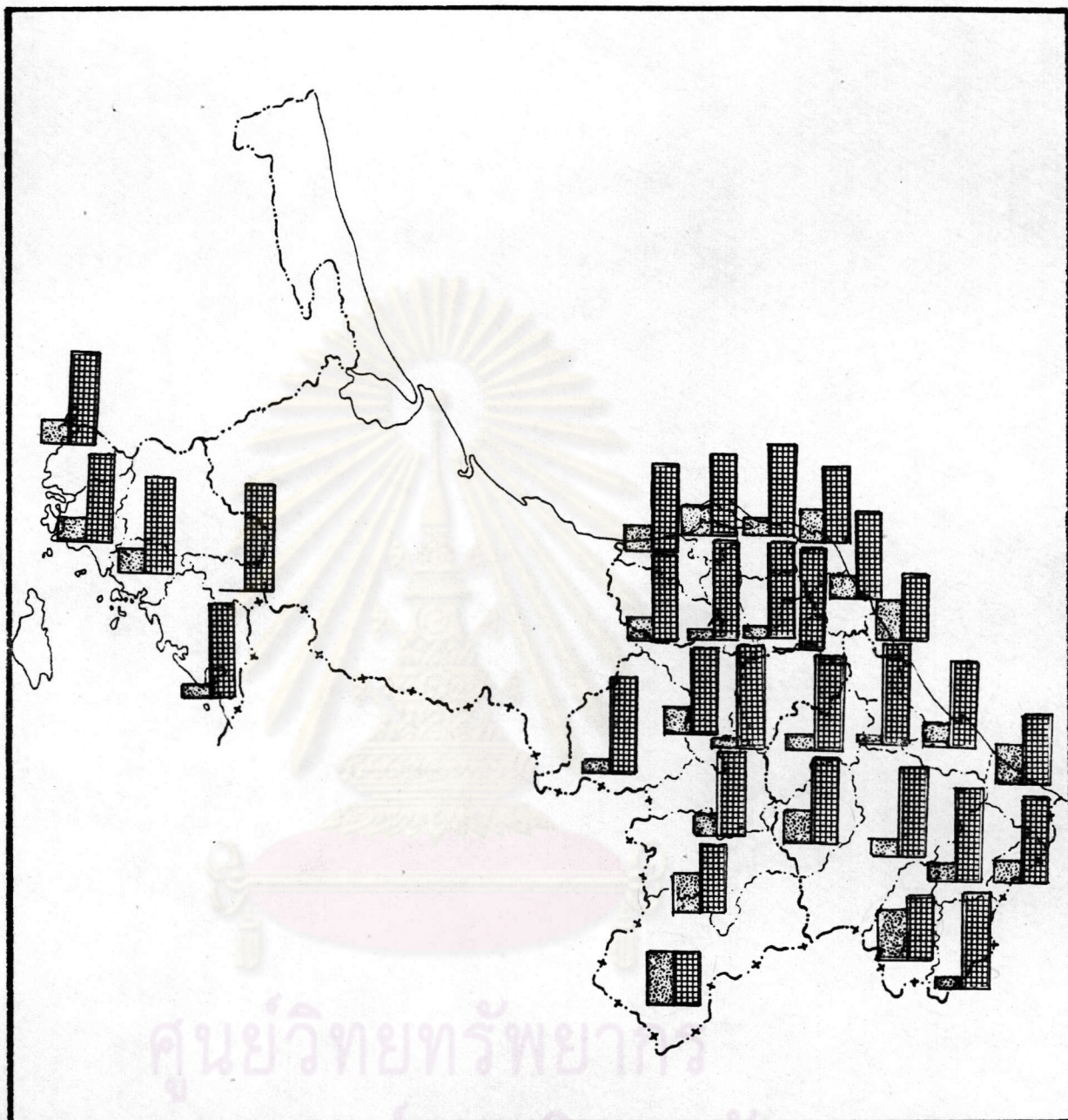

อำเภอ	ประชากร	ไทยพุทธ		ไทยมุสลิม		สัดส่วนประชากร ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม	การกระจายตัว ประชากร : กม. ²	
		จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ		ไทยพุทธ	ไทยมุสลิม
อ.ระแงง	86,978	13,047	5.46	73,931	6.75	15 : 85	10.74	60.85
อ.เชียงอ	29,355	2,055	.86	27,300	2.49	7 : 93	10.31	.36.97
อ.ตากใบ	45,357	17,236	7.22	28,121	2.57	38 : 62	70.64	115.25
อ.ริโอเลาะ	37,587	3,759	1.57	33,828	3.09	10 : 90	8.19	73.70
อ.แว้ง	29,878	2,988	1.25	26,890	2.46	10 : 90	8.54	76.83
กิ่ง อ.ศรีสาคร	11,682	3,505	1.47	8,177	.75	30 : 70	8.76	20.44
กิ่ง อ.สุคีริน	14,724	8,098	3.39	6,626	.61	55 : 45	14.70	12.03
อ.บาเจาะ	-	-	-	-	-	-	-	-
จังหวัดสตูล	142,350	19,306	8.09	123,044	11.24	14 : 86	8.85	56.39
อ.เมือง	65,846	6,585	2.76	59,261	5.41	10 : 90	7.74	69.72
อ.ละงู	36,480	7,296	3.06	29,184	2.67	20 : 80	21.46	85.84
อ.ทุ่งหว้า	11,999	2,400	1	9,599	.88	20 : 80	8.16	32.65
กิ่ง อ.ควนโดน	14,335	287	.12	14,048	1.28	2 : 98	.88	43.31
กิ่ง อ.ท่าแพ	13,690	2,738	1.15	10,952	1	20 : 80	19.56	78.23
อ.ควนหลง	-	-	-	-	-	-	-	-
รวมทั้งภูมิภาค	1333462	238,785	100	1094677	100	18 : 82	17.89	82.02

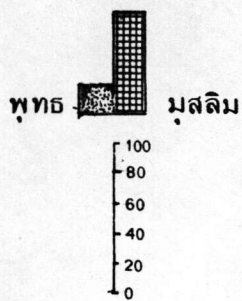
ที่มา : กองประสานราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรมการปกครอง

หมายเหตุ (1) ข้อมูลเหล่านี้ปรับมาจากข้อมูล ปี 2522

(2) ประชากรไทยพุทธ = ไทยพุทธ + ประชากรนับถือศาสนาอื่น ๆ

แผนที่แสดง สัดส่วนประชากรรายอำเภอ

5 0 10 20 40 กม.

แผนที่ 16

ที่มา :

(นราธิวาส) แต่ก็มีสัดส่วนที่ไม่แตกต่างกันมากนักหรือเกือบจะเท่าเทียมกัน คือ อ.เบตง มีสัดส่วนระหว่างไทยพุทธ : ไทยมุสลิม เท่ากับ 51 : 49 % และ กิ่ง อ.ลือศรีน เท่ากับ 55 : 45 % ในขณะที่อำเภออื่น ๆ จะมีสัดส่วนประชากรไทยมุสลิมสูงกว่าไทยพุทธมากมาย โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาการกระจายตัวประชากรแต่ละกลุ่มบนพื้นที่ พบว่า บางอำเภอจะมีกลุ่มประชากรไทยมุสลิมครอบคลุมเต็มพื้นที่ของอำเภอทีเดียว เช่น กิ่ง อ.ทุ่งยางแดง มีการกระจายตัวของประชากรเท่ากับ 79.43 คนต่อ ตร.กม. จำนวนดังกล่าวนี้ เป็นไทยมุสลิมถึง 78.64 คน : กม.² ในขณะที่เป็นการกระจายตัวของประชากรไทยพุทธ เท่ากับ .78 คน : กม.² อย่างไรก็ตามหากพิจารณาลักษณะการกระจายตัวของประชากร ในสภาพความเป็นจริงแล้ว อาจได้ลักษณะแตกต่าง ทั้งนี้ เพราะประชากรจะตั้งถิ่นฐานก็แต่เฉพาะพื้นที่ที่อยู่อาศัยได้เท่านั้น

วิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ของชุมชนเมืองสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

ชุมชนเทศบาล ประกอบด้วยประชากร 3 กลุ่ม เช่นเดียวกับชุมชนระดับอำเภอและจังหวัด คือ ไทยพุทธ ไทยมุสลิม และประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ สำหรับสัดส่วนประชากรแต่ละกลุ่มอาจแตกต่างจากชุมชนอื่น ๆ เล็กน้อย คือในขณะที่ชุมชนระดับอำเภอจะมีประชากรไทยมุสลิมเป็นชนกลุ่มใหญ่แต่ภายในเมือง กล่าวได้ว่ามีลักษณะของการก้ำกึ่งกัน ทั้งนี้ หากรวมประชากรเมืองทั้งภูมิภาคแล้ว ประชากรไทยพุทธมีสัดส่วนสูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ กล่าวคือ จากจำนวนประชากรในเมือง (ทั้งภูมิภาค) ทั้งสิ้น 165,583 คนนั้น เป็นประชากรไทยพุทธถึง 100,306 คน ไทยมุสลิม 63,378 คน และศาสนาอื่น ๆ 1,899 คน โดยคิดเป็นสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 61 : 38 : 1 (ตารางที่ 22) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาในระดับจังหวัด อาจแยกออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่ม จ.ยะลา และ จ.สตูล กับกลุ่ม จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส กลุ่มจังหวัดทั้ง 2 กลุ่มจะมีสัดส่วนระหว่างประชากรไทยพุทธกับไทยมุสลิม ในลักษณะตรงข้ามกัน กล่าวคือ ในขณะที่กลุ่มแรก จะมีประชากรไทยพุทธอาศัยอยู่เป็นสัดส่วนสูงกว่าไทยมุสลิมมาก (ยะลา ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 77 : 22 : 1 % สตูล เท่ากับ 70 : 29 : 1 %) กลุ่มจังหวัดที่สองจะมีประชากรไทยมุสลิมอาศัยอยู่มากกว่าไทยพุทธ ถึงแม้ว่าจะมีสัดส่วนสูงกว่าเพียงเล็กน้อยก็ตาม กล่าวคือ ปัตตานีมีสัดส่วน ไทยพุทธ : ไทยมุสลิม : อื่น ๆ เท่ากับ 48 : 51 : 1 % ในขณะที่นราธิวาสมีสัดส่วนเท่ากับ 46 : 53 : 1 % เท่านั้น

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนประชากรจำแนกตามศาสนาในเขตเทศบาล 2523

จังหวัด	ประชากรรวม		ไทยพุทธ		ไทยมุสลิม		อื่น ๆ		สัดส่วนประชากร พุทธ : มุสลิม : อื่นๆ
	รวม	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	รวม	ร้อยละ	
ปัตตานี	37,617	8.99	18,061	19.58	19,012	5.86	544		48:51:1
ยะลา	63,442	29.93	48,710	50.45	13,940	8.37	792		77:22:1
นราธิวาส	48,873	12.29	22,614	27.43	25,913	8.30	346		46:53:1
สตูล	15,651	10	10,921	21.15	4,513	4.37	217		70:29:1
รวมภูมิภาค	165,583	13.37	100,306	31.19	63,378	6.99	1,899	19.07	61:38:1

ที่มา : สำนักทะเบียนและเคหะ พ.ศ. 2523 จ.ยะลา นราธิวาส สตูล

และปัตตานี

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 23 แสดงการเปลี่ยนแปลงประชากรแต่ละคำสนาในเขตเทศบาล

กลุ่มประชากร	จำนวนประชากร		การเปลี่ยนแปลง			growth rate
	2513	2523	จำนวน	absolute	relative	
ไทยพุทธ	70,580	100,306	29,726	58.68	42.12	4.2
ไทยมุสลิม	43,473	63,378	19,905	39.29	45.79	4.5
อื่น ๆ	873	1,899	1,026	2.03	117.52	11.7
รวมภูมิภาค	114,926	165,583	50,657	100	44.08	4.4

ที่มา : สัมภาษณ์ประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ 2523 สำนักงานสถิติแห่งชาติ

ตารางที่ 24 การเปลี่ยนแปลงประชากรไทยพุทธและไทยมุสลิม

จังหวัด	ไทยพุทธ				ไทยมุสลิม			
	จำนวน	absolute	relative	growth rate	จำนวน	absolute	relative	growth rate
ปัตตานี	4,139	14.09	30.20	3.2	3,743	18.80	24.51	2.4
ยะลา	14,386	48.40	41.91	4.1	6,581	33.06	89.43	8.9
นราธิวาส	5,759	19.37	34.17	3.4	6,812	34.22	35.66	3.5
ลือล	5,392	18.14	97.52	9.7	2,769	13.91	158.77	15.8
รวม	29,726	100	42.12	4.2	19,905	100	45.79	4.5

ที่มา : จากตารางที่ 23

อย่างไรก็ตาม เมื่อศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงประชากรแต่ละกลุ่ม อาจสรุปได้อย่าง ลัดดคล่องกันทุกจังหวัด คือ หากอัตราการเปลี่ยนแปลงยังคงเป็นไปเช่นนี้ ในอนาคต กลุ่มประชากร มุสลิมจะมีสัดส่วนสูงที่สุด ทั้งนี้ จากตารางที่ 23 พบว่าประชากรมุสลิมจะมีอัตราการเติบโตต่อปี สูงกว่าประชากรไทยพุทธ คือ อัตราเพิ่มร้อยละ 4.5 ในขณะที่ไทยพุทธมีอัตราการเติบโตเพียง 4.2 % (สำหรับกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาอื่น ๆ ถึงแม้จะมีอัตราการเติบโตสูงที่สุดก็ตาม (11.7 %) แต่เนื่องจากมีจำนวนประชากรน้อยที่สุด จึงอาจกล่าวได้ว่าอัตราการเติบโตดังกล่าว มีอิทธิพลน้อยมาก เมื่อเปรียบเทียบกับอีก 2 กลุ่ม ดังนั้น ในการวิเคราะห์กลุ่มชาติพันธุ์ของ ชุมชน จึงมุ่งเน้นที่ไทยพุทธและไทยมุสลิมเป็นสำคัญ และเมื่อพิจารณาในรายจังหวัดเห็นได้อย่าง ชัดเจนว่า ใน จ.ยะลา นราธิวาส และสตูล ประชาชนไทยมุสลิมมีอัตราการเพิ่มเฉลี่ยต่อปีสูง สุดเท่ากับ 8.9 % 3.5 % และ 15.8 % ตามลำดับ ในขณะที่ จ.ปัตตานี มีลักษณะตรงข้าม คือ ไทยพุทธมีอัตราการเพิ่มสูงกว่าไทยมุสลิมเพียงเล็กน้อย เท่ากับ 3.2 % ต่อปี ในขณะที่ ไทยมุสลิมมีอัตราการเติบโตเพียง 2.4 % เท่านั้น อัตราการเพิ่มประชากรดังกล่าวนี้ อาจสรุป ได้ว่ามีสาเหตุมาจากอิทธิพลทางศาสนาเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะการวางแผนครอบครัว ไม่ว่าจะเป็น เป็นการคุมกำเนิดหรือการทำแท้ง (นอกเหนือจากข้อยกเว้น) ถือว่า ผิดบทบัญญัติศาสนาอิสลาม ดังนั้น จึงมีผลให้ภาวะการเจริญพันธุ์ของสตรีมุสลิมสูงกว่าไทยพุทธก็เป็นได้

ความสัมพันธ์ระหว่าง พื้นที่สี่จังหวัดชายแดนภาคใต้กับจังหวัดสงขลา

การคัดกลุ่มจังหวัดโดยใช้วัฒนธรรมเป็นดัชนี ทำให้ต้องตัดเอา จ.สงขลา ออกจาก กลุ่มจังหวัดชายแดน ซึ่งโดยสภาพภูมิศาสตร์แล้วทั้ง 5 จังหวัด (สตูล สงขลา ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส) เป็นพื้นที่ต่อเนื่องกัน โดยสภาพการแล้ว พื้นที่ทุกจังหวัดจะต้องพึ่งพิงซึ่งกันและ กัน ไม่มีจังหวัดใดที่มีความสมบูรณ์ในตัวเองเพียงพอ ที่จะอยู่อย่างโดดเดี่ยวได้ ดังนั้น นอกจาก จะศึกษาเน้นในเรื่องของวัฒนธรรมแล้ว การศึกษาความเชื่อมโยงในด้านต่าง ๆ จึงไม่อาจจะ หลีกเสียดได้ โดยเฉพาะเมื่อพิจารณาจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 5 ในส่วนที่ เกี่ยวกับเมืองหลักด้วยแล้ว เห็นได้ว่า พื้นที่ทั้ง 5 จังหวัด ถือเป็นพื้นที่อันหนึ่งอันเดียวกันในการ วางแผนภาค โดยกำหนดให้ จ.สงขลา เป็นเมืองหลัก ปัตตานีเป็นเมืองรอง โดยมีจังหวัดอื่น ๆ เป็นพื้นที่ในเขตอิทธิพล

อย่างไรก็ตาม การศึกษาความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยนำเล่นข้อมูลอย่างพร้อมเพียง นั้น ไม่อาจกระทำได้เพราะจะทำให้ผลงานการวิจัยขาดเอกภาพ ดังนั้น จึงได้สรุปบทบาทและความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ จากผลการศึกษาของสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งเอเชีย ซึ่งสรุปความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ตามแผนที่ 17 โดยอาจอธิบายอย่างสรุปได้ดังนี้⁷

1. ศูนย์กลางหลัก จากการศึกษาพบว่าศูนย์กลางหลักของภูมิภาคอยู่ที่ จ.สงขลา เทศบาลเมืองสงขลา และเทศบาลเมืองหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางความเจริญของจังหวัด ทั้งนี้ เนื่องจาก จ.สงขลา มีความได้เปรียบจากพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ในหลายประการ เช่น จ.สงขลา มีความพร้อมทางด้านโครงสร้างพื้นฐานมากกว่าทุกจังหวัด มีความได้เปรียบในด้านที่ตั้ง รวมทั้งนโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญแก่ จ.สงขลา มากกว่าจังหวัดอื่น ๆ เป็นต้น ความเป็นศูนย์กลางหลักของสงขลา อาจกำหนดได้ในลักษณะ 5 ประการ คือ

1.1 เป็นศูนย์กลางในการผลิตข้าวและยางพารารายใหญ่ที่สุดของภูมิภาค โดยเฉพาะยางพารา ท่าเรือสงขลาเป็นท่าเรือในการส่งออกยางพาราของภูมิภาค โดยมีการส่งออกโดยเฉลี่ยปีละ 150,000 ตัน คิดเป็นมูลค่าโดยเฉลี่ย 2,000 ล้านบาท โดยส่งไปยังตลาดต่างประเทศ เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น และอเมริกา เป็นต้น ยางพาราที่ใช้ทำเรือสงขลาจะเป็นผลิตภัณฑ์จากสงขลา และจังหวัดใกล้เคียง โดยเฉพาะจาก จ.ยะลา ซึ่งเป็นศูนย์กลางรวมในการผลิตยางพารา

1.2 เมืองหาดใหญ่ เป็นศูนย์กลางทางการค้าและการบริการ

1.3 เป็นศูนย์กลางอุตสาหกรรมเพื่อการส่งออก

1.4 เป็นศูนย์กลางทางด้านการศึกษา โดยเฉพาะการศึกษาระดับอุดมศึกษา

1.5 เป็นศูนย์กลางของผลิตภัณฑ์ประมง และเป็นเมืองทำส่งออกผลิตภัณฑ์ประมง โดยได้ผลผลิตส่วนหนึ่งมาจาก จ.สตูล

⁷ สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย, โครงการศึกษาเพื่อวางแผนพัฒนาพื้นที่เฉพาะบริเวณ 5 จังหวัดภาคใต้, (ฮัตล้าเนา) หน้า 4 - 3

โดยลักษณะสำคัญทั้ง 5 ประการ จึงทำให้ จ.สงขลา มีสภาพเป็นศูนย์กลางหลักของภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้อย่างเด่นชัด

2. ศูนย์กลางรอง จ.ยะลามีลักษณะเป็นศูนย์กลางรอง โดยมีบทบาทในการให้บริการแก่ จ.ปัตตานี และ จ.นราธิวาส ทั้งนี้ เนื่องจากพื้นที่ส่วนนี้อยู่ห่างจากศูนย์กลางหลักมาก การใช้บริการจาก จ.สงขลา จึงไม่ค่อยสะดวกเท่า จ.ยะลา ดังนั้น จ.ยะลา จึงรับหน้าที่และบทบาทนั้นแทน จ.สงขลา โดยเฉพาะเป็นศูนย์กลางในการผลิตอุตสาหกรรมยางพารา แต่เนื่องจาก จ.ยะลาไม่มีท่าเรือ ประกอบกับท่าเรือปัตตานีมีประสิทธิภาพต่ำ ดังนั้น ผลผลิตยางพาราที่ส่งออกส่วนใหญ่จะไปใช้บริการที่ท่าเรือสงขลา นอกจากอุตสาหกรรมยางพาราแล้ว จ.ยะลา เป็นศูนย์กลางในการบริหารการปกครองของจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีสำนักงานกลางอยู่ภายในเขตเทศบาล ซึ่งมีข้าราชการระดับรองปลัดกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้บังคับบัญชา ควบคุมหน่วยงานราชการทุกหน่วยงาน ในเขตพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

3. จังหวัดปัตตานี มีบทบาทสำคัญใน 3 ลักษณะ คือ

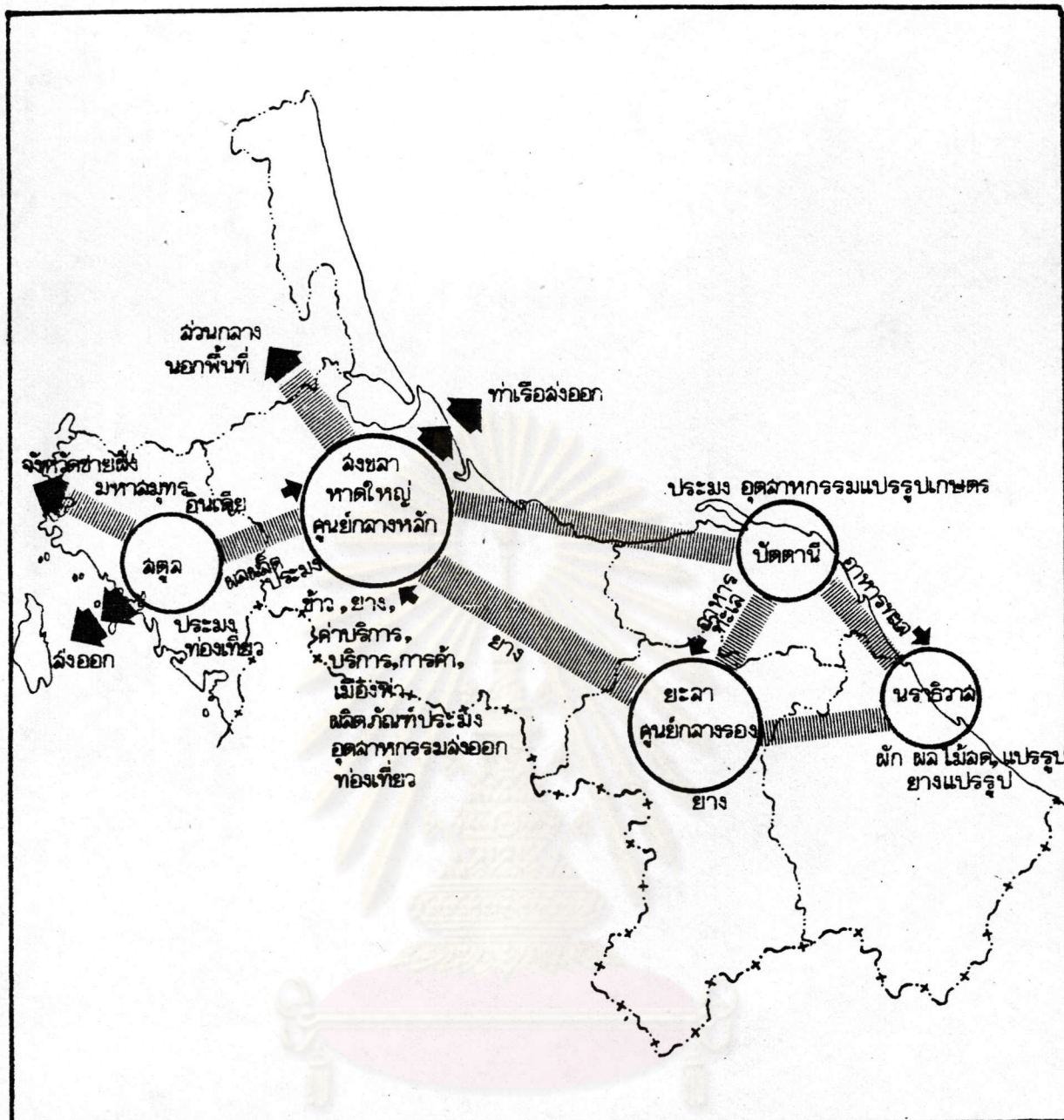
3.1 เป็นศูนย์กลางทางด้านประวัติศาสตร์ของภูมิภาค (จ.ยะลา ปัตตานี และ นราธิวาส)

3.2 เป็นศูนย์กลางทางด้านศาสนาและวัฒนธรรมอิสลาม โดยเฉพาะในอนาคตจะเพิ่มบทบาท ในฐานะเป็นศูนย์กลางในการวิจัยและศึกษาวัฒนธรรมอิสลาม โดยมีมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เป็นสถานที่ตั้งศูนย์อิสลามศึกษา

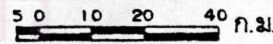
3.3 เป็นศูนย์กลางในการผลิตอุตสาหกรรมประมง เพื่อให้บริการแก่จังหวัดใกล้เคียง คือ ยะลา และนราธิวาส

4. จังหวัดนราธิวาส เป็นจังหวัดที่มีฐานการผลิตด้านกลีกรมกว้างกว่าทุกจังหวัด ดังนั้น จึงมีบทบาทในการผลิตผลผลิตทางกลีกรม โดยเฉพาะผลไม้ อุตสาหกรรมแปรรูปยางดิบ ผลิตภัณฑ์ยาง ตลอดจนเงินอุตสาหกรรมแปรรูปผลิตภัณฑ์การเกษตร ประเภทผักและผลไม้

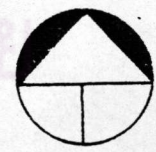

แผนที่แสดง บทบาทหน้าที่และความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจจลิ่งคมของ 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้

แผนที่ 17

ที่มา :

5. จังหวัดลั่วหลู เนื่องจากมีที่ตั้งค่อนข้างเป็นเอกเทศ และมีความเชื่อมโยงกับจังหวัดใกล้เคียงทางฝั่งมหาสมุทรอินเดีย เช่น ตรัง กระบี่ มากกว่า จ.ยะลา ปัตตานี และนราธิวาส ดังนั้น บทบาทความเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจ กับจังหวัดชายแดนฝั่งมีน้อย ยกเว้นแต่ จ.สงขลา ซึ่งเป็นเมืองท่าส่งออกทางผลิตภัณฑ์ประมงที่สำคัญของ จ.ลั่วหลู เพราะลั่วหลูมีพื้นฐานทางเศรษฐกิจขึ้นอยู่กับประมงเป็นสำคัญ

โดยสรุปแล้ว ความสัมพันธ์ของสี่จังหวัด (ยะลา ปัตตานี นราธิวาส และลั่วหลู โดยใช้วัฒนธรรมเป็นตัวชี้วัด) กับ จ.สงขลา จะพึงพิงในด้านเศรษฐกิจและสังคม กล่าวคือ ในด้านเศรษฐกิจนั้น จ.สงขลา เป็นศูนย์กลางเมืองท่าส่งออกที่สำคัญที่สุด โดยเฉพาะการส่งออกผลิตภัณฑ์ประมงจาก จ.ลั่วหลู และผลิตภัณฑ์อาหารจาก จ.ยะลา ทั้งนี้ เนื่องจากท่าเรือของปัตตานี นราธิวาส และลั่วหลู มีประสิทธิภาพในการให้บริการด้อยกว่าของสงขลา ประกอบกับในอนาคต รัฐบาลมีแผนที่จะขยายท่าเรือสงขลา ดังนั้น บทบาทด้านนี้จึงยังคงดำรงอยู่จนกว่าจะพัฒนาท่าเรือของอีก 3 จังหวัด ให้มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะเข้ามาทดแทนสงขลาได้ บทบาทในฐานะเมืองท่าก็จะมีน้อยลงในด้านสังคมนั้น เมืองหาดใหญ่เป็นศูนย์กลางในการศึกษาระดับอุดมศึกษาทางด้านสายวิทยาศาสตร์ เช่น แพทย์ วิศวกรรม เป็นต้น

สำหรับพื้นที่ของสี่จังหวัดเอง อาจแยกเป็น 2 กลุ่ม คือ จ.ลั่วหลูกลุ่มหนึ่งกับอีก 3 จังหวัดกลุ่มหนึ่ง จ.ลั่วหลอนั้น มีความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจน้อยมาก เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านที่ตั้งที่แยกออกเป็นเอกเทศ ส่วนอีก 3 จังหวัด จะมี จ.ยะลา เป็นศูนย์กลางด้านการปกครอง อุตสาหกรรม ยางพารา จ.ปัตตานี มีบทบาทในด้านการศึกษา วัฒนธรรมและเป็นเมืองท่าของ 3 จังหวัด ส่วน จ.นราธิวาส มีบทบาทในด้านผลผลิตทางการเกษตร โดยเฉพาะผลไม้อย่างเป็นผลผลิตที่สำคัญของจังหวัด

ปัญหาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้

สภาพทางการเมือง ปัญหาทางการเมืองของภูมิภาคนี้ ประกอบด้วย ปัญหาพื้นฐานและปัญหาพิเศษ

ปัญหาพื้นฐานนั้น หมายถึง สภาพการก่อการร้ายที่คล้ายคลึงกับภูมิภาคอื่น ๆ ของประเทศ ซึ่งเกิดจากการกระทำของกลุ่มบุคคลและกลุ่มอิทธิพลที่ต้องการแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ

อันเป็นปรากฏการณ์โดยทั่วไปของชุมชนเมืองชายแดน เช่น ขบวนการค้าของเถื่อน การค้ายา เล่ห์พิสดาร การเรียกค่าไถ่ ฯลฯ ความวุ่นวายที่เป็นผลจากการกระทำของกลุ่มเหล่านี้ ส่วนใหญ่มักจะไม่มีผลกระทบต่อบูรณภาพแห่งดินแดน กล่าวคือ ไม่มีวัตถุประสงค์ต่อการแบ่งแยกดินแดนแต่อย่างใด

สำหรับปัญหาพิเศษที่แตกต่างจากภูมิภาคอื่น ๆ นั้น หมายความว่า การดำเนินการทางการเมืองเพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของกลุ่มขบวนการแบ่งแยกดินแดน กลุ่มขบวนการเหล่านี้ เกิดขึ้นมาจากกลุ่มบุคคลที่สูญเสียผลประโยชน์ จากการจัดระเบียบการปกครองซึ่งยกเลิกการปกครองแบบเจ้าเมืองมาเป็นรูปแบบจังหวัด เช่น ปัจจุบัน กลุ่มบุคคลดังกล่าวนี้ ได้ดำเนินการยุยง ปลุกปั่น ประชากรมุสลิมให้เกลียดชังสภาพความไทย โดยใช้คำล่อลวงและวัฒนธรรมเป็นเงื่อนไขพื้นฐาน และใช้ประโยชน์จากการดำเนินนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาล เป็นเงื่อนไขสนับสนุน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะแยกภูมิภาคส่วนนี้ออกจากอาณาเขตการปกครองของประเทศไทย ดังนั้น เพื่อให้ดำเนินงานตามวัตถุประสงค์ จึงได้ก่อตั้งขบวนการนอกกฎหมายขึ้นเพื่อทำการต่อสู้กับรัฐบาลทุกวิถีทาง ไม่ว่าจะเป็นการขัดขวางการพัฒนาประเทศ การสร้างความแตกแยก และความหวาดระแวงระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ สร้างความวุ่นวายทางเศรษฐกิจ ตลอดจนดำเนินนโยบายเพื่อตั้งปัญหาขึ้นมาก เป็นปัญหาระหว่างประเทศ เช่น การเรียกร้องต่อสหประชาชาติ เรื่องการกำหนดสิทธิปกครองตนเอง การขอความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เป็นต้น

สภาพทางการเมืองดังกล่าวนี้ ถือได้ว่ามีความสำคัญที่สุดต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาล เพราะปัญหาดังกล่าวนี้ ส่วนหนึ่งอาศัยสาเหตุจากการกำหนดนโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาลมาเป็นเงื่อนไขสนับสนุน ซึ่งหากศึกษาถึงนโยบายของรัฐบาลทุกยุค โดยเฉพาะในระยะหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นต้นมา พบว่า เอื้ออำนวยต่อสภาพการเป็นเงื่อนไขสงครามได้ไม่น้อย โดยเฉพาะแนวความคิดที่จะผสมกลมกลืนมุสลิม ซึ่งมีผลทำให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชากรมุสลิมเป็นอย่างมาก เนื่องจากนโยบายดังกล่าวมีผลกระทบต่อการค้าเสรีวิวัฒนาการวัฒนธรรมอิสลาม เช่น นโยบายรัฐนิยมของ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นต้น ดังนั้น สภาพการณ์ดังกล่าวจะมีแนวโน้มเป็นไปอย่างไร ส่วนหนึ่งจึงขึ้นอยู่กับการค้าดำเนินนโยบายที่ถูกต้องของรัฐบาลนั่นเอง

ปัญหาทางเศรษฐกิจ สภาพเศรษฐกิจของภูมิภาคมีฐานแคบ ซึ่งหมายถึงระบบเศรษฐกิจที่ขึ้นอยู่กับลำชา (การผลิต) ใดลำชาหนึ่งเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งเศรษฐกิจของภูมิภาคขึ้นอยู่กับลำชาเกษตรกรรมเป็นพื้นฐาน โดยมียางพาราเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุด รองลงมาได้แก่ การทำสวนมะพร้าวและปาล์มน้ำมัน สำหรับลำชาการผลิตรองจากการเกษตรกรรม ได้แก่ ลำชาการประมง ในขณะที่ลำชาการผลิตอื่น ๆ ทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคการบริการ ยังมีบทบาทน้อยมาก

โครงสร้างเศรษฐกิจดังกล่าว มีบทบาทต่อการดำรงชีพของประชากรอย่างมาก โดยเฉพาะอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ คือ เกษตรกร ซึ่งต้องประสบปัญหาต่างๆ มากมาย ทั้งปัญหาคุณภาพ และราคาของผลผลิตไม่แน่นอน และปัญหาความไม่ปลอดภัยในการประกอบอาชีพ กล่าวคือ การทำสวนยางพารา ส่วนใหญ่เป็นส่วนยางพันธุ์พื้นเมืองให้ผลผลิตน้อย และประกอบกับราคายางต้องผูกพันกับตลาดต่างประเทศ ซึ่งทำให้ราคาขึ้นลงตามตลาดโลก บัณฑิตทั้งสองนี้ มีผลต่อปริมาณการผลิตและรายได้ของประชากร นอกจากนี้ ปัญหาความไม่ปลอดภัยในการประกอบอาชีพ เพราะสาเหตุจากปัญหาทางการเมือง โดยเฉพาะการข่มขู่ การปิดสวนยาง การเรียกค่าไถ่ ทำให้ประชากรไม่สามารถประกอบอาชีพได้เต็มที่ ซึ่งเป็นผลให้ปริมาณผลผลิตโดยส่วนรวมไม่อยู่ในระดับสูงเท่าที่ควร

ปัญหาทางสังคม สภาพสังคมของภูมิภาคนี้ มีความแตกต่างจากสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ ทั้งนี้ เพราะประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งเป็นศาสนาที่กำหนดรูปแบบวิถีชีวิตของมุสลิมไว้อย่างแน่นอน กล่าวคือ ในการดำเนินชีวิตของมุสลิมจะอยู่ภายใต้กรอบของวัฒนธรรมอิสลาม หรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่มีพฤติกรรมใด ๆ ของมุสลิมจะอยู่นอกกรอบของอิสลาม⁸ ที่เดียว ดังนั้น ภูมิภาคส่วนนี้ จึงเป็นสังคมที่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ไม่ว่าจะ เป็นภาษา วัฒนธรรม ซึ่งปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้ มีผลทำให้ประชากรมีความรู้สึกที่ไม่ผูกพันกับประเทศไทย ทั้งนี้ เพราะประชากรใช้ความแตกต่างดังกล่าวเป็นดัชนีในการเข้ากลุ่ม โดยเฉพาะความแตกต่างเรื่องภาษาพูดเป็นปัจจัยสำคัญที่สุด ทั้งนี้ จะพบว่าประชากรส่วนใหญ่จะพูดภาษาไทยไม่ได้ ซึ่งทำให้ยากลำบากต่อการสร้างความเข้าใจระหว่างประชากรกับรัฐ และนอกจากนี้ ภาษาจะเป็นปัจจัยสำคัญปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้มนุษย์มีความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน ตัวอย่างที่พบได้ในปัจจุบัน

⁸ อารง ลูทราคำสัน, ปัญหาความขัดแย้งในสี่จังหวัดภาคใต้, (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานคร, 2519) หน้า 132

คือเรื่องของสัญชาติ เราจะพบว่ามุสลิมใช้ภาษาเป็นตัวกำหนดสัญชาติ (มากกว่าการใช้หลักดินแดน) ทั้งนี้ เพราะคำว่าสัญชาติในภาษายารี คือ คำว่า บาซอนัน แปลได้ 2 ความหมาย คือ แปลว่า สัญชาติ และแปลว่า ภาษา ดังนั้น จึงเป็นเรื่องปกติหากจะถามมุสลิมว่าสัญชาติอะไร แล้วได้คำตอบว่า สัญชาติมาลายู เพราะคำตอบดังกล่าวไม่มีความหมายผูกพันต่อหลักดินแดนแต่อย่างใด⁹

สภาพสังคมดังกล่าวนี้ ไม่ถือเป็นสิ่งผิดปกติแต่อย่างใด เพราะการดำรงอยู่ของประเทศไม่ได้หมายความว่า ประชากรทุกคนจะต้องเหมือนกันเท่านั้น แต่อาจมีความหมายถึงการประกอบด้วยกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้ เพียงแต่ว่าทุกกลุ่มต้องมีความสำนึกในการเป็นเจ้าของประเทศร่วมกันก็เพียงพอ เพราะความสำนึกดังกล่าวจะทำให้ประชากรมีความต้องการในการมีส่วนร่วมในกิจกรรมของประเทศ ซึ่งจะนำมาถึงซึ่งความเป็นเอกภาพในที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ความสำนึกดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้ ก็ต่อเมื่อทุกกลุ่มจะต้องมีสิทธิที่จะไม่ถูกละเมิด และได้รับการปฏิบัติที่ยุติธรรมเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะประชากรมุสลิมให้ความสำคัญมากที่สุดต่อการดำเนินชีวิตตามกรอบของอิสลาม ดังนั้น การละเมิดต่อวัฒนธรรม แม้ว่าจะไม่จงใจก็ตาม อาจทำให้เกิดความรู้สึกว่าค่าส่งนากำลังถูกกระทบ และจะมีผลต่อความรู้สึกต่อต้านตามมาในที่สุด

สภาพทางจิตวิทยาของกลุ่มประชากร

1. ทศนคติของประชากรต่อประเทศมาเลเซีย เนื่องจากโดยสภาพภูมิศาสตร์ เป็นจังหวัดชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย ซึ่งโดยแนวความคิดทางภูมิรัฐศาสตร์แล้ว พื้นที่ชายแดนจะเผชิญปัญหาการแข่งขันในการพัฒนากับภูมิภาคชายแดนของประเทศที่ติดต่อกันในนี้ คือ พื้นที่ภาคเหนือของมาเลเซีย อันประกอบด้วย รัฐชายแดน 4 รัฐ คือ เคาตahi กาลันตัน เปรัก และ ไทรบุรี การแข่งขันของพื้นที่ชายแดนเป็นไปทั้งรูปธรรมและนามธรรม การแข่งขันเชิงรูปธรรมนั้น หมายถึง การเปรียบเทียบพื้นที่โดยใช้สิ่งที่มองเห็นได้เป็นดัชนี เช่น สภาพถนน ความเจริญของชุมชน และตลอดจนความช่วยเหลือของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ สำหรับในแง่นามธรรมนั้น อาจปรากฏในเรื่องของสิทธิต่าง ๆ ตลอดจนการได้รับการบริการของรัฐ เป็นต้น ผลของการเปรียบเทียบ

⁹ สังคราม ยืนภิวาล "การผล้มกลมกลืนชาวไทยมุสลิมจังหวัดชายแดนภาคใต้" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาการศึกษา ปริญญาตรีศึกษาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2517), หน้า 68

จะมีอิทธิพลในการกำหนดความรู้สึกผูกพันของประชากรย้ายแดนต่อประเทศ ทั้งนี้ หากสภาพ
การพัฒนาของประเทศเพื่อนบ้านดีกว่า จะทำให้ประชากรมีความรู้สึกที่ดีกว่าต่อประเทศเพื่อนบ้าน
ซึ่งเท่ากับว่าเป็นการลดความเชื่อถือ ต่อประเทศที่อาศัย ภาวะเช่นนี้เรียกว่า successionist
movement อันเป็นภาวะการถดถอยที่มีผลเสียต่อความมั่นคงของประเทศชาติในที่สุด

สำหรับทัศนคติของประชากรภูมิภาค 4 จังหวัดภาคใต้ต่อประเทศมาเลเซียมี
อย่างไรนั้น ได้มีการทำวิจัยปรากฏผลอย่างเด่นชัด คือ รายงานการวิจัยเรื่องทัศนคติของคนไทย
ในสี่จังหวัดภาคใต้ที่มีต่อประเทศลัทธิมาเลเซีย โดย นายวินัย คุรบรรณพัฒน์ วิทยานิพนธ์
เสนอต่อ คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประจำปีการศึกษา 2523 วิธีการเก็บข้อมูล
เป็นการวิจัยภาคสนาม โดยออกแบบสอบถามประชากรกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 จังหวัด จำนวน 1,031
ราย แบบสอบถามทัศนคติกำหนดให้มี 10 คำถาม ซึ่งจะทำให้ได้ข้อสรุป 2 ประการ คือ

- 1) คำถามที่ 1 - 4 เป็นคำถามที่ทดสอบความรู้สึกสับสนระหว่างประเทศไทย กับ มาเลเซีย
- 2) คำถามที่ 5 - 8 เป็นคำถามที่ทดสอบความรู้สึกผูกพันในสัญชาติไทย กับ มาเลเซีย

ข้อสรุปทั้งสองประการ จะนำมาประมวลเป็นข้อสรุปรวมเป็นทัศนคติของประชากร
ที่มีต่อประเทศไทย และ มาเลเซีย

การวิจัยปรากฏผลตามตารางที่ 25 ซึ่งแสดงร้อยละของคำตอบของกลุ่มตัวอย่าง
มุสลิม 817 คน และพุทธ 196 คน โดยแยกผลการวิจัยได้ 2 ประการ คือ

- 1) การทดสอบความรู้สึกสับสน ปรากฏว่า ประชากรมุสลิมจะรู้สึกสับสน
ประเทศมาเลเซียมากกว่าไทย ทั้งนี้เพราะจากคำถามทั้ง 4 ข้อ ตั้งแต่คำถามที่ 1 เรื่องความ
เห็นเกี่ยวกับความสงบสุข จนถึงคำถามสุดท้ายเรื่องความจริงใจ กลุ่มมุสลิมให้ความสำคัญประเทศ
มาเลเซียมากกว่าประเทศไทย ทุกคำถามถึงแม้ว่าร้อยละของคำตอบจะไม่ถึงครึ่งก็ตาม (คำตอบ
ส่วนหนึ่งเป็นกลาง) ในขณะเดียวกัน กลุ่มพุทธรู้สึกสับสนไทยมากกว่ามาเลเซีย โดยให้คำตอบ
ไทยดีกว่ามาเลเซียทุกคำถาม

ตารางที่ 25 แสดงทัศนคติของประชากรที่มีต่อมาเลเซีย

คำถาม	มุสลิม (ร้อยละ)		พุทธ (ร้อยละ)	
	มาเลเซีย	ไทย	มาเลเซีย	ไทย
1. เรื่องความสงบสุข	47.12	11.63	2.55	79.59
2. เรื่องความชอบนายก ฯ	35.13	8.81	2.55	70.92
3. เรื่องการครองชีพ	32.68	16.40	1.02	70.92
4. เรื่องความจริงจัง	37.45	11.87	4.08	68.37
สรุปความรู้สึกสนับสนุน	/			/
5. เรื่องความชอบมีเพื่อน	64.38	13.34	6.12	83.16
6. เรื่องการเชียร์ฟุตบอล	61.69	11.14	1.02	93.37
7. เรื่องความชอบชื่อ-สกุล	81.88	13.46	2.35	93.37
8. เรื่องความชอบแต่งงาน	81.34	9.30	4.08	87.24
สรุปความรู้สึกผูกพันในสัญชาติ	/			/
ความรู้สึกผูกพันต่อประเทศ	/			/

ที่มา : วินัย คุรุวรรณวัฒน์ เรื่องเดิม หน้า 275 - 290

2) การทดสอบความรู้สึกผูกพันในสัญชาติ ได้ข้อสรุปเช่นเดียวกับความรู้สึก
 สันนิบาต กล่าวคือ กลุ่มมุสลิมให้ความผูกพันต่อสัญชาติมาเลเซียมากกว่าไทย ในขณะที่กลุ่มพุทธ
 จะผูกพันต่อสัญชาติไทยมากกว่ามาเลเซีย

โดยผลของข้อสรุปทั้งสองข้อ เมื่อนำมาประมวลจึงได้ข้อสรุปที่ค้นคว้า กลุ่ม
 ประชากรส่วนใหญ่ของสี่จังหวัดภาคใต้มีทัศนคติที่ดีต่อมาเลเซียมากกว่าประเทศไทย¹⁰ ข้อสรุป
 ดังกล่าวถือเป็นตัวอย่างของ successionist movement ได้กรณีหนึ่ง แต่เป็นกรณีพิเศษ
 กว่า โดยสภาพการณ์ทั่วไป ทั้งนี้เนื่องมาจากเกิดขึ้นจากเหตุผลทางสังคมวิทยา ซึ่งกรณีนี้แม้ว่า
 ภูมิภาคชายแดนของไทยมีสภาพการพัฒนาที่ดีกว่ามาเลเซีย แต่การแข่งขันระหว่างพื้นที่มีผลต่อ
 ทัศนคติของประชากรน้อยมาก ทั้งนี้ เพราะความรู้สึกผูกพันต่อมาเลเซียมากกว่าไทยนี้ เกิดขึ้น
 เนื่องจากความผูกพันของบุคคลที่อยู่ภายใต้คำสอนอิสลาม กล่าวคือ ทั้งประชากรส่วนใหญ่ของ
 ภูมิภาคชายแดน กับประชากรส่วนใหญ่ต่างก็อยู่ภายใต้วัฒนธรรมเดียวกัน เรียกว่า วัฒนธรรม
 มาเลย์ (Malay Cultural World)¹¹ ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่เกิดจากคำสอนอิสลาม ดังนั้น
 ประชากรทั้งสองกลุ่มจึงมีลักษณะการดำเนินชีวิตเช่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นภาษาพูด การแต่งกาย
 ประเพณี ตลอดจนความรู้สึกนึกคิดก็ตาม ลักษณะความผูกพันระหว่างกันดังกล่าวนี้ในทางสังคม
 วิทยา เรียกว่า ระยะทางสังคม (Social distance) ซึ่งหมายถึงความผูกพันของกลุ่ม
 บุคคลที่มีสภาพทางศาสนาวัฒนธรรมเช่นเดียวกันนั่นเอง

นอกจากเหตุผลทางสังคมวิทยาดังกล่าว คำสอนอิสลามก็เป็นปัจจัยสำคัญที่เน้น
 ความเป็นภราดรภาพในหมู่มุสลิมทั่วโลก ดังคำกล่าวที่ว่า มุสลิมทุกคนเป็นพี่น้องกัน นอกจากนี้
 โดยบทบัญญัติเกี่ยวกับความผูกพันทางใจที่เรียกว่า อุมมะ (Umma) ก็มีผลทำให้เกิดความ
 ผูกพันต่อกันมาก ซึ่งในเรื่องนี้ ปีเตอร์ ซี กาวนิง ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับอุมมะว่า "อุมมะ
 นั้น หมายถึงชุมชนทางสังคมของอิสลาม อุมมะเป็นอุดมการณ์ทางศาสนาซึ่งพระเจ้าเป็นผู้เป็นเจ้าประธาน
 ให้แก่มุสลิม ในชุมชนสังคมของคำสอนอิสลามที่เรียกว่าอุมมะนี้ สมาชิกของชุมชนมีหลักการคำสอน

¹⁰ วินัย ศุภวรรณพัฒน์ เรื่องเดิม หน้า 229

¹¹ สุรินทร์ พิศสุวรรณ, "อิสลามศึกษากับการเมืองการปกครองของไทย", รายงาน
 การประชุมสัมมนาเพื่อจัดตั้งศูนย์อิสลามศึกษา, หน้า 242 (ฮัตล้าเนา)

ชนบรกรรมนิยมและกฎหมายปฏิบัติเหมือนกัน ชาวมุสลิมทุกคนโดยที่มีฐานะเป็นมุสลิม จึงเป็น
สมาชิกของชุมชนอุมมะฮ์ อันเป็นชุมชนทางด้านจิตใจ ไม่ใช่ชุมชนทางด้านดินแดนของคำล่านาอีลลามา
ทั่วโลก โดยไม่คำนึงว่าชาวมุสลิมจะอยู่อาศัยในที่ใด ๆ ในโลก"¹² โดยบทบัญญัติเรื่องนี้เห็น
ได้ว่าเป็นความผูกพันทางใจของมุสลิมทั่วโลก ดังนั้น จึงเป็นเหตุผลหนึ่งที่อธิบายความรู้สึก
ผูกพันของประชากรที่มีต่อมาเลเซีย

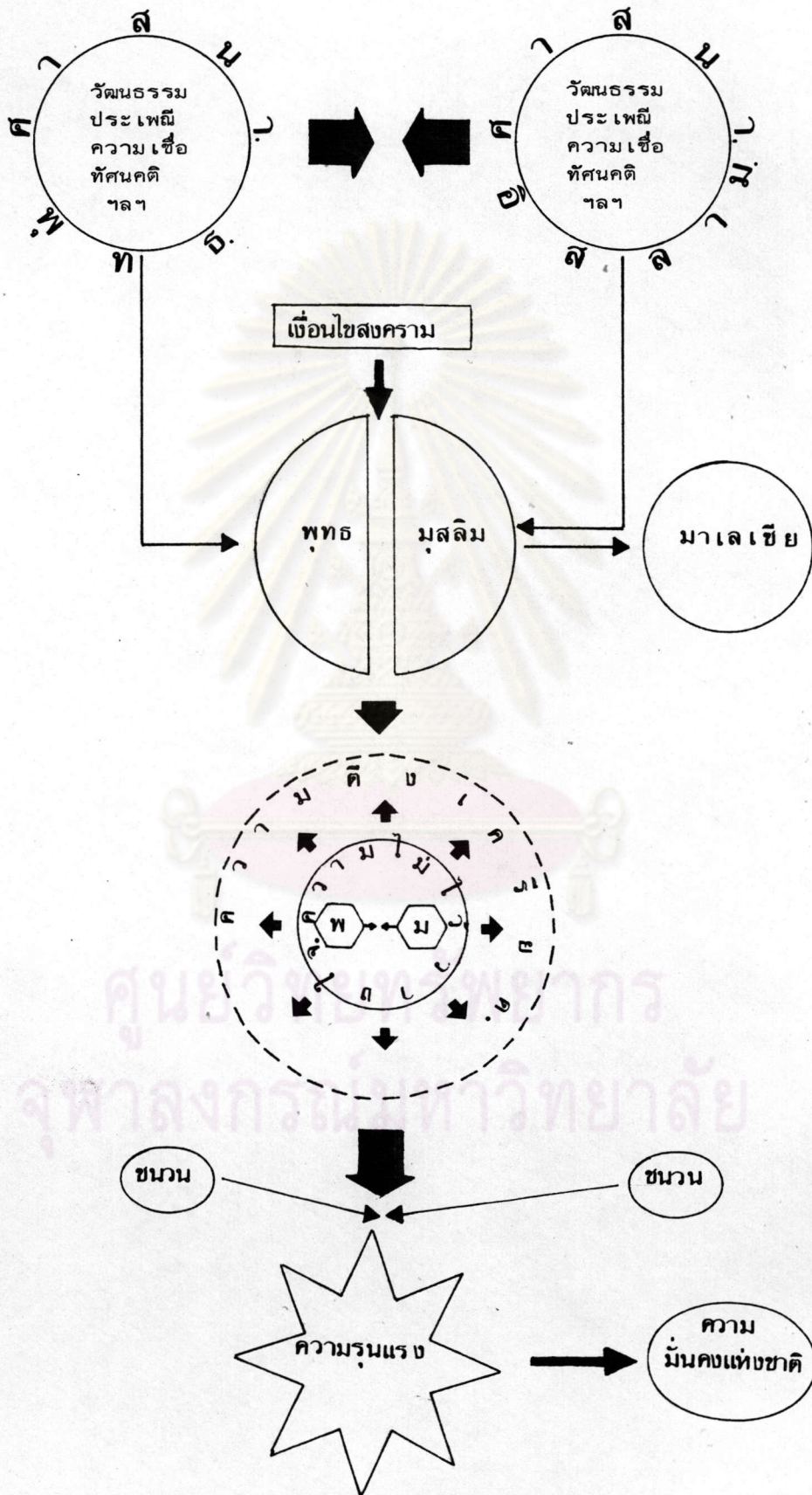
2. ภาวะทางจิตวิทยาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ โครงสร้างสังคมของภูมิภาค
ประกอบด้วย ประชากร 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มมุสลิม และกลุ่มพุทธ ประชากรทั้งสองกลุ่ม
ต่างก็มีคำล่านา วัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของทั้งสองกลุ่มเป็น
ตัวแปรสำคัญที่ทำให้ประชากรทั้งสองกลุ่มเกิดความรู้สึกเป็นคนละพวกดังนั้น ภาวะทางจิตวิทยา
โดยพื้นฐานคือสภาพของการอยู่ร่วมกันของกลุ่มประชากรที่มีความล้ากันในความแตกต่าง สภาพ
ดังกล่าวนี้โดยตัวของมันเองแล้ว มีผลต่อการกระทบกระทั่งน้อยมาก ทั้งนี้ โดยเหตุผลสอง
ประการ กล่าวคือ ประการแรก ในเรื่องของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานที่แยกกันอยู่ค่อนข้างชัดเจน
ประกอบกับสังคมมุสลิมเป็นสังคมปิดโอกาสที่มีความสัมพันธ์ทางสังคม น้อยกว่ากลุ่มพุทธ ในประการ
ที่สองโดยบทบัญญัติทางคำล่านา ไม่เป็นอุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกัน (แผนภาพที่ 11)

แต่เนื่องจากสภาพการดังกล่าวถูกแทรกแซงจากตัวแปรบางประการ ที่มีผลกระทบ
ต่อการดำเนินชีวิตที่ต้องการของประชากรทั้งสองกลุ่ม ตลอดจนมีผลในการสร้างภาวะจิตวิทยา
กลุ่มที่ไม่ไว้วางใจระหว่างกัน ซึ่งทำให้เกิดการเผชิญหน้าของทั้งสองกลุ่ม อันทำให้เกิดความ
ตึงเครียด ซึ่งเป็นภาวะทางจิตวิทยาระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ในปัจจุบัน ตัวแปรดังกล่าวนี้ หมายถึง
สภาพความไม่ยุติธรรมทุกประการที่แทรกแซงการดำเนินชีวิตของประชากร การแทรกแซงนี้
อาจมีผลต่อกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม โดยความหมายดังกล่าว ตัวแปรเหล่านี้มีจำนวนมากมาย
โดยอาจเรียกรวม ๆ กันว่า เจื่อนโยสังคราม ซึ่งพอยกตัวอย่างโดยสรุป ได้ 4 ตัวอย่าง เช่น

1) นโยบายที่ผิดพลาดของรัฐบาล โดยเฉพาะนโยบายที่มีผลกระทบกระเทือน
ต่อคำล่านา วัฒนธรรม เช่น นโยบายผล้มกมกลืนมุสลิม เป็นต้น นโยบายเหล่านี้ทำให้มุสลิมไม่
พอใจเนื่องจากเป็นนโยบายที่ไม่อาจยอมรับได้

¹² เรืองยศ สันทรศิริ, สถานการณ์ 3 จังหวัดภาคใต้, (กรุงเทพฯ : สำนึกวิชาการ
พิมพ์, 2523) หน้า 42

สภาวะทางจิตวิทยาระหว่างประชากร

2) การปฏิบัติการของขบวนการก่อการร้าย โดยเฉพาะกลุ่ม ชลก. ซึ่งเป็นขบวนการที่กระทำการต่อต้านรัฐบาลทุกวิถีทางโดยเน้นการปฏิบัติการต่อกลุ่มพุทธ ไม่ว่าจะเป็นการปิดล้อมยาง เรียกว่าไถ่ สับครุ ส่วนใหญ่แทบทั้งหมดจะเป็นกลุ่มพุทธทั้งสิ้น ทำให้กลุ่มพุทธไม่พอใจมุสลิมเนื่องจากเข้าใจว่ามุสลิมให้การสนับสนุน ชลก.

3) การปฏิบัติการปราบปรามของเจ้าหน้าที่ที่ขาดความรู้และความเข้าใจต่อปัญหา ดังนั้น จึงเน้นการแก้ไขปัญหาโดยมาตรการทางทหารมากกว่าทางการเมือง โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ซึ่งส่งมาจากส่วนกลางมักจะปฏิบัติต่อกลุ่มมุสลิมด้วยการขาดความเคารพในสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิในการนับถือศาสนา ผลของการปฏิบัติการทำให้มุสลิมไม่พอใจทั้งเจ้าหน้าที่และกลุ่มพุทธ โดยเหตุผลที่ว่า เป็นพวกเดียวกัน

4) บัลลียอื่น ๆ ที่มีผลต่อการสร้างภาวะความตึงเครียด เช่น การแทรกแซงจากต่างประเทศ, บทบาทของกลุ่มอิทธิพลมืด เป็นต้น

ภาวะความตึงเครียดนี้ นับว่ามีอันตรายต่อความมั่นคงแห่งชาติมาก ทั้งนี้ หากมีขบวนการที่มีเหตุผลเพียงพอก็จะทำให้เกิดความรุนแรงขึ้นได้ ซึ่งเท่ากับผลักกลุ่มมุสลิมให้เข้าไปสู่มาเลเซียมมากยิ่งขึ้น

แนวทางการวางแผนในภูมิภาค 4 จังหวัดชายแดนภาคใต้

เมื่อพิจารณาภูมิภาคในฐานะพื้นที่รองรับแผนล่าซาต่าง ๆ กล่าวได้ว่า โครงสร้างทางสังคม ตลอดจนปัญหาสภาพทางจิตวิทยา ทำให้เป็นพื้นที่ที่มีลักษณะพิเศษในการวางแผน ทั้งนี้ ไม่จะเป็นการวางแผนระดับใดและของล่าซาใด จะต้องเฝ้าอันวยต่อการแก้ไขปัญหา ดังนั้น รูปแบบการวางแผนจึงต้องมีความเหมาะสมและมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากแผนที่ใช้กับภูมิภาคอื่น ๆ ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงความเหมาะสมพื้นฐาน 4 ประการ คือ

1. ความเหมาะสมและสอดคล้องต่อหลักการเบื้องต้นของคำสนาอิสลาม หมายความว่าแผนนั้น ๆ ต้องเฝ้าอันวยต่อการดำเนินวิถีชีวิตในกรอบของอิสลาม
2. ความเหมาะสมต่อภาวะจิตวิทยา หมายความว่า แผนจะต้องไม่ก่อให้เกิดความไม่พอใจระหว่างกลุ่ม และไม่มีผลผลักดันให้ประชากรผูกพันกับมาเลเซียมมากยิ่งขึ้น

3. ความเหมาะสมต่อการแข่งขันกับพื้นที่ตอนเหนือของมาเลเซีย

4. ความเหมาะสมต่อความมั่นคงแห่งชาติ

รูปแบบการวางแผนการใช้ที่ดินของชุมชนเมือง

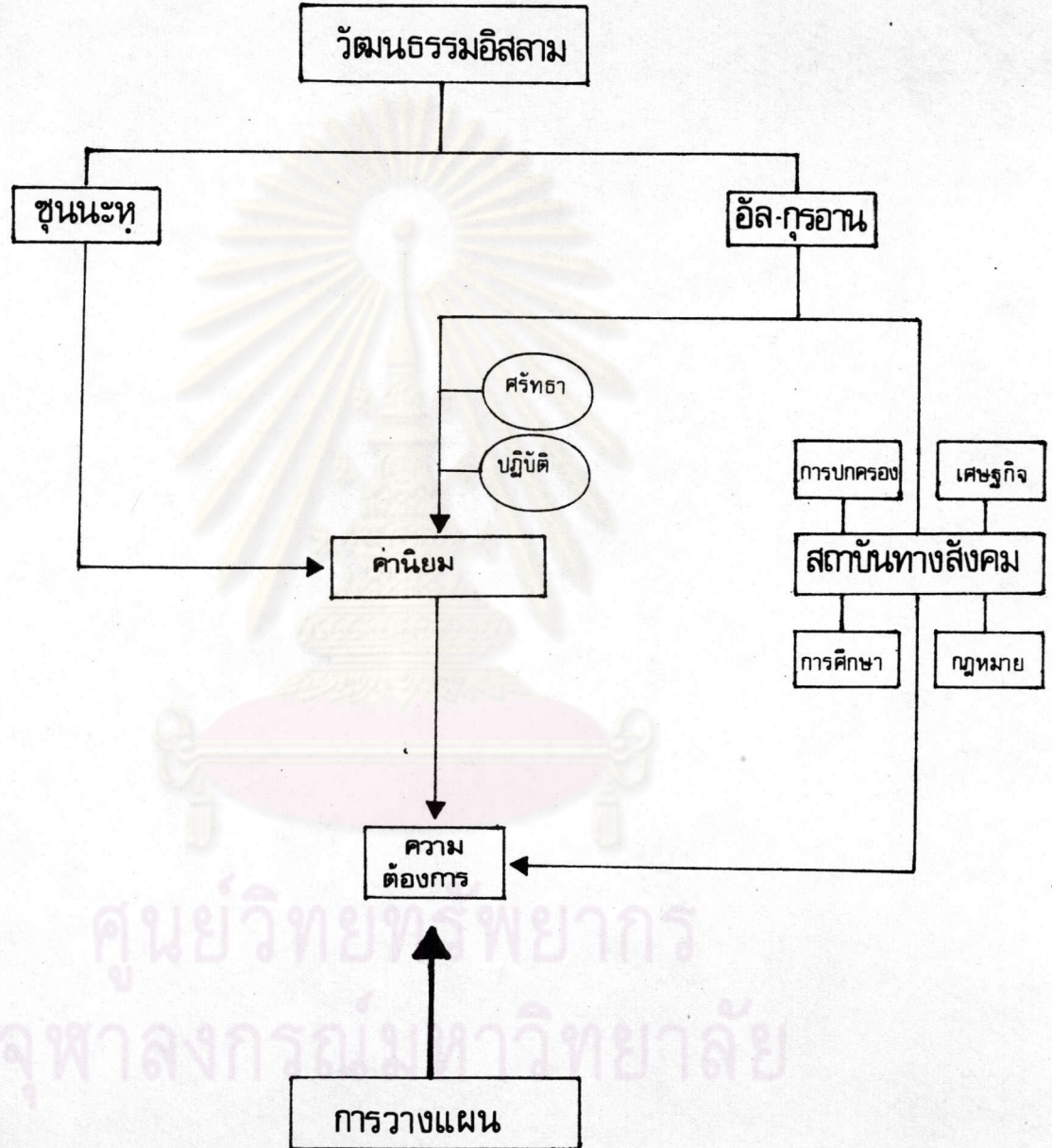
เนื่องจากลักษณะการตั้งถิ่นฐานภายในชุมชนเมือง มีความแตกต่างจากชนบท กล่าวคือ ในชนบทนั้นประชากรทั้งสองกลุ่มมีการตั้งบ้านเรือนในชุมชนระดับหมู่บ้าน แยกกันอยู่เป็นหมู่บ้านพุทธ และหมู่บ้านมุสลิมค่อนข้างชัดเจน ประกอบกับแต่ละหมู่บ้านส่วนใหญ่มีที่ตั้งแยกห่างจากกัน ดังนั้น ปัญหาการส่งผลกระทบต่อซึ่งกันและกันในการดำเนินชีวิตประจำวันจึงมีน้อยมาก สภาพการณ์ดังกล่าวแตกต่างจากชุมชนเมืองโดยสิ้นเชิง เนื่องจากพื้นที่ขนาดเล็กลงของเมืองประกอบกับมีประชากรอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากกว่า จึงทำให้ความหนาแน่นของประชากรต่อหนึ่งหน่วยพื้นที่สูงกว่าชนบท และในจำนวนหนึ่งหน่วยพื้นที่นั้น ย่อมประกอบด้วยจำนวนประชากรมากกว่าหนึ่งกลุ่ม ซึ่งก็เท่ากับว่าขนาดพื้นที่ที่เป็นปัจจัยบีบบังคับให้กลุ่มประชากรดังกล่าวต้องอาศัยอยู่ใกล้ชิดกัน นอกจากนี้ โดยสภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของเมือง เป็นปัจจัยผลักดันให้กลุ่มประชากรต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน มากกว่าประชากรชนบท ทั้งนี้อาจจะนำไปในรูปแบบของการทำงานร่วมกัน การมีกิจกรรมทาง เศรษฐกิจร่วมกันตลอดจนการใช้บริการจากสังคมเมืองร่วมกัน เป็นต้น

โดยลักษณะดังกล่าวนี้ การวางแผนการใช้ที่ดินของเมือง จึงต้องตกอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ พื้นฐาน 4 ประการที่กล่าวมา แต่เนื่องจากการวางแผนการใช้ที่ดินเป็นการวัดความสัมพันธ์ของ กิจกรรมบนพื้นที่กับความต้องการของมนุษย์ ซึ่งในฐานะของมุสลิมแล้วจะมีความต้องการเป็นพิเศษ จากกลุ่มอื่น ๆ ดังนั้น แผนจึงต้องสามารถสนองตอบความต้องการดังกล่าวได้ด้วย (แผนภาพที่ 12) โดยแนวความคิดดังกล่าวจึงได้นำเส้นนอกระบบการวางแผนของชุมชนเมืองภูมิภาคสี่ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งแบ่งออกได้เป็น 6 ชั้นตอน คือ (แผนภาพที่ 13)

1. วิเคราะห์สภาพปัจจุบันของชุมชนเมือง (Urban existing analysis)

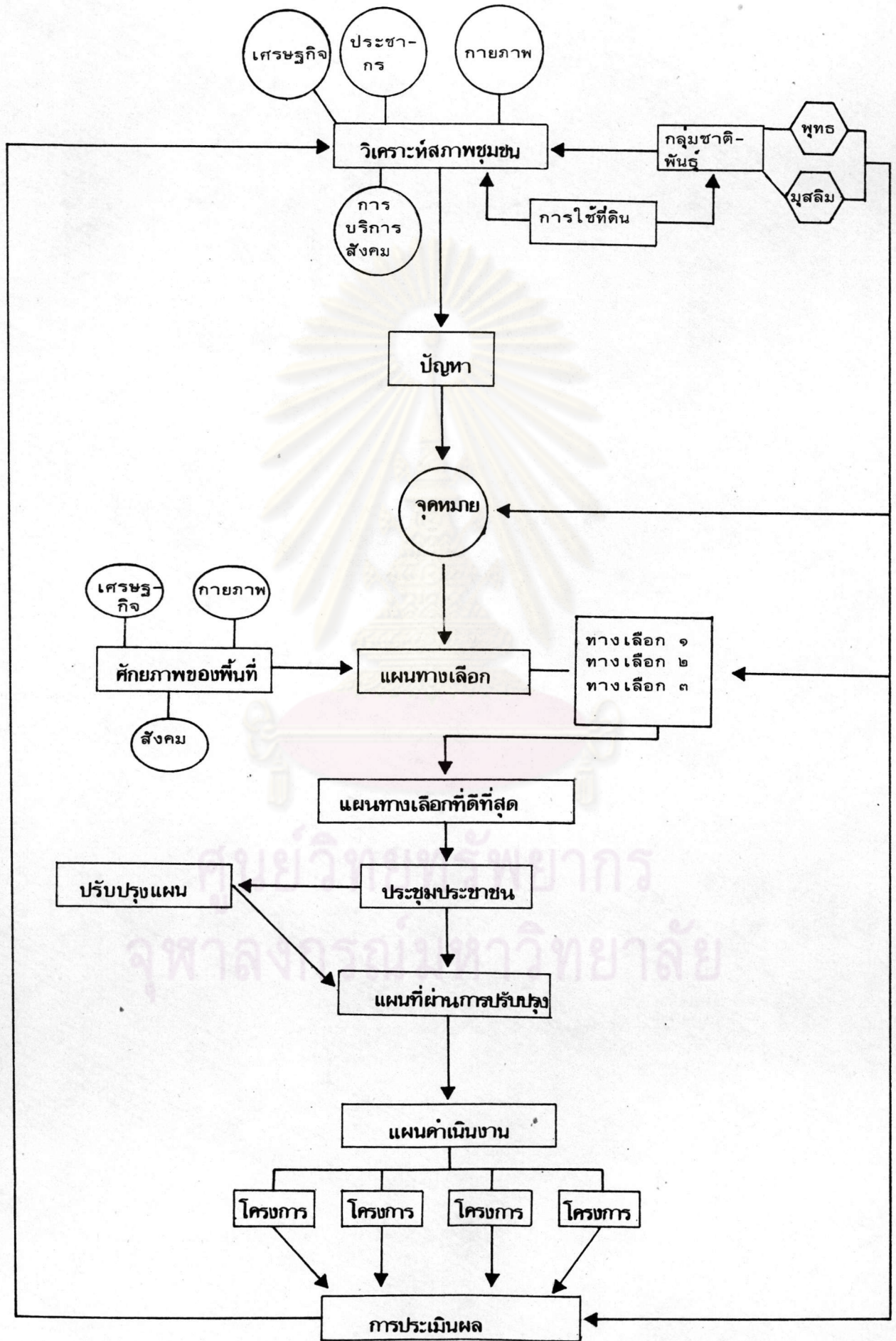
เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรต่าง ๆ เพื่อทราบสภาพทั่วไปของชุมชนเมือง เช่น กายภาพ ประชากร เศรษฐกิจ การบริการสังคม และการสาธารณูปโภค สาธารณูปการ การใช้ที่ดิน การวิเคราะห์ ตัวแปรต่าง ๆ เหล่านี้ บางตัวแปรจะวิเคราะห์ในรายละเอียดแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ตัวแปร ประชากร เศรษฐกิจ การบริการสังคม และการใช้ที่ดิน

ความต้องการพิเศษสำหรับมุสลิม

ศูนย์วิทยุทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระบวนการวางแผนสำหรับชุมชนเมือง

1.1 กำหนดและแจกแจงปัญหา (Problems identification) ผลของการวิเคราะห์ชุมชนทำให้ทราบชุมชนนั้น ๆ มีปัญหาอย่างไร

2. กำหนดจุดหมายของแผน (Set goals) นอกจากจะคำนึงถึงปัญหาของเมืองแล้ว ยังถูกจำกัดโดยลักษณะพื้นฐาน 3 ประการ

2.1 สอดคล้องและประสานประโยชน์ต่อกลุ่มชาติพันธุ์ โดยให้น้ำหนักกับกลุ่มมุสลิม

2.2 ให้อำนวยความสะดวกแก่การแข่งขันกับชุมชนเมืองระดับเดียวกันของมาเลเซีย

2.3 ไม่มีผลกระทบต่อความมั่นคงแห่งชาติ

3. กำหนดแผนทางเลือกต่าง ๆ (Alternative Plans) โดยมีตัวแปรศักยภาพของพื้นที่เป็นพื้นฐานที่สำคัญ

3.1 เลือกทางเลือกที่ดีที่สุด

4. ประชุมประชาชน (Public hearing) นำแผนที่เลือกไว้เข้าฟังมติประชาชน อาจมีผลทำให้ต้องปรับปรุงแผนบางประการ

5. การปฏิบัติตามแผน (Implementation) กำหนดเป็นโครงการต่าง ๆ

6. การประเมินผล (Evaluation) โดยพิจารณาผลกระทบของแผนต่อกลุ่มชาติพันธุ์และสภาพชุมชนเมืองหลังจากการปฏิบัติตามแผน

สรุป จากการศึกษาสภาพพื้นฐานของภูมิภาคสี่จังหวัดชายแดนภาคใต้ อาจสรุปลักษณะเด่นได้ดังนี้

สภาพทางกายภาพ โครงสร้างทางกายภาพของภูมิภาคมีลักษณะเด่นที่สภาพภูมิประเทศซึ่งมีผลกระทบต่อปัญหาการพัฒนาพื้นที่ โดยที่สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่มีสภาพเป็นป่าและภูเขาสูง จึงเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาในการขยายบริการทางสาธารณสุข และ เป็นขีดจำกัดในการขยายพื้นที่ทำการเกษตรกรรม นอกจากนี้ สภาพภูมิประเทศยังให้อำนวยความสะดวกแก่การปฏิบัติการก่อการร้ายอีกด้วย

สำหรับลักษณะที่ตั้งของภูมิภาคเนื่องจากมีสภาพเป็นภูมิภาคชายแดน จึงมีบทบาทสำคัญ
ในทางเศรษฐกิจและทางสังคม ทั้งนี้เพราะลักษณะทั่วไปของชุมชนชายแดน ทำหน้าที่เชื่อมความ
สัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะกิจกรรมทางด้านเศรษฐกิจและการติดต่อใน
ทางสังคม

นอกจากนี้ การพัฒนาทางด้านสาธารณูปโภคและสาธารณูปการตามโครงการต่าง ๆ ทำ
ให้เพิ่มศักยภาพของพื้นที่ได้อย่างมาก โดยเฉพาะโครงการขยายไฟฟ้าชนบทจะเป็นปัจจัยสำคัญที่
เหนี่ยวนำให้มีการพัฒนาทางด้านอื่น ๆ ตามมา ไม่ว่าจะเป็นการขยายตัวทางการค้าและการ
สื่อสารมวลชนก็ตาม อันจะมีผลต่อการยกระดับความเป็นอยู่ อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจระหว่าง
รัฐบาลกับประชาชนได้เป็นอย่างดี

สภาพทางเศรษฐกิจ โครงสร้างทางเศรษฐกิจของภูมิภาคขึ้นอยู่กับภาคเกษตรกรรม
เป็นสำคัญ โดยเฉพาะสาขาการกลั่นซึ่ง เป็นสาขาการผลิตที่รองรับแรงงานส่วนใหญ่ของภูมิภาค
ดังนั้นจึงเป็นโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่มีฐานแคบ เพราะต้องพึ่งพาสาขากการผลิตสาขาเดียว แนว
ทางในการพัฒนาสาขาอื่น ๆ โดยเฉพาะภาคการบริการและภาคอุตสาหกรรมขึ้นมารองรับแรงงาน
เหล่านี้ น่าที่จะกระทำได้โดยเฉพาะอุตสาหกรรมบริการเกษตร เป็นต้น

สภาพทางสังคม ประกอบด้วยประชากรที่มีค่าสำนวนวัฒนธรรมแตกต่างกันอยู่ร่วมกัน
คือ ไทยพุทธกับไทยมุสลิม ในชุมชนระดับต่าง ๆ นับตั้งแต่ภาคกลางมาถึงอำเภอ มีประชากรมุสลิม
เป็นชนกลุ่มใหญ่ของพื้นที่ แต่ในเทศบาลแยกออกเป็น 2 กลุ่ม คือ เทศบาลของยะลา และสตูล
มีไทยพุทธเป็นกลุ่มใหญ่ ในขณะที่ปัตตานีและนราธิวาสมีไทยมุสลิมเป็นกลุ่มใหญ่ ดังนั้น การวาง
แผนบนพื้นที่เหล่านี้ จึงต้องอยู่บนพื้นฐานความเข้าใจสภาพสังคมดังกล่าวเป็นสำคัญ เพราะแผน
เป็นเครื่องมือหนึ่งในการแก้ไขปัญหาของภูมิภาคส่วนนี้

การวางแผนสำหรับชุมชนเมืองของภูมิภาค จึงต้องสอดคล้องกับลักษณะพิเศษพื้นฐาน
ทางสังคมวัฒนธรรม โดยเฉพาะการวางแผนจะต้องใช้อำนาจและส่งเสริมต่อสภาพการดำรง
ชีวิตที่ดี ซึ่งในการวางแผนจะมุ่งเน้นที่กลุ่มประชากรมุสลิมเป็นสำคัญ ทั้งนี้ เพราะแผนที่ก่อให้เกิด
ผลในทางลบต่อมุสลิมจะส่งผลกระทบต่อปัญหาความมั่นคงแห่งชาติ ดังนั้น ขั้นตอนการวางแผน

แผนับตั้งแต่การวิเคราะห์ข้อมูล จนกระทั่งการประเมินผลโครงการ ซึ่งเน้นที่ลักษณะพิเศษของ
กลุ่มชาติพันธุ์โดยตลอด

สำหรับชุมชนเมืองยะลา เนื่องจากเป็นชุมชนเมืองชุมชนหนึ่งของภูมิภาค ซึ่งมีสภาพ
ทางภูมิศาสตร์ และโครงสร้างทางสังคมวัฒนธรรม ลักษณะพิเศษ คือ สภาพทางภูมิศาสตร์มี
ลักษณะเป็นชุมชนย่อยแทนชุมชนหนึ่ง จึงมีบทบาทที่จะต้องแข่งขันกับชุมชนเมืองของมาเลเซีย
ในขณะที่ประชากรภายในชุมชน ประกอบด้วยกลุ่มประชากรที่นับถือศาสนาพุทธ และกลุ่มประชากร
ที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยลักษณะพิเศษดังนี้ การวางแผนชุมชนจึงต้องใช้แนวทางการวางแผน
ที่กล่าวมา ซึ่งรูปแบบการวางแผนดังกล่าว จะได้นำมาประยุกต์ใช้กับชุมชนเมืองยะลา ซึ่งจะ
ได้ศึกษาในบทต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย